

1983/84:161

Måndagen den 4 juni fm.

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 24 och 25 maj.

2 § Andre vice talmannen meddelade att *Gösta Bohman* (m) den 3 juni återtagit sin plats i kammaren, varigenom Axel Wennerholms uppdrag som ersättare upphört.

3 § Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkanden 1983/84:35 och 36

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1983/84:30–35

Kulturutskottets betänkande 1983/84:25

Utbildningsutskottets betänkande 1983/84:30

Jordbruksutskottets betänkanden 1983/84:28 och 37

Näringsutskottets betänkanden 1983/84:43 och 44

Bostadsutskottets betänkande 1983/84:30

4 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1983/84:42 om industriell tillväxt och förnyelse (prop. 1983/84:135),

1983/84:28 om mineralpolitik (prop. 1983/84:100 delvis),

1983/84:38 om ändringar i börs- och fondkommissionslagstiftningen, m. m.
(prop. 1983/84:164) samt

1983/84:40 om exportfrämjande verksamhet (prop. 1983/84:100 delvis och
1983/84:168).

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 42, 28, 38 och 40 kommer att behandlas i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså näringsutskottets betänkande 42 om industriell tillväxt och förnyelse.

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

Industriell tillväxt och förnyelse

Anf. 2 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Det är glädjande siffror om vår export som nu kommer från olika prognosinstitut. Enbart ett bibehållande av exportnivån från första kvartalet året ut ger en ökning mellan helårsgenomsnittet 1983 och 1984 på drygt 9,5 % – en siffra nästan i nivå med fjolårets starka varuexportökning på ca 12 %.

Den främsta orsaken till den ökade exporten är en betydligt starkare konjunkturuppgång än väntat. Under 1983 var det främst USA som stod för uppgången, men nu verkar det som om det blir Västeuropa som skall driva på utvecklingen – om nu inte konflikten på den västtyska arbetsmarknaden får följder för hela Västeuropa.

Det ser också ut som om industrins investeringar äntligen är på väg upp från en tidigare bottennivå. Ur Industriförbundets planenkat från den 10 maj i år framgår att industriföretagen själva i år räknar med att öka sina investeringar med 20–25 %. Det är en kraftig ökning, en ökning som också är positiv.

Man får emellertid inte dra för långtgående växlar på dessa siffror.

Först och främst måste man komma ihåg att det är från en väldigt låg nivå uppgången sker. 1983 års investeringssiffror motsvarar exempelvis inte 1969 års siffror för verkstadsindustrin. Och 1984 års siffror för hela industrin ligger ca 40 % under 1975 års nivå.

En annan faktor i detta sammanhang som ger upphov till oro är snedfördelningen i investeringarna. Dagens investeringsökning gäller bara storföretagen. De små företagens investeringar väntas sjunka ytterligare. Detta hänger bl. a. samman med den sämre lönsamheten inom denna kategori industriföretag.

Den senaste devalveringen fick till följd en snabb vinstökning inom större exportföretag, medan den mer hemmabaserade industrin inte kunde dra nytta av denna utveckling. De små företagens räntabilitet inom verkstadsindustrin exempelvis är bara hälften av de större företagens. I dag sysselsätter de mindre och medelstora företagen hälften av antalet anställda, 200 000, inom verkstadsindustrin.

I den proposition som vi nu behandlar, 1983/84:135, framhåller regeringen den stora betydelse som de ca 41 000 småföretagen med 300 000 anställda inom tillverkningsindustrin har. Bl. a. heter det:

”Utformningen av den allmänna ekonomiska politiken är avgörande för de flesta småföretags möjligheter till framgång. Jag” – dvs. industriministern – ”ser mot denna bakgrund den omläggning av den ekonomiska politiken som har skett sedan regeringsskiftet som ett viktigt bidrag till att stimulera utvecklingen av småföretagssektorn.”

Man kan då fråga sig hur regeringens politik gentemot de mindre och medelstora företagen egentligen har sett ut. Jo, det fagra talet och de många sidorna med förslag till åtgärder är egentligen inte något annat än ett sätt att dölja de effekter som ökade regleringar och höjda skatter har inneburit.

Sedan den nuvarande regeringens tillträde har förmögenhetsbeskattningen skärpts i två omgångar, något som framför allt drabbar ägare till litet större familjeföretag. Den socialdemokratiska kapitalskattepolitiken är en av de största orsakerna till koncentrationen i svenskt näringsliv.

Vidare höjdes arbetsgivaravgifterna under 1983 med 2,7 procentenheter, och fortsättning följer tydligen. ATP höjs i år med 0,3 procentenheter, för att ta ett exempel.

Den ändrade B-skatteuppbörden innebär försämrad likviditet och förlorade ränteinkomster för många egenföretagare. En del företag kommer vidare att drabbas av fastighetsavgifter. Därtill kommer förändrade inbetalningsrutiner för sociala avgifter, som innebär att enbart småföretagare med mindre än 200 anställda kommer att förlora miljardbelopp.

Den ökade skattebelastningen på de mindre och medelstora företagen förhindrar just nu en investeringsuppgång inom denna kategori företag. De stora skattehöjningarna döljs visserligen nödortfigt av en högkonjunktur men kommer att få katastrofala följder när konjunkturen åter vänder nedåt.

Mot bakgrund av detta och hotet från de kollektiva löntagarfonderna är det inte konstigt att investeringarna uteblir. Därtill skall läggas ett prisstopp som alltid drabbar de mindre företagen hårdare än storföretagen.

Herr talman! Det finns med andra ord naturliga förklaringar till att investeringsviljan t. o. m. sjunker i de smärre företagen trots högkonjunkturen.

Från moderata samlingspartiets sida vill vi till skillnad från regeringen verkligen satsa på en politik förd med generella medel, en politik som verkligen stimulerar till arbete och nyinvesteringar, en politik som ökar efterfrågan på arbetskraft. I motsats till höjda skatter och ökat selektivt stöd ställer vi krav på

- Sänkta marginalsatser. På några års sikt bör flertalet heltidsarbetande ha en marginalsatt på 40 %, och den maximala marginalsatten bör inte överstiga 70 %. Vi vill undanta kapital som arbetar i familjeföretag från förmögenhetsskatt.
- Avskaffa dubbelbeskattningen av aktier för att nå harmoni med övriga Västeuropa.
- Avskaffa den 2-procentiga allmänna löneskatten.
- Minska krånglet för de mindre företagen, bl. a. genom en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen.
- Sist men inte minst vill vi avskaffa de kollektiva löntagarfonderna, som på sikt innebär en överföring av ägandet av det enskilda näringslivet till av fackföreningarna styrda fonder.

Herr talman! Jag vill nu kort kommentera några av de reservationer moderata samlingspartiet avgivit i anledning av propositionen 1983/84:135.

Reservation 1 gäller industripolitikens inriktning.

Det heter i propositionen att motivet till förslagen i propositionen är att eliminera sådana effektivitetsbrister i marknadsekonomin funktionssätt som inte hanteras inom ramen för den ekonomiska politiken. Ja, däri ligger orsaken till att socialdemokraterna hela tiden tvingas hitta nya selektiva

Måndagen den
4 juni 1984

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

stödåtgärder för industrin.

Jag räknade nyss upp ett antal generella åtgärder som föreslagits av oss moderater och som åtminstone delvis skulle eliminera behovet av nya stödåtgärder. För inte minst de mindre industriföretagen är det livsavgörande att industripolitiken utformas med generella åtgärder. Den byråkrati som uppstår vid alla selektiva åtgärder bildar ännu en tröskel för investeringar och framtidstro i denna kategori företag. Ju mer man snärjer in sig i selektiva åtgärder, desto farligare blir det för kreativitet och nytänkande inom näringslivet.

Hur allvarligt läget är framgår av industriministerns skrivning i propositionen: "Emellertid bör enligt regeringens uppfattning den industripolitiska planeringen inte gå in på detaljnivå. Det faller på företagen att avgöra med vilka enskilda produkter de tror sig konkurrera på världsmarknaden." Men, herr talman, ju fler selektiva stödåtgärder vi får, desto snabbare närmar vi oss detaljstyrningen. Därför är denna proposition ännu ett steg mot en planekonomi.

Småföretagspolitiken har debatterats väldigt mycket under det senaste året, och den behandlas också i reservation nr 5.

På ett område har regeringspolitiken varit fylld av entusiasm gentemot näringslivet. I ord har de mindre och medelstora företagen hyllats – men om det inom något område av politiken varit fråga om svek, så är det inom detta. Större skärpningar av skatter och avgifter, skärpningen av arbetsrätten m. m. har gjort dessa företag till politikens strykpojkar, och resultatet har inte uteblivit.

Vad har hänt? Jo, investeringarna sjunker. Men i glädjen över storföretagens framgångar slår regeringen dövörat till. Så länge den socialdemokratiska regeringen inte förstår sambandet mellan ägare och företag, eller rättare sagt mellan småföretagare och småföretag, så kommer tyvärr denna utveckling att fortsätta. Ökat skattetryck på företagen och minskat handlingsutrymme genom nya lagar och förändringar på bl. a. arbetsrättens område leder ofelbart till minskad kreativitet hos småföretagarna. De sjunkande investeringarna betecknar jag som småföretagarnas tysta protest mot den politik som nu förs.

Moderata samlingspartiet vill i stället stimulera nyföretagande och investeringar i småföretagen. Detta har flera orsaker. Åtminstone ett borde intressera socialdemokratin och inte minst vår industriminister, nämligen sysselsättningen. I dessa företag finns nämligen de framtida arbetsplatserna i näringslivet.

Industripolitikens organisation kommer till uttryck i reservation nr 6.

Det heter i utskottsbetänkandet att frågan om den industripolitiska myndighetsorganisationen har ett nära samband med de frågor om industripolitikens allmänna inriktning som behandlats. Och detta stämmer verkligen.

Nu lägger regeringen ytterligare uppgifter på statens industriverk, ett verk mot vars organisation de borgerliga partierna 1983 riktade stark kritik. Kritiken gällde såväl den bristfälliga beredningen av förslagen som deras

sakliga innebörd, framför allt överföringen till industriverket av vissa regionalpolitiska uppgifter samt ökade resurser för riktade stödinsatser.

Det är nu ännu mer aktuellt att ta upp frågan om myndighetsorganisationen till prövning. Vi menar att statens industriverk på sikt helt och hållet kan avvecklas och kvarvarande industripolitiska uppgifter överföras till främst STU. Med en övergång till en industripolitik baserad på generella åtgärder är detta också möjligt.

Reservation nr 12 gäller forskningsavdrag. Samtliga borgerliga partier anser att det särskilda forskningsavdraget varit av stor betydelse för företagens FoU-verksamhet – betydligt effektivare än olika selektiva stödformer. Det är därför som vi hemställer att riksdagen beslutar om återinförande av forskningsavdrag i enlighet med tidigare gällande lagstiftning.

I reservationerna nr 22 och 23 tar moderata samlingspartiet upp frågan om en successiv avveckling av Industrifonden. Regeringen föreslår nu ett treårsprogram för Industrifonden. Enligt förslaget skall fonden under de kommande tre åren få tillföras ytterligare 600 milj. kr.

Vi menar att det finns tillräckligt med kreditinstitut på marknaden och att det därför bör vara fullt möjligt att inleda en avveckling, detta särskilt som värdet av verksamheten måste betraktas som ganska ringa. Nya medel bör alltså inte tillföras fonden.

Utvecklingsfonderna och deras finansieringsverksamhet behandlas i reservationerna 37 och 38. En fråga av vital betydelse för marknaden är hur de regionala utvecklingsfonderna skall agera. Vi moderater menar att utvecklingsfondernas verksamhet inte bör konkurrera med befintlig enskild verksamhet på konsultområdet. Om så ändå sker bör marknadsmässiga villkor tillämpas fullt ut.

Utvecklingsfondernas verksamhet när det gäller finansiering av olika projekt anser vi bör avvecklas undan för undan. Vi måste använda oss av det bästa systemet för kreditgivning, nämligen bankerna. Bankerna når ut överallt i vårt land. Det ständiga tillskottet av olika offentliga finansieringsinstitut är ett symptom på att de reguljära kreditinstituten här i landet inte tillåts agera på marknadsmässigt sätt. En viss bättring är dock på väg genom de ändrade reglerna för bankinstitutens kreditgivning, vilket tillstyrks av näringsutskottet i betänkandet 1983/84:33.

I reservation nr 55 behandlas regeringens förslag till omorientering av Sveriges Investeringsbank. Regeringens syn på hela frågan om statens insatser på det näringspolitiska området kan knappast illustreras bättre. När man konstaterar att den statliga banken inte längre behövs för sitt ändamål söker man omorientera banken mot områden där det redan finns en fungerande marknad med god konkurrens – precis på samma sätt som i dag sker med många affärsverk. Den fria marknaden skall åter få en statssubventionerad konkurrent. Trots allt vackert tal om en marknadsstyrd ekonomi satsar socialdemokraterna nya pengar på de statliga instituten och etablerar också nya sådana, allt medan skattetrycket på familjeföretagen ständigt ökar och därmed också deras möjligheter att självfinansiera sin verksamhet.

minskar. Inte ens en ingående prövning av om verksamheten behövs vill man gå med på.

Vi kräver nu från de tre borgerliga partierna att Investeringsbankens verksamhet tas upp till en ingående prövning.

Småföretagsfonden behandlas i reservation nr 56. Mot ett enigt näringsliv har socialdemokraterna infört kollektiva löntagarfonder med mål att successivt överföra makten i näringslivet till fackligt styrda löntagarfonder. För att ge facket denna makt pungslår man de mindre och medelstora företagen på inte mindre än 1 miljard kronor. Sedan föreslår man att 100 av dessa miljoner får återgå till småföretagen i form av lån. Vi avstyrker från de tre icke-socialistiska partierna detta förslag.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag konstatera att den socialdemokratiska industripolitiken fortsätter i gamla hjulspår. Genom ökat skattetryck minskar man räntabiliteten i de mindre och medelstora industriföretagen. För att sedan nödtorftigt avhjälpa detta inrättas ständigt nya institut och fonder, som till slut leder till ett minskat enskilt ägande inom industrin.

Låt mig också slå fast att ägarna till dessa företag inte flyr landet i någon större omfattning. Tvärtom stannar de kvar och driver sina företag. Men intresset avtar när framtidstron minskar, och denna kan avläsas i investeringarna. Medan storindustrin upplever en efter omständigheterna relativt hög investeringstakt i högkonjunkturen, minskar de mindre och medelstora industriföretagens investeringar. Detta kan emellertid inte nya statliga fonder och nya institut avhjälpa. Läget förbättras bara genom generella stimulansåtgärder, vilket vi i moderata samlingspartiet tydligt har markerat i detta betänkande.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer där representanter för moderata samlingspartiet förekommer.

Anf. 3 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Ingen fråga är egentligen viktigare för vårt lands ekonomi än hur vi på bästa sätt skall skapa förutsättningar för en industriell förnyelse. Det som sker i detta sammanhang har konsekvenser för lång tid framöver. Det som skedde för några år sedan kan vi i dag njuta frukterna av.

I historiskt perspektiv kan vi nu se att de försummelser på industripolitikens och särskilt småföretagspolitikens områden som gjordes i slutet av 1960-talet och under första hälften av 1970-talet, gav en dålig grund för påfrestningarna i slutet av 1970-talet. Det är intressant att notera att också socialdemokraterna numera erkänner att industrins kostnadsexplosion 1974-76 saknade motsvarighet i effektivitet och tillväxt.

Det är förödande för vår ekonomi om arbetet för en långsiktig industriell utveckling skulle glida in i passivitet eller om nödvändiga omstruktureringar inte skulle komma till stånd. När man tar del av socialdemokratiska argumenteringen och det socialdemokratiska agerandet förstärks oron.

Det som nu sker är nämligen att man genom devalveringen söker suga ut det bästa av det tålmodiga näringspolitiska arbetet 1976-82. Samtidigt kväser man enskilda initiativ till nyföretagande och framtidssatsningar, dvs. den

industriella förnyelsen. Den skärpta beskattningen av företagen, sloandet av forskningsavdraget och inriktningen mot centralt administrerade program är led i den centraliserings- och koncentrationspolitik där de kollektiva löntagarfonderna utgör kronan på socialiseringsverket.

Industriell förnyelse kan enbart åstadkommas av människor i praktisk verksamhet. En offensiv och framtidsinriktad industripolitik måste ha en sådan inriktning. Det går inte att dirigera fram företag som bär sig. Däremot är det nödvändigt att stimulera och stödja människor och företag som tar initiativ till förnyelse och utveckling. Det måste vara ett stöd som når varje småföretagare och varje ort i vårt land. Det sker inte genom straffbeskattning och statlig utdelning av pengar till några få.

I detta sammanhang bör kanske noteras att centern har en annan uppfattning än folkpartiet och moderata samlingspartiet huruvida staten över huvud taget skall ha en roll när det gäller industripolitikens inriktning och industrins framtid. Jag ser inte den skillnaden som ideologisk utan mera som en praktisk konsekvens av att centerpartiet har en större erfarenhet av statlig industripolitik och de krav som från alla intressenter ställs på denna politik. Det här framgår av reservation 2.

De viktigaste åtgärderna för industriell förnyelse finns inte med i regeringens proposition, anser jag. Jag tänker då på skatteområdet. Det är inom detta område som näringslivet självt efterlyser förbättringar. Vissa skatteförslag har dock aviserats till hösten. Med tanke på vad regeringen hittills har gjort på skattepolitikens område finns det skäl att bäva inför vad som eventuellt kan komma i höst. Jag vågar inte lita på att förslagen kommer att vara enbart positiva. Jag säger detta med hänvisning till vad som har hänt sedan socialdemokratin kom till makten 1982. Bl. a. har följande skett:

- Möjligheterna till lagernedskrivning har minskat.
- Arvs- och gåvoskatten har skärpts, vilket allvarligt försvårar generations-skiften.
- Förmögenhetsbeskattningen har höjts, vilket drabbar det arbetande kapitalet i företagen.
- Preliminärskatten för inkomsttagare med B-skatt har höjts till 120 %.
- En tillfällig löneavgift om 1 % infördes.
- En ny arbetsgivaravgift till löntagarfonderna har införts.
- Arbetsmarknadsavgiften föreslås höjd.
- Forskningsavdraget, dvs. en till varje företag direkt riktad stimulans till förnyelse, slopas.

Om det är med en sådan här inriktning och värdering av småföretagarnas skattebekymmer som man i regeringskansliet funderar över höstens skatteproposition, finns det faktiskt anledning att vara förskräckt. Men när man vidtagit alla dessa försämringar finns utomordentliga möjligheter att, genom upphävande av tidigare beslut, nå förbättringar. Min uppmaning är: Gör det!

Det kanske här också kan finnas plats för en fråga. Kommer den skatteomläggning på företagsbeskattningens område som har aviserats till hösten att innehålla förbättringar för företagen? Kommer man över huvud taget att lägga fram några förslag i den riktningen?

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

Regeringens vilja att själv eller centralt genom SIND styra och ställa skapar en oklar och osäker situation. Som vi ser det måste STU rimligtvis vara det centrala organet för industriell förnyelse. De regionala utvecklingsfonderna, som är de lokala organen med de direkta företagskontakterna, bör svara för utvecklingen och vidta de åtgärder som behövs. Åsidosättandet av STU och utvecklingsfonderna innebär att resurserna går småföretagen förbi. Detta kan vi i centern inte acceptera.

Socialdemokraternas misstro mot marknadsekonomi och förkärlek för centralistiska och socialistiska lösningar kan man se på en lång rad områden. I stället för ett rejält avslag på vpk:s krav om förstatligande av läkemedelsindustrin snärjer man in sig i ett eget utredningsarbete.

Man kan också konstatera att regeringen är passiv när det gäller att på nordisk basis skapa en gemensam utgångspunkt för ekonomiskt samarbete och industriell förnyelse. Inte heller i anslutning till detta betänkande är man från socialdemokratins sida beredd initera frågan om fortsatt liberalisering av kapitalrörelserna inom Norden och en friare nordisk aktiemarknad. I reservation 11 har vi vänt oss mot detta och vill ha en bättre ordning.

Herr talman! Man kan konstatera att socialdemokratien aktivt motarbetat de två spjutspetsar vi f. n. har vad gäller offentlig teknikupphandling. Det gäller Tele-X-projektet och JAS-projektet. Jag har all förståelse för om industriministern vill förbigå det socialdemokratiska agerandet med tystnad.

Nu vill regeringen ha 24 milj. kr. till en arbetsgrupp i industridepartementet för konsultuppdrag och viss utredningsverksamhet inom teknikupphandlingsområdet. Det är omöjligt att vare sig ur propositionen eller utskottsbetänkandet få klart för sig hur pengar använda på detta sätt i praktiken skall kunna främja teknikupphandling. Centerns tro är att man genom dessa medel enbart skapar onödigt byråkrati. Om något skall kunna ske på detta område, måste resurserna finnas i organ med direkt kontakt med företagen. Vi har därför funnit det rimligt att resurserna ställs till utvecklingsfondernas förfogande. De får på det sättet en utökad möjlighet att stödja forskning och utveckling i små företag och också att ta initiativ på upphandlingsområdet. Även STU bör ges bättre möjligheter att stödja underleverantörer.

När det gäller svensk industri så är styrkan att vi på en lång rad områden har kompetens och utvecklingskraft. Det har vi därför att vi har kunnig arbetskraft, kunniga företagare och starka företag. Vi har unika förutsättningar för industriell utveckling över hela vårt land genom den kompetens och de naturresurser vi förfogar över. Politikens syfte måste vara att mobilisera alla dessa krafter i alla delar av landet till ett konstruktivt och framåtsyftande arbete. En sådan politik måste vara generell. De selektiva stödformerna bör därför avvecklas.

Tyvärr är det så, att den socialdemokratiska regeringen åter är på väg tillbaka till den för industrin förödande centraliseringspolitiken från 1960-talet och 1970-talets början. Man bäddar dåligt för de nya påfrestningar som den internationella konjunkturen kommer att ställa oss inför.

Slutligen, herr talman! Industriell förnyelse kan inte dirigeras fram. Den är beroende av enskilda människors engagemang och intresse, av företagens

framtidstro och förhoppningar. Därför måste en offensiv industripolitik ha sin utgångspunkt i småföretagspolitik och decentraliseringssträvanden.

Jag har i detta anförande berört innehållet i reservationerna 2, 4, 5, 7, 8, 11, 12, 19 och 21. Beträffande övriga punkter där centern reserverat sig kommer Per-Ola Eriksson senare att redovisa skälen till vårt ställningstagande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till samtliga reservationer där centerns representanter finns med.

Anf. 4 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Som ett led i förberedelsarbetet för propositionen om industriell tillväxt och förnyelse arrangerade industridepartementets industriella och tekniska råd ett seminarium förra hösten. Bland föreläsarna fanns docent Nils Landqvist från Korsnäs-Marma, och han inledde sitt anförande så här:

”Människans längtan efter att kunna förutsäga framtiden är förmodligen lika gammal som hennes begynnande förmåga att tänka abstrakt. Med dess positiva konsekvens: den geniala visionen – och dess motsats: det naiva önsketänkandet. Vad som vid olika tillfällen framstår som det ena eller andra tillhör den förnumstige facittittarens revir. Till ödmjukhet och tröst: inget är så klokt att det aldrig blir dumt, inget så dumt att det aldrig blir klokt. Men det är ju däremellan vi ska leva.”

Så sade alltså en av våra många skickliga företagsledare. Jag uppfattade ett av hans budskap senare i hans inlägg som en påminnelse om att vi ständigt måste vara medvetna om prognosers osäkerhet och planers bräcklighet. Han sade nämligen så här:

”Samtidigt som vi behöver bestående spelregler och fast grund att planera från vill och måste vi behålla anpassbarheten.” Korsnäs-Marma-chefen menade att såväl representanter för vårt land som enskilda företag måste behålla ett ”öppet sinne” när det gäller industriell utveckling och forskning. Han föreföll vara, minst sagt, skeptisk till de centrala planerare, i politiska instanser och på olika myndigheter, som försöker agera spåmän och således försöker förutse vilka branscher och produkter som hör framtiden till.

Tyvärr tvingas man konstatera att sådana här teser inte blev tongivande när det så småningom var dags att skriva den proposition som vi i dag behandlar – tvärtom!

Alltför många förslag går ut på att politiker och byråkrater skulle ha en sällsynt förmåga att blicka in i framtiden. Statliga och regionala organ skall tillsammans med arbetsgrupper i kanslihuset leda in näringslivet på rätt spår. Det förefaller inte finnas särskilt mycken tilltro till den kompetens och den erfarenhet som finns ute i företagen. Det är statens kvinnor och män som vet bäst.

Propositionens inledande text innehåller mycket som jag för folkpartiets del kan skriva under på. Här finns det avsnitt som inger förhoppningar om att industriministern faktiskt är i färd med att förnya den socialdemokratiska näringspolitiken.

Där kan man t. ex. läsa att industripolitiska åtgärder bör utformas så generellt som möjligt och att konkurrenssnedvridande effekter bör undvikas. Stark återhållsamhet med förlusttäckning i statliga företag förordas, liksom att konkursalternativet i ökad utsträckning bör prövas vid den fortsatta hanteringen av krisföretag.

Så långt i texten finns det alltså en tydlig ambition att tänka i nya banor, men sedan blir det tvärstopp i "förnyelsen".

När det allmänna resonemanget övergår i konkreta förslag så är den socialdemokratiska näringspolitiken sig precis lik.

Nu är det återigen de selektiva stödåtgärderna som dominerar. Punktvisa insatser radas upp, den ena efter den andra, oftast administrerade av statens industriverk.

Till det som kallas Småföretagsutveckling får SIND 156 miljoner. Därav går ca 90 miljoner till utvecklingsfondernas service och administration, och just det anslaget är ungefär som tidigare, och mot det har vi inget att erinra. Men sedan specialdestineras flera relativt små poster. Klåfingrigheten tar överhand och avslöjar misstron till marknadens egen styrkraft.

Folkpartiet delar inte regeringens övertro på den här typen av industripolitiska åtgärder. Vi föreslår i stället generella förbättringar för svenskt näringsliv och framför allt för våra mindre och medelstora företag.

Under rubriken Strategisk företagsutveckling skall 36 miljoner fördelas av SIND till utvecklingsfonderna, som i sin tur skall använda dem för att stödja en "identifierad grupp företag".

Jag tycker att den beskrivning som sedan följer, på vilka företag som kan komma i fråga, är ganska belysande: Det är företag som – och nu citerar jag åter från propositionen – "bör kunna höja sin produktion, förbättra produktionsstrukturen, bidra till ökad export eller i övrigt bidra till att angelägna samhällseliga mål uppfylls".

Vad är "angelägna samhällseliga mål", och hur skall tjänstemännen på utvecklingsfonderna kunna avgöra vilka företag som uppfyller det kravet? Risker för godtycke och konkurrenssnedvridning är uppenbar.

En liberal näringspolitik står i direkt motsatsförhållande till den som regeringen här redovisar. I stället för fler selektiva bidrag vill vi ha generella lättnader för företagen. Vi föreslår t. ex. att förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet i våra småföretag avskaffas, att det s. k. FoU-avdraget för företagets eget forsknings- och utvecklingsarbete återinförs och att resterande inslag av sambeskattning i fråga om inkomst- och förmögenhetsbeskattningen avskaffas, och vi anser också att det är nödvändigt med förslag som underlättar för enskilda hushåll att genom sparande i aktier bidra till näringslivets kapitalförsörjning.

På skattepolitikens område finns i propositionen inga som helst förslag. Därmed har man utelämnat en mycket central del av industripolitiken. Enligt folkpartiets uppfattning borde regeringen nu ha presenterat ett förslag också när det gäller generella förbättringar på skatte- och finansieringsområdet.

Från de mindre och medelstora företagen fanns det stora förväntningar på det här regeringsförslaget. Och det är kanske inte så konstigt. Vid varje

tillfälle småföretagen har haft anledning att kritisera socialdemokraterna sedan hösten 1982 – och det har blivit ganska många sådana tillfällen – har regeringen hänvisat till propositionen om industriell förnyelse. Där skulle småföretagens berättigade krav tillgodoses.

Det blev inte så. Och besvikelsen hos småföretagarna var lika märkbar som befogad. Det är ju inte bara så att de medel som nu tillförs småföretagsamheten i stor utsträckning fördelas på ett selektivt och styrande sätt. Dessutom är det totala beloppet bara en bråkdel av de kostnadsökningar regeringen åstadkommit för småföretagen. Man räknar med att enbart den tillfälliga vinstskatten 1983 kostar de mindre företagen 300 miljoner. Läger man därtill skärpningen av förmögenhetsskatten, höjda arbetsgivaravgifter och inte minst de kostnader för löntagarfonderna som småföretagen får stå för, ja då är det inte så konstigt att applåderna från den publiken uteblir. Den notan blir mångdubbelt större än de belopp man nu betalar tillbaka.

Vi i folkpartiet har redovisat hur vi tror att man bättre kan ta till vara utvecklingskraften i våra mindre företag och stimulera påhittighet och nyföretagande. Vi tror inte att man gör det genom att låta fler beslut fattas av industridepartementet och statens industriverk.

Herr talman! Jag har inte för avsikt att gå igenom alla de reservationer som är fogade till detta betänkande. De som är undertecknade av folkpartiets ledamöter är en direkt följd av den syn på industripolitiken som jag har försökt att redagöra för. Förutom den övergripande industripolitiska inriktningen berör våra reservationer bl. a. vår stora tveksamhet inför det ökade kommunala engagemanget i olika slag av industriprojekt. Vi begär förslag till återlån av socialavgifter för nystartade företag, vi förordar bättre villkor för företagsanknutna andel-i-vinst-system, och vi vill att utvecklingsfondernas målgrupp utvidgas till att omfatta också serviceföretagen.

Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som folkpartister undertecknat och låter motiveringarna där tala för sig själva.

Jag började med ett citat av Nils Landqvist från ett seminarium om vår industris framtida konkurrenskraft. Det känns naturligt att låna också Korsnäs-Marma-chefens slutord:

”Slutligen den eviga påminnelsen till politiker i allmänhet och regerande i synnerhet att nya industriåtaganden tar bort gamla jobb – men utan att skapa nya. Och det gäller alla de former av avtappning man kan utsätta näringarna för. Ge industrin en progressiv, regelfast grund att stå på, en god jord att växa i – utan konstgödsel och beskärningar – ja då skall nog framtidens skördar räcka till för oss alla.”

Anf. 5 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Kammarens arbetssituation inbjuder inte till att göra några längre utläggningar. Jag skall därför försöka vara koncentrerad, och i detta uppmuntras jag av de ”böljande folkmassor” som f. n. finns i kammaren. Intresset är inte på höjdpunkten.

Jag skall emellertid göra en liten kommentar innan jag går in på det jag ursprungligen tänkte säga. Det gäller de borgerliga talarna. Jag upphör

nämligen aldrig att förvåna mig över det egendomliga förhållande som de borgerliga har till staten och statens näringspolitik.

Å ena sidan är staten busen, som i stort sett är upphovet till alla näringslivets svårigheter och även till allt annat ont i samhället. Å andra sidan är staten alltid hjälparen, som med olika undantagsförmåner, skattesänkningar och annat skall vara den som garanterar näringslivets vinster. Jag blir aldrig riktigt klok på den egendomliga hatkärlek som de borgerliga har till staten. Jag har många gånger beklagat att jag inte har en psykoanalytisk utbildning så att jag kunde fördjupa mig i vad denna egendomliga inställning egentligen beror på. Jag tycker inte att den verkar särskilt konsekvent, och jag tror inte att ni själva riktigt vet vad ni vill. Visste ni det skulle ni inte stå här i dag och gnöla så otroligt över näringslivets svårigheter, när situationen är den att vi har haft den starkaste förmögenhetsöverföringen i modern tid från arbete till kapital.

Jag skall så gå över till några av de frågeställningar som jag tänkte beröra. De har med det litet större perspektivet på industriell utveckling och tillväxt ur svensk synvinkel att göra. Jag skall försöka att koncentrera mig kring sju olika frågor. Var och en av dem är i och för sig mycket stor, men de är också sådana att de kan uttryckas koncentrerat i bestämda frågor.

Jag skulle vilja börja med att ställa denna fråga till industriministern, de socialdemokratiska talesmännen och till de borgerliga: Hur förhåller det sig egentligen med marknadsekonomin? Om man har en ambition att åstadkomma bestämda resultat när det gäller industriell tillväxt och utveckling, är det viktigt att man har en sann verklighetsbild av hur denna marknadsekonomi fungerar. Jag tycker att det är litet egendomligt att man i propositionen utgår ifrån att det finns en mycket fri rörlighet när det gäller produktionsfaktorerna. Marknadsekonomin funktionssätt karakteriseras ju just av att produktionsfaktorerna i stort sett kan röra sig fritt. Man sjunger i propositionen rätt högstämda lovsånger till det fria spelet mellan produktionsfaktorerna, och man sjunger också lovsånger till konkurrensens välsignelser. Men vore det inte på sin plats att se hur det förhåller sig i verkligheten? Vore det inte på sin plats att se hur ekonomin framöver kommer att påverkas av den tilltagande koncentrationen av kapital, eftersom detta kommer att ha mycket stor betydelse i den industriella utvecklingen: för inriktningen, för vad som produceras och för hur mycket som kan produceras i Sverige, osv.?

Den tilltagande koncentrationen sätter ju mer och mer de klassiska marknadsmekanismerna ur spel. Det gäller fördelning av produktionsresurser och prissättning. Undersökningar i Tyskland om den stora depressionen på 1930-talet visar, och på 1930-talet var koncentrationsgraden inom det europeiska näringslivet mycket mindre än i dag, att de stora koncentrerade monopolföretagens prissättning redan då skilde sig radikalt från andra företags prissättning. De stora företagen kunde under depressionen ha 75 % högre priser, dvs. deras priser reagerade inte på depressionen i samma utsträckning som de mindre och icke så koncentrerade företagens priser. Här sker alltså en administrering av priserna, som måste öva stort inflytande på hur produktionsfaktorerna fördelas.

En japansk undersökning från 1970-talet visar att de monopolistiska företagen under en viss studerad period kunde höja sina priser med 34 %. De medelstora företagen förmådde höja priserna med 25 % och de små företagen med bara 10 %.

Allt detta visar ju att vi inte har någon marknadsekonomi i den bemärkelse som regeringen i propositionen och de borgerliga gör till en förutsättning för hela sitt resonemang. Hur skall man kunna diskutera en industriell utveckling utan att ha klart för sig vad det är för en typ av ekonomi som vi lever i och som är utgångspunkten för politiken?

Den monopolistiska prissättningen är intressant också ur en annan aspekt. Här talar ju den ene efter den andre sig varm i förebråelser mot de arbetande för att de med sina blygsamma löneökningar, som innebär reallönesänkningar, skulle ha orsakat något slags kostnadsexplosion. De pristeoretiska studierna visar tvärtom att kostnadsexplosionen kommer från ett helt annat håll, nämligen från företagarkåll. De stora monopolistiska företagen mer än väl överkompenserar sig för sina kostnadsökningar, eftersom dessa företag är så stora att de kan styra marknaden och prisutvecklingen. Enligt marknadsekonomins egen logik måste ju detta resultera i en stor snedvridning av vinster och resurser. Det blir andra satsningar och en annan typ av utveckling än vad som skulle ha blivit fallet vid en s. k. fri prisbildning. Detta problem tar de borgerliga aldrig upp, och jag noterar att det inte heller har blivit föremål för något kritiskt studium i propositionen.

Den andra frågan är denna: Varför görs det inte i propositionen något försök att ställa den industriella långtidsutvecklingen i relation till det kapitalistiska systemets kriser? Vi har nu en tillfällig högkonjunktur, som dock är ganska svag och inte leder till någon större minskning av arbetslösheten. Men man förväntar sig ju allmänt att en ny nedgång skall göra sig gällande under 1986. Det spelar också en roll för synsättet framöver, om man beaktar att vi befinner oss i en matt, lång utvecklingsvåg.

Kapitalismen karakteriseras ju inte bara av korta kriser, som återkommer med ungefär fem års mellanrum, utan också av långa vågor, som beroende på tidsläget är starka eller svaga. Det finns en inneboende dynamik i kapitalismen, som hela tiden producerar den här typen av variationer. Av allt att döma kommer den långa vågen av svag utveckling att bestå, och vi kommer 1986 mot den bakgrunden att få en ny kortsiktig nedgång.

Det här är alltså inte något speciellt optimistiskt framtidsklimat, och det hade bort föranleda vissa kommentarer och slutledningar när det gäller inriktningen av satsningen.

Med detta kommer jag också naturligt in på den tredje frågan, nämligen förhållandet mellan satsningen på export och satsningen på hemmamarknad. I ett läge när man kan förvänta en svag och mycket problematisk världsekonomisk utveckling inom den kapitalistiska världen borde det ju vara motiverat att ställa frågan: Är det då riktigt att ha en så extrem exportinriktning som både de borgerliga och regeringen förespråkar? Vore det inte riktigare att i detta läge satsa mera på utveckling och fördjupning av hemmamarknadens köpkraft och möjligheter?

Detta har också ett indirekt samband med möjligheterna att göra sig gällande på exportsidan. Men det är ganska märkligt att man hela tiden i debatten om industriell förnyelse och tillväxt och i propositionen i opropotionerlig/grad talar om exporten, medan den mer än väl så viktiga hemmamarknaden mer eller mindre nonchaleras. Man ser inte den problematik som ligger däri. F. ö. har exportframgångarna till stor del vunnits genom att man avstått från att utveckla hemmamarknaden. Man har medvetet hållit tillbaka den inhemska konsumtionen för att gynna exporten, och detta återhållande har i praktiken inneburit att vad man har vunnit på exportsidan har man i stort sett också förlorat på hemmamarknadens område.

Den fjärde fråga som jag skall be att få ta upp har med transnationaliseringen att göra. Vi upplever nu en av de väldigaste kapitalrörelser mellan länderna som har inträffat i modern tidpunkt. Transnationaliseringen, dvs. den internationella sammansmältningen av det stora kapitalet, är starkare än vad den någonsin har varit. Detta ställer Sverige som industrination, i en oerhörd problematisk situation, och det reser en mängd mycket svåra och intrikata frågor.

Jag är något förvånad över att man i en proposition som har den stora förtjänsten att verkligen ha perspektiv och där man på ett på ett utomordentligt ambitiöst sätt försöker anlägga en helhetssyn, inte med ett ord berör detta transnationaliseringsproblem. Jag är också litet förvånad över att man i det sammanhanget sjunger frihandelns lov så odiskriminerat som man gör, trots att man själv bl. a. från Förenta staterna utsätts för oerhörd diskriminerande åtgärder, som bestämt är ägnade att förhindra utvecklandet av viktiga sidor av Sveriges handel inom en mycket expansiv del av industrin, nämligen elektronikindustrin.

Den femte fråga jag skall väcka är frågan om teknologi och produktionen. Man har i propositionen ett perspektiv som kan sägas innebära att man anlägger en helt teknokratisk syn på utvecklingen. Man frågar inte huruvida utvecklingens riktning åt det ena eller andra hållet är till fördel för samhället, för folkflertalet eller för löntagarna, utan man anser i största allmänhet att det är bra bara teknologin går framåt – då blir allting bättre.

Nu vet vi att med framför allt den mikroelektroniska revolutionen, som med all sannolikhet bryter igenom under nästa årtionde, följer oerhörd radikala förändringar för produktion och sysselsättning. Redan har på tre år under 1970-talet den största telekommunikationsindustrin i Sverige minskat antalet tillverkningsarbetare i sin process från 8 000 till 3 000. Den stora brittiska telefontillverkningsindustrin minskade sitt antal anställda mellan 1974 och 1978 från 88 000 till 65 000. Det är alltså fråga om en utrationalisering av mänskligt arbete som hittills saknar motstycke i historien.

Det hade mot den bakgrunden varit rimligt att man i propositionen hade försökt diskutera i vilken form den nya tekniken skall introduceras och tillämpas. Är det de stora dataföretagen som skall styra utformningen av den och helt inrikta den i enlighet med de intressen som de stora kapitalen och storföretagen har? Hade det inte varit skäl att diskutera maktaspekten och se

vad en annan maktstruktur och ett annat maktförhållande när det gäller denna teknologiska framtida utformning skulle ha kunnat åstadkomma av annorlunda ekonomiska, produktionsmässiga och sociala effekter?

Den sjätte fråga som jag skall väcka har att göra med tillväxten. Regeringspropositionen är ju betitlad Industriell tillväxt och förnyelse. Men ingenstans har man behandlat de både ödesdigra och viktiga problem som är föremål för så mycken såväl vetenskaplig som folklig diskussion och som har att göra med vilket slags tillväxt det skall handla om. Är det bara fråga om att främja en tillväxt i en rent klassisk, kvantitativ bemärkelse? Jag avser en tillväxt med mera varor, snabbare cirkulation, mindre varaktighet hos produkterna, osv., i ett ständigt ekorrhjul, som utövar ett allt större tryck på samhällets och världens produktionsresurser.

Det hade enligt min mening funnits starka skäl att i den ödesdigra tid vi lever i ställa frågan – och det blir min sjunde fråga: Vad slags tillväxt skall ett industrisamhälle av den avancerade typ vi har i Sverige egentligen satsa på? Skall det vara en rent kvantitativ tillväxt av det gamla slaget eller en mer kvalitativ tillväxt, en fördjupning av varornas kunskapsinnehåll och av produktionens användbarhet? Skall det kanske rent av vara så att den icke-materiella produktionens tillväxt kommer att spela en mycket större roll än den materiella produktionens tillväxt i framtiden? Också detta är en fråga om sociala värderingar och om samhällelig makt.

Min åttonde fråga får bli avslutningen på detta något rapsodiska inlägg, där jag har försökt ta upp sådant som jag menar är helt uteglömt i debatten och i propositionen. Frågan gäller makten och inflytandet över industrisamhällets fortsatta utveckling i Sverige.

Vi har nu en växande kapitalbildning i samhällliga händer. Vi har det genom AP-fondssystemet, vi får det genom det påbyggda löntagarfondssystemet och vi har det också på annat sätt, i olika institutionella former. Man ställer sig då frågan: Vem skall bestämma vilken roll denna samhällliga kapitalbildning skall spela? Skall den bara sättas in som en sorts underordnat moment för att bereda dem som äger de stora industrierna och de stora kapitalen ytterligare framgångar och ytterligare vinster? Skall den arbeta helt och hållet på deras villkor? Eller skall den möjligen ligga i händerna på andra intressen, i händerna på företrädare för de breda löntagarskikten, så att den skulle kunna användas för att skapa alternativa utvecklingslinjer? Skall man börja bygga upp en produktion som inte karakteriseras av slit-och-släng-mentalitet och av ensidigt och kortsiktigt profittänkande? Skall man börja bygga upp en teknologi som inte får de grova, sociala följderna som vi kan ana att t. ex. den nya mikroelektroniken kommer att få, utan en teknologi som tar sin utgångspunkt i respekten för det mänskliga arbetet, för människans oberoende och inflytande över arbetsprocessen – kort sagt: för en humanistisk utformning av arbetet?

Det är med andra ord en fråga om vem som skall vara tjänare och vem som skall vara herre i den industriella utveckling som ligger framför oss i det här landet.

Jag ställer slutligen frågan: När skall den förnyelsen inträda i den

socialdemokratiska idévärlden, att socialdemokraterna inser att det bästa för Sveriges industriella framtid är att folkflertalet äntligen skaffar sig ett rejält inflytande över utvecklingsprocessen?

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i betänkandet.

Anf. 6 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Jörn Svensson menar att vi borgerliga har – som han uttryckte det – ett egendomligt förhållande till statens industripolitik och att vi gnölar över statliga ingrepp. Låt mig helt kort säga att vi gör det därför att vi vet att alltför mycket av statliga ingrepp och regleringar verkar negativt på tillväxten i vårt lands näringsliv.

Vi anser att selektiva stödåtgärder, som det finns många exempel på i propositionen, förhindrar initiativ och framåtanda, som innebär att vi kan föra vårt land framåt. I stället har vi från moderat håll och över huvud taget från de icke-socialistiska partierna förordat generella åtgärder, som vi vet kommer att stimulera till ökad aktivitet i näringslivet.

I mitt tidigare inlägg gav jag åtskilliga exempel på alla de problem som höga skatter och avgifter innebär, inte minst för småföretagen. Ett selektivt system skapar också en betydligt ökad byråkrati. Därför är vi motståndare till alltför stor statlig inblandning i det enskilda näringslivet. Vi bygger vår uppfattning på marknadsekonomins principer, som jag självfallet vet att vännen Jörn Svensson inte är någon större förespråkare för.

Anf. 7 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Beträffande det sista som Erik Hovhammar sade skulle jag vilja genmäla att jag väl är den ende här i kammaren som i sådana här debatter brukar tala om marknadsekonomins verkliga principer. Jag talar om hur det står till med koncentration, administrerade priser, monopolism osv. på det privata området. Men det gör aldrig ni. Det fenomenet vill ni inte se, trots att det har vuxit mycket kraftigt under de senaste årtiondena överallt i de stora industriella ekonomierna.

Den borgerliga synen på staten är väldigt egendomlig. Erik Hovhammar talar om att statens ingripanden har en tendens att snedvrída konkurrensen. Men ändå vill jag minnas ått Erik Hovhammar och andra borgerliga representanter bara för några dagar sedan röstade för en högre nivå på det samlade länsanslaget till regionalpolitiken än regeringen ville ha. Detta länsanslag skall ju stödja olika former av företagsamhet ute i glesbygden, en företagsamhet som utan detta stöd förmodligen inte skulle komma till. Det snedvrider alltså konkurrensen, om man skall hårdra det hela en smula. Detta anslag röstade ni för, och ni ville ha ett större anslag än regeringen.

Jag vill med detta praktiska exempel visa att det inte är någon konsekvens mellan vad ni teoretiskt står och predikar och basunerar ut och vad ni i verkligheten gör. Ni är lika angelägna om att utnyttja staten för era intressen som andra grupper i samhället är. Det är absolut ingen skillnad. Ni är egentligen inte mot staten. Ni vill bara själva vara stat.

Anf. 8 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Låt mig till Jörn Svensson bara säga att ju flera selektiva stödåtgärder som vi begåvas med, desto snabbare närmar vi oss också detaljstyrningen. Det innebär, som jag sade i mitt tidigare anförande, ytterligare ett steg mot planhushållning. Marknadsekonomin är – jag tror att jag har sagt det tidigare – det enda ekonomiska system, som bevisligen har kunnat ge människorna en högre ekonomisk standard i motsats till den planhushållning som praktiseras i åtskilliga länder. I dessa länder har människorna fått en sänkt ekonomisk standard. Detta är skillnaden mellan våra synsätt.

Anf. 9 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill göra två kommentarer till det senaste inlägget. Det är litet beklagligt att man skall behöva diskutera från så orealistiska utgångspunkter som Erik Hovhammar gör. Han lever i en drömvärld. Han är emot styrning. Men jag har aldrig hört vare sig Erik Hovhammar eller någon annan borgerlig talare ta upp det stora problemet med den administrerade styrning över priser och prisbildning som förekommer från storföretagen, såväl de nationella som de transnationella. Det är ett oerhört starkt inslag, som jag med några glimtar försökte belysa i inledningen av mitt anförande. Det problemet diskuterar ni aldrig, trots att det måste vara av grundläggande betydelse för marknadsekonomin funktion. Men ni vill inte se det. Då vill ni inte skydda marknadsekonomin och produktionsresursernas fria spel. Då tiger ni om den typ av styrning och reglering som de stora monopolföretagen bedriver. Det problemet vill ni inte ta upp.

När det gäller de olika ekonomiska system som finns i världen – detta är nu en komplicerad historia – förtjänar det att erinras om att inget planekonomiskt system har skapat en sådan massarbetslöshet som den vi gång efter annan har sett uppträda och som i dag finns som en strukturell arbetslöshet med 20 miljoner arbetslösa i OECD-länderna. Det är också så, att trots att planekonomierna har svåra problem – orsakerna till detta är något annorlunda än orsakerna till kriserna i den kapitalistiska världen, men de har svåra problem – visar ändå alla uppgifter att tillväxten i dessa länder är större än i den kapitalistiska världen. Man kan, Erik Hovhammar, gå ner i referensbiblioteket och titta i Förenta nationernas internationella statistik. Förhållandet beror delvis på att de inte har de typer av ekonomiska vågdalar som man har i väst.

Sedan är det sant att dessa länder har ställts inför en rad svåra kriser. Det har att göra med att de många gånger har försökt industrialisera snabbt och på ett obalanserat sätt. De har inte hanterat sin ekonomiska planering på ett riktigt vis. De har gjort grova misstag, men det är en annan sak. Det är emellertid felaktigt att stå här och säga att de skulle ha haft en sämre utveckling materiellt sett än vad man har haft i de kapitalistiska länderna. Jämförelsen är f. ö. inte särskilt logisk, eftersom de flesta av de här länderna befinner sig i ett industriellt utvecklingsstadium som ännu så länge är lägre än

i de gamla industriländerna, t. ex. Förenta staterna; Storbritannien, och Tyskland osv.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Hovhammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 10 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! När vi nu behandlar näringsutskottets betänkande 42 vill jag börja med att konstatera att proposition 1983/84:135 av utskottet har tillstyrkts på samliga punkter. Jag yrkar därför redan nu bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer. Några av dessa skall jag kommentera litet senare – dock inte alla, då det skulle ta alltför mycket tid i anspråk.

Den här propositionen har syftet att stimulera förnyelse och utveckling av den svenska industrin. Det gäller då i första hand de mindre och medelstora företagen. Det är enligt min mening viktigt att vi tar till vara kunnandet som finns och underlättar för de mindre företag som är utvecklingsbara och stimulerar tillväxten i dessa. Propositionen prioriterar också stödet till nya företag, och enligt utskottets mening kommer de mindre företagen att i en framtid spela en ännu större roll i vår industriella utveckling än de gjort tidigare.

Teknisk utveckling är ett måste om vi skall kunna hålla stånd mot vår omvärld och kunna exportera både varor och tjänster. Därför ökas de statliga insatserna för uppbyggande av teknisk kompetens och för att sprida den nya tekniken ut till industrin.

En annan viktig komponent är att stor uppmärksamhet ägnats åt utvecklingen av teknikupphandling som ett industripolitiskt instrument. Med teknikupphandling avses köp eller beställning av produkter, processer eller system som inte tidigare finns på marknaden, utan som skall utvecklas och tillverkas efter avtal mellan beställare och leverantör. Beställaren kan vara en offentlig eller en enskild beställare.

Det skall också finnas möjlighet till stöd för s. k. obeställda projekt. Med detta menas att ett företag vill utveckla ny teknik för framtida användning hos en upphandlare.

Vi har rätt nyligen här i kammaren antagit ett nationellt mikroelektronikprogram, och det är viktigt att de statliga satsningar som där beslutades på exempelvis utbildningsområdet och områdena grundforskning och industriell utveckling får en fortsättning. Därför finns i den här propositionen pengar avsatta för vissa delar av detta program.

I det här betänkandet har utskottet ställt sig bakom ett treårsprogram för industrifonden; tillskottet är 600 milj. kr. Fonden skall stödja utveckling av nya produkter, processer och system för industriell produktion. Stödet ges i form av lån med villkorlig återbetalning eller bidrag som ger viss avkastning från kommande försäljning.

Ett nytt bidrag som föreslås är ett forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag.

Så har vi statens industriverk, som majoriteten i utskottet tycker är viktigt för att stödja och stimulera de mindre företagen i det här landet. Inom SIND:s verksamhet finns fyra huvudprogram, nämligen utredningsverksamhet, industriell omvandling och tillväxt, regional utveckling och småföretagsutveckling. I detta betänkande uppehåller vi oss främst vid industriell omvandling och tillväxt samt småföretagsutveckling.

Stöd föreslås här bl. a. till särskilda flexibla tillverkningssystem i verkstadsindustrin och inom småföretagsprogrammet. Där vill vi ge de regionala utvecklingsfonderna större möjlighet att vara mera flexibla bl. a. i sina finansieringsinsatser. De kan därigenom stimulera till expansion i sådana mindre industriföretag som bedöms ha utvecklingsmöjligheter.

Industridesign är också något som bör tas fram i förgrunden. Därför menar vi att ett särskilt program är befogat. SIND bör för treårsprogrammet i enlighet med vad regeringen föreslagit få ett anslag på sammanlagt 712 milj. kr.

Vidare har vi regeringsförslaget om en särskild småföretagarfond, vars uppgift skall vara att finansiera investment- och utvecklingsbolag som inriktar sig på att placera riskkapital i småföretagarsektorn. Fonden skall också ha en viss knytning till Investeringsbanken. Utskottet ställer sig bakom förslaget och tillstyrker att man för detta ändamål avsätter 100 milj. kr. och att detta finansieras inom ramen för ATP-systemet.

Herr talman! Så skall jag kommentera några av reservationerna och börjar med dem som har rubriken *Industripolitikens inriktning*. I huvudsak har moderater och folkpartister i reservation 1 och centern i reservation 2 enats om att man borde ge stöd till företagen genom mera generella åtgärder, exempelvis skattelättnader.

Det är ju inget nytt budskap som kommer från det här hållet. Att sänka skatter är tydligen det allena saliggörande i alla sammanhang enligt borgerligheten. Nu skall inte det här vara någon skattepolitisk debatt – det får andra ledamöter i denna kammare sköta, och de klarar det betydligt bättre än jag – men jag vill bara konstatera att för att man skall få någon fördel av skattelättnader förutsätts att det finns en beskattningsbar inkomst. Och jag vill faktiskt påstå att vi i det här landet har en företagsvänlig beskattning redan i dag. I vårt nuvarande ansträngda budgetläge vill jag inte i första hand medge att de företag som har särskilt goda inkomster skall få möjlighet att betala lägre skatt, utan jag tycker i stället att de pengar som finns tillgängliga skall användas just som regeringen föreslår där de gör mest nytta, i det här fallet för att stödja utvecklingsbara företag på olika sätt.

Vpk har också en reservation under den här rubriken, där de menar att vi bör ha en industripolitik med betydande ökning av samhällelig styrning. Utskottet anser dock att det inom ramen för vårt nuvarande marknadssystem inte är möjligt att tillgodose motionsyrkandet. Vi kan inte heller från utskottsmajoritetens sida gå vpk till mötes när det gäller kravet på läkemedelsindustrins förstatligande. En utredning är tillsatt som skall se över avtalet mellan staten och Apoteksbolaget och också göra en översyn av läkemedelslagstiftningen. I avvaktan på utredningens förslag i de här

frågorna anser utskottet inte nu att någon åtgärd behöver vidtas.

I reservation nr 6 går moderaterna till angrepp mot statens industriverk, som de anser bör avvecklas. De anser att styrelsen för teknisk utveckling bör ta över några av SIND:s uppgifter. I reservation nr 7 menar centern och folkpartiet att man bör åstadkomma en bättre fördelning av arbetsuppgifterna mellan SIND och STU, där teknikutvecklingen bör ligga på STU.

Jag får påminna kammarens ledamöter om att vi så sent som under förra året, alltså 1983, genomförde en organisatorisk förändring som innebar att SIND övertog rollen som central myndighet för det regionalpolitiska stödet till näringslivet. SIND fick därmed ansvaret för handläggningen av såväl regionalpolitiskt som industripolitiskt företagsstöd. Utskottet anser inte att vi nu har någon anledning att ompröva detta beslut.

Så övergår jag till att kommentera reservation 12 som gäller forskningsavdrag. Slopandet av forskningsavdraget den 1 januari 1985 har nyligen beslutats av riksdagen. Motivet för att slopa detta avdrag var att det fungerar som en skattesubvention till forsknings- och utvecklingsintensiva företag mera än som en verklig stimulans till ökat FoU-arbete i företagen. Därför bör man på annat sätt stödja och stimulera en teknisk utveckling ute i industrin. Det finns alltså enligt utskottsmajoriteten ingen anledning att ändra på vårt tidigare beslut i den här frågan.

I reservation 17 går moderaterna emot regeringsförslaget om att medel anslås till det nationella mikroelektronikprogrammet. Utskottet menar att förslaget helt stämmer överens med det tidigare fattade beslutet och ser därför ingen anledning att tillmötesgå reservationen.

Tre borgerliga reservationer, nr 18, 19 och 20, tar upp frågan om främjande av teknikupphandling. Regeringen lägger i sin proposition stor vikt just vid teknikupphandlingen som ett instrument för industripolitiken. Teknikupphandling kan vara ett sätt att effektivt öka den tekniska förnyelsen och få snabba resultat, lika väl som att stärka kompetensen hos underleverantörerna. Det behövs åtgärder för att främja kontakten mellan de svenska storföretagen såsom köpare av produkter och komponenter och underleverantörerna. Detta ansvar bör ligga på en central myndighet som kan ha den totala överblicken. Reservanterna menar att detta bör skötas av utvecklingsfonderna.

Moderaterna vill också helt avveckla de s. k. TEMU-bolagen. Detta är tre nationella utvecklingsbolag som bildades 1981 på initiativ av riksdagen och som verkar på områdena transport, energi och miljö. Regeringsförslaget i dag är att dessa tre slås samman till ett bolag, vilket utskottsmajoriteten tillstyrker.

Reservationerna nr 31, 32 och 33 av de tre borgerliga partierna tar upp branschfrämjande åtgärder. Moderater och folkpartister har i reservation 29 förordat en avveckling av alla branschprogram och yrkar i konsekvens härmed på en neddragning av anslaget. Utskottsmajoriteten har, som jag tidigare anfört, en annan uppfattning och avstyrker därför reservationen. Centerpartiet vill ha ökade insatser för den manuella glasindustrin.

Programmet för den manuella glasindustrin löper ut med innevarande

budgetår, och regeringen föreslår inga nya pengar till detta program. Nu finns det en del pengar kvar, ca 2 milj. kr., av redan anslagna medel. Dessa bör enligt utskottets mening kunna användas även fortsättningsvis. Regeringen har också i propositionen sagt att utvecklingen inom branschen kommer att följas genom SIND, särskilt vad det gäller de mindre glasbrukens situation. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt regeringens förslag.

Herr talman! Som jag sade i början av mitt anförande, kan jag inte kommentera samtliga 58 reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet, utan yrkar endast åter avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 11 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att Wivi-Anne Radesjö kostar på sig alldeles onödigt arbete när hon polemiserar mot vår inställning till läkemedelsindustrin. Vi har ingen reservation under mom. 2, vilket kanske kan observeras.

Vi hade ju den gemensamma uppfattningen, att vi i denna fråga skulle avvakta regeringens åtgärder. Det var socialdemokraterna och vpk överens om hösten 1982. Det finns alltså ingen reservation att polemisera emot, så jag förstår inte riktigt varför Wivi-Anne Radesjö gör det.

Men nu skall jag övergå till det som är viktigare. Jag lägger märke till en sak i Wivi-Anne Radesjös anförande: Hon talar om förnyelse, hon talar om utveckling, hon talar om att sprida ny teknik som om de vore någon sorts neutrala begrepp som hade en helt entydig innebörd, som om alla förstår vad de innebär. Det är bara att sprida teknik, det är bara att utveckla, det är bara att låta saker och ting växa.

Jag tycker det skulle vara naturligt att en representant för arbetarrörelsen frågar sig: Vilken utveckling? Vilken teknik? Vilken tillväxt? Är tillväxt i största allmänhet lika bra för alla människor eller är det kanske rent av så, att arbetarklassen har intresse av en helt annan sorts tillväxt, en helt annan sorts applikation av den nya tekniken än vad kapitalägarna har?

Har det fallit Wivi-Anne Radesjö in att det möjligen kan förhålla sig på detta sätt, eller tror Wivi-Anne Radesjö att teknik, tillväxt och industriell utveckling är något politiskt sett neutralt som alla får gott av, bara vi låter det utvecklas, bara vi låter det växa utan någon som helst styrning och kontroll?

Anf. 12 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Ta till vara kunskaper som finns, sade Wivi-Anne Radesjö. Men det är ju precis det man inte gör, och det är det som är det centrala i den kritik som vi framför: att man inte åstadkommer generella förbättringar för företagen, utan i stället inför en mängd mycket styrande, selektiva insatser som dessutom inte kommer alla företag till del. Vi riskerar alltså en snedvridning av konkurrensen och orättvisor.

Sedan säger Wivi-Anne Radesjö att vi inte skall ha någon skattedebatt, och det är i och för sig riktigt. Det är bara det att det inte går att isolera skattefrågorna när man talar om villkoren för vårt näringsliv. De är av långt

större betydelse än de insatser som görs enligt propositionen. Bilden av industripolitiken blir bara halv, och knappt det, om man utelämnar en sådan här central del av industripolitiken.

Wivi-Anne Radesjö kom också in på de olika reservationer som är fogade till detta betänkande. De är förvisso ganska många, men på sätt och vis är de flesta något av samma andas barn. De jag har undertecknat för folkpartiets räkning är uttryck för den syn som vi har på industripolitiken generellt sett. När Wivi-Anne Radesjö talar för utskottsmajoriteten på dessa punkter går det att i stort sett använda samma motargument mot dem alla. Regeringen och utskottets socialdemokrater tycks hela tiden utgå från att om det skall bli någon hyfs på vårt näringsliv kommer det an på SIND och andra statliga organ. Och när man talar om offensiv industripolitik är det SIND och arbetsgrupper på industridepartementet som skall bestå den offensiven. Här skiljer sig alltså våra utgångspunkter helt och hållet från varandra – vi har en helt annan tro på vad företagen själva kan åstadkomma.

Jag hinner med några kommentarer till de reservationer som bygger på synpunkter från folkpartimotioner. Utskottsmajoriteten medger visserligen att den alltmör omfattande kommunala näringspolitiken inger "vissa betänkligheter". Men man är inte beredd att göra något åt det, och det tycker jag inger betänkligheter. Jag tror att det är mycket olyckligt om vi får en form av kommunal protektionism i vår näringspolitik, och det finns absolut anledning för riksdagen att hjälpa till att trycka på bromsen. Vi har tagit fram ett bra exempel på generellt verkande förbättringar för företagen, och det är att slopa förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre företag. Denna fråga är väl beredd vid det här laget, och jag menar att det finns ett fullgott underlag för ett beslut. Det är alltså mycket olyckligt att man i ett sådant här viktigt betänkande så totalt utelämnar hela skatteproblematiken.

Anf. 13 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö understryker inledningsvis att de åtgärder som nu föreslås i propositionen och i utskottsbetänkandet är till för de mindre och medelstora företagen, och det hälsar vi med största tillfredsställelse. Det är nödvändigt att man gör någonting för de mindre och medelstora företagen. Men vi beklagar att man, med den inriktning som denna proposition och utskottsmajoritetens skrivning har fått, inte tar sikte på småföretagen på ett annat sätt. Den största satsningen rent ekonomiskt är de 600 milj. kr. som man anvisar till SIND. Vi menar för vår del att det finns en mycket stor risk för att dessa 600 milj. kr. kommer att gå småföretagen förbi. Det hade funnits anledning att sätta av en rejäl bit av de pengarna till STU i stället, för att på det sättet verkligen kanalisera pengar till de små företagen, som vi tycker skulle behöva dem. Vi har inte yrkat avslag på förslaget om 600 milj. kr., men vi vill ha en annan inriktning, så att de små företagen verkligen får nytta av pengarna.

Det är naturligtvis tjugigt av oss att återigen ta upp skattefrågan – jag förstår att Wivi-Anne Radesjö kan tycka det. Men för de små företagen är skattefrågan den allra väsentligaste frågan när det gäller att klara ekonomin.

Det räcker inte att, som Wivi-Anne Radesjö gör, krypa bakom påståendet att vi har en rätt hygglig företagsbeskattning i detta land. Jag kan hålla med om att vi har det, men det gäller inte småföretagen. De små enskilda företagen är drabbade av skatten, med den utformning som den har, och de är inte minst drabbade av de pålagor som socialdemokraterna har genomfört under de snart två år som de nu har suttit i regeringsställning, vilket jag påpekade i mitt inledningsanförande.

Låt mig sedan beträffande teknikupphandlingen säga att vi är tacksamma för att man från socialdemokratins sida nu vill ha förnyelse på detta område. Jag konstaterar att det var litet si och så med intresset för teknikupphandling när det gällde JAS-projektet och när det gällde TELE-X-projektet. Men i våra reservationer sägs det att med den utformning som man nu söker sig fram till i propositionen kommer teknikupphandlingen att gå de små företagen förbi även på den punkten. Vi menar att det här måste ut längre. Det måste ut till utvecklingsfonderna, så att vi verkligen når forsknings- och utvecklingsverksamheten även i de små företagen. Det kan vi alltså göra med utvecklingsfondernas hjälp.

Anf. 14 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö nämnde i sitt anförande bl. a. att småföretagsfonden skulle gynna småföretagen och småföretagarna. Faktum är ju att den tilltänkta fonden, som samtliga tre icke-socialistiska partier har gått emot, är en del av löntagarfondssystemet – det fondsystem som vi, om vi får folkflertalets förtroende, har förutsatt oss att avveckla så snart som det är möjligt.

De mindre företagen har ju redan satsat mer än 1 000 milj. kr. i dessa fonder. Sedan säger man från regeringens sida, för att verka generös, att när man har satsat dessa stora pengar skall företagen få låna tillbaka 100 milj. kr. – det skall återgå till småföretagen i form av ett lån.

Anser Wivi-Anne Radesjö, som själv är småföretagare, att detta är generöst och att det är företagsvänligt?

Ytterligare en sak som markerades i Wivi-Anne Radesjö's inlägg var att de borgerliga partierna ville sänka skatterna och att detta, som hon uttryckte det, är det allena saliggörande. Hon sade vidare att socialdemokraterna för en företagsvänlig beskattningspolitik.

Jag och mina borgerliga kolleger har markerat hur viktigt det är att skattefrågorna inte faller bort när vi diskuterar förnyelse och industripolitik över huvud taget. Att dessa frågor inte är med i detta betänkande är en annan sak. Vi har ju fått löfte om att det skall komma en proposition som behandlar skatterna i övrigt. Men just nu måste vi knyta an till detta problem. Höjda arbetsgivaravgifter, höjd förmögenhetsskatt och skatt på arbetande kapital anser vi icke är företagsvänligt, det stimulerar sannerligen inte småföretagen till nya tag. Anser Wivi-Anne Radesjö att detta är en småföretagsvänlig politik så vill jag gärna höra en ingående kommentar till detta.

Anf. 15 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! Först till Jörn Svensson: Visst vet vi vad för sorts utveckling och tillväxt vi vill ha. Därför vill vi vara med och styra den här utvecklingen, och därför menar vi att dessa selektiva åtgärder kan vara ett sätt att göra det. Exporten är mycket viktig, men visst är det viktigt att vi har en hemmamarknad också. Vi har faktiskt även i småföretagen nytta av att storföretagen får bättre exportmöjligheter – då får underleverantörerna förhoppningsvis också bättre möjligheter att verka.

När det gäller företagsbeskattningen vill jag säga att den ju är under överarbetning. Det skall komma en proposition i höst, och vi får väl invänta den, innan vi tar en debatt i detalj om företagsskatterna.

Man har tagit upp frågan om selektiva eller generella stöd. De borgerliga partierna vill enhälligt ha mer av generella stöd eller skattelättnader. Jag vill påstå att vi väl inte alltid har varit helt oense om selektiva stöd. Äldrestödet t. ex. är ett verkligt selektivt stöd lika väl som stödet till den manuella glasindustrin. Erik Hovhammar har i varje fall inte tidigare haft någonting emot den sortens stöd.

Tage Sundkvist tog i sitt huvudanförande upp frågan om den nordiska aktiemarknaden. De borgerliga partierna vill ha en gemensam nordisk aktiemarknad. Initiativ har faktiskt tagits; de nordiska industriministrarna hade en sammankomst hösten 1983; då de bl. a. antog ett principprogram för ett ökat nordiskt samarbete på t. ex. det tekniska området och forskningsutvecklingsområdet. Det skall väl förhoppningsvis bli en fortsättning på detta framöver.

Christer Eirefelt sade att han inte ville ha en kommunal protektionism. Jag menar att ett sätt att undvika detta är att vi har en övergripande syn på dessa stödfrågor. Därför är SIND bättre skickat att klara helheten än vad utvecklingsfonderna är.

Anf. 16 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Vad jag försökte efterlysa från regeringssidan var någon sorts förklaring om vad man har för sociala värderingar i botten när man ser på den industriella utvecklingsprocessen – vilka sociala värderingar man vill främja och i vad mån dessa skiljer sig från företagavärldens och kapitalets värdemässiga föreställningar. Det jag saknar i propositionen är just sådana utgångspunkter. Man kan ingenstans i propositionen utläsa att regeringen har några sådana annorlunda utgångspunkter. Där finns ingen behandling eller några åtgärder föreslagna när det gäller problemet att de stora datajättarna helt styr utvecklingen på elektronikområdet. Där finns ingen som helst kritisk inriktning gentemot det fenomenet att de stora jätteföretagen lägger under sig mer och mer av forskningskapaciteten och även i stor utsträckning styr forskningen på universiteten, så att denna binds upp på ett olyckligt sätt vid kommersiella intressen och inte kan utvecklas fritt. Det finns heller ingen som helst värdering av vad tillväxt är och kan vara beroende på vilka samhällseliga mål, sociala mål och värderingar man har. Allt sådant saknas som sagt, och det är detta som jag har velat att Wivi-Anne Radesjö

litet grand skulle kommentera. Är Wivi-Anne Radesjö klar över vad detta innebär?.

1928 hölls en konferens i Stockholm, som sammankallats av en konservativ socialminister som hette Sven Lübeck. På konferensen predikades en allmän försonlighet mellan arbete och kapital. Där framfördes just den här filosofin, att egentligen har arbete och kapital precis samma intressen: Vi vill ju alla ha mer utveckling. Vi vill ju alla ha mer teknik. Vi vill ju alla sälja mer. Detta är en fruktansvärd förfalskning av verkligheten, ett döljande av den klasskonflikt som finns, där två krafter står mot varandra med diametralt motsatta objektiva intressen om vad samhällsutvecklingen skall innebära. Den filosofin kallades efter en engelsk industriledare, Sir Alfred Mond, för mondismen.

Vad jag har försökt efterlysa här i dag är om den socialdemokratiska regeringen och dess förespråkare här är mondister, dvs. förespråkare för en sådan tro på att utvecklingen bara kan bli på ett sätt, att den så att säga är styrd av Gud och bara rullar framåt och att det gäller att vara med så mycket som möjligt; det finns inga sociala alternativa värderingar man kan ha på utvecklingen. Är ni mondister, eller är ni för en utveckling som utgår från arbetarrörelsens klassiska värderingar?

Anf. 17 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Det är inte så konstigt att småföretagarna är ganska skeptiska till åtgärderna i detta sammanhang. Man tycker att de är felaktiga till sin karaktär. Framför allt innebär dock åtgärderna att man bara får tillbaka en väldigt liten del av de medel som man själv satt in. Man har alltså t. ex. med den skärpta förmögenhetsskatten, med höjda arbetsgivaravgifter, med den tillfälliga vinstskatten och, inte minst, med avgifterna till löntagarfonderna mångdubbelt betalat de selektiva styrande insatser som föreslås i den proposition som vi nu behandlar.

Äldrestödet, Wivi-Anne Radesjö, är faktiskt inte selektivt till sin karaktär – tvärtom! Anledningen till att vi accepterat det stödet är att det inte är konkurrensnedvridande. Samtliga företag har nämligen samma möjligheter att få detta stöd.

När det gäller den kommunala näringspolitiken finns det i dag väldigt många rapporter som tyder på att denna blir alltmer omfattande. Vi är synnerligen bekymrade över detta. Det är fråga om ett ingrepp i marknadsökonomi, vilket kommer att vara till skada inte bara för kommunerna utan också för företagsamheten. Vi anser att det finns all anledning att vara uppmärksam på den punkten.

Anf. 18 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö sade något om att Nordiska rådet hade behandlat frågan om liberaliseringen av kapitalmarknaden i Norden, och det är helt riktigt att man gjort det. Man riktade också en rekommendation till ministerrådet i enlighet med tankegångarna i det sammanhanget. Det är bara det att mot den rekommendationen röstade bl. a. medlemmarna av de

socialdemokratiska partierna i Norden. Jag kan således ha anledning att undra om den socialdemokratiska regeringen i Sverige är villig att göra någonting på det här området.

Anf. 19 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Jag noterar att Wivi-Anne Radesjö inte kunnat ge mig något svar på frågan om hon anser att småföretagarfonden är företagsvänlig och till nytta för småföretagarna i vårt land. När det gäller skatterna totalt sett vill hon inte närmare kommentera den saken, utan hon skjuter problemet med företagsbeskattningen på framtiden. Det är enligt min mening en ganska klen tröst för landets småföretagare.

I fråga om branschstödet vill jag säga att vi från moderat håll f. n. inte ser några möjligheter att lägga ned ytterligare pengar på detta stöd. Det gäller även den manuella glasindustrin. Vi måste ju spara oss ur det statsfinansiella trångmål som vårt land hamnat i. Jag vill dock verkligen understryka det ansvar som ligger på berörda myndigheter, som alltså har att noga följa utvecklingen beträffande glasbruken. Dessutom måste man slå larm så snart man ser att fara är å färde. Vi vill inte uppleva att ytterligare glasbruksorter drabbas av industridöd och avfolkning.

I egenskap av aktiv låt mig säga glasman under många år och i egenskap av ordförande för Svenska glasbruksföreningen vill jag gärna framhålla att även om tiderna nu är goda och konjunkturerna går uppåt, kommer med säkerhet en nedgång. Då måste vi ha en viss beredskap.

Anf. 20 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! Man har här klagat över att företagen skulle få tillbaka för litet i förhållande till de skatter och avgifter som man betalat in. Det gäller bl. a. avgifterna till löntagarfonderna – dessa 0,2 %.

Vi socialdemokrater vill ju driva en politik som innebär att vi kan fördela genom skatterna. Företag som går med höga vinster kan komma att få avsätta litet mera för att vi på det sättet skall kunna stödja de företag som har möjligheter till utveckling men som själva inte har pengar för ändamålet.

Löntagarfonderna är redan beslutade, så dem skall vi inte diskutera i dag, men jag vill säga att de 0,2 % av lönesumman som företagen skall betala in inte kan vara särskilt betungande för dem. I varje fall har inte de företagare som jag pratat med tyckt att detta belopp haft någon större betydelse. Däremot upplever jag att fonderna kan få stor betydelse – om dessa pengar sätts in på rätt ställe kan de göra stor nytta.

Angående det nordiska samarbetet överlåter jag åt industriministern själv, eftersom han finns i kammaren, att tala om för Tage Sundkvist hur det nordiska industriministermötet avlöpte.

Anf. 21 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Regeringen har redan i propositionens rubrik velat uttrycka den industripolitiska grundsyn som regeringen företräder:

– att en effektiv och framgångsrik industriproduktion utgör grunden för

välfärd och trygghet i vårt land och
– att industripolitiken på den grund en generell ekonomisk politik lägger skull
inriktas på att stödja och stimulera svensk industri, på att skapa förutsätt-
ningar för morgondagens produktion och jobb.

Denna grundsyn har präglat den socialdemokratiska regeringens politik
sedan tillträdet i oktober 1982. På nytt har industrin satts i centrum.

Genom kraftfulla generella åtgärder – devalveringen och investeringspro-
grammen – har svensk industri fått ett ökat utrymme och en stärkt växtkraft,
ett konkurrensläge som i dag står sig väl vid en jämförelse med vår omvärld.

Genom en omläggning av industripolitiken med minskade subventioner
till företag i kris och ökad satsning på utveckling – Tele-X, JAS, mikroelekt-
ronikprogrammet, havsresursverksamheten, stödet till teknisk forskning och
utveckling, förnyelsen av stödet till utsatta branscher osv. – har viktiga steg
tagits för att främja utveckling och förnyelse i svensk industri.

Jag vågar hävda att denna omläggning av politiken spelat en viktig roll för
den påtagliga vändning i svensk ekonomi och industri som vi nu kan glädja
oss åt. Naturligtvis spelar den internationella konjunkturen en viktig roll,
men även vid en internationell jämförelse står sig utvecklingen i Sverige väl.

Industriproduktionen ökar på nytt, under 1983 med över 6 % – vi är på väg
att ta igen de förlorade åren. Affärerna med utlandet förbättras i snabb takt,
exporten ökade under 1983 med hela 25 % i värde – vi är på väg att
återerövra vårt goda namn utomlands. Underskottet i statsbudgeten minskade
för första gången – vi är på väg att på nytt bli ett land som kan betala för sig.
Lönsamheten ökar kraftigt – vi är på väg att på nytt bli ett land där hedervärd
produktion lönar sig mer än spekulation. Investeringarna, satsningarna på
framtidens jobb och produktion, ökar – Sverige avindustrialiseras inte
längre.

Ett annat intressant mått gäller industristödets fördelning. Jag skall be att
få lämna en uppgift till kammarens ledamöter. Mellan budgetåren 1982/83
och 1983/84 minskade krisstödet andel av industristödet från 77 till 48 %.

Regeringen är nu beredd att gå vidare på den inslagna vägen. I den
proposition som kammaren i dag behandlar dras riktlinjerna upp för en
industripolitik för tillväxt, utveckling och förnyelse.

Vi menar att förutsättningarna för svensk industris utveckling i flera
avseenden nu är goda.

Strukturellt står svensk industri väl rustad efter omfattande – och
kostsamma – omstruktureringar. Teknologiskt ligger svenska företag, for-
skare, tekniker och yrkesarbetare i främsta linjen på viktiga områden.
Marknadsmässigt har svensk industri en internationellt sett stark position
med stora erfarenheter och god förankring i viktiga marknader. De fackliga
organisationernas positiva inställning till ny teknik och rationell produktion
är en unik konkurrensfördel för svensk industri. Sveriges neutralitet och
industrins höga grad av internationalisering utgör också en styrka. Jag vill
gärna understryka att det nära samarbetet mellan samhället, företagen och
de anställda är en annan styrkefaktor för vårt land. Även vår offentliga
sektor, och de avancerade behov och krav som finns där, utgör en styrka

genom den industriella utveckling och produktion som den kan leda till.

Regeringens sammanfattande bedömning är således att svensk industri, under förutsättning av en balanserad kostnads- och prisutveckling – och den förutsättningen måste jag ange – har goda utsikter inför framtiden. Vi står efter flera års nedgång åter på fast grund. Och jag vill tillägga: Vi har återvunnit den framtidstro som förlorades på 1970-talet. Svensk industri präglas i dag av livskraft och vitalitet, av en fast beslutsamhet att satsa på framtiden, såväl hos företagsledare som hos löntagare. Det går bra för svensk industri i dag – det borde vi alla kunna glädjas åt.

Industripolitikens huvuduppgift blir mot denna bakgrund att komplettera den ekonomiska politiken och att inom ramen för marknadsekonomi stödja svensk industris utveckling och förnyelse samt att ta vara på det konkurrenskraftiga och utvecklingsbara.

De förslag som läggs fram i propositionen är omfattande och spänner över ett brett fält – även om jag naturligtvis vill tillägga att det finns många frågor som inte berörs i propositionen, och som säkerligen många inom mitt eget parti och inom oppositionspartierna anser borde ha funnits med.

Förnyelsepropositionen och den direkta industripolitiska delen av forskningspropositionen omfattar en statlig satsning på 4,3 miljarder kronor. Inte mindre än 1,1 miljarder av dessa pengar gäller nysatsningar, som har tagits fram i ett mycket bekymmersamt budgetläge, vilket kammarens ledamöter känner till. Det innebär att den offensiva industripolitiken fått en övergripande prioritet i statsbudgeten.

Min avsikt är givetvis inte att inför kammaren i dag på något sätt presentera regeringens förslag. Dem har ni manglat i utskottet. Min egen erfarenhet av arbetet i näringsutskottet är att man går igenom de olika förslagen mycket noggrant och utförligt. Därför är det överflödigt att jag tar upp dem här. Jag vill bara nämna sex huvudområden som regeringen har pekat ut. Det är de områden där det i propositionen har skett en kraftsamling.

För det första: Insatserna för småföretag med expansionsmöjligheter ökar för att underlätta företagens möjligheter att växa och utvecklas. De unga teknikbaserade företagen utgör en viktig resurs för framtiden och därför har vissa förslag lagts i syfte att stötta dessa företag. Här återfinns statens industriverks program för småföretagsutveckling, ett nytt forskningsbidrag till småföretag och den särskilda småföretagsfonden på 100 milj. kr. av löntagarfondsmedel.

För det andra: Satsningarna på underleverantörerna stärks för att öka den svenska underleverantörsandelen i svenska företag och utomlands. Jag vill gärna säga till kammarens ledamöter att jag är litet orolig över den utveckling som i dag äger rum på underleverantörsområdet med hänsyn till koncentrationen hos stora företag. Det finns all anledning att ägna denna fråga en ökad uppmärksamhet såväl i riksdagen som i regeringen och hos myndigheterna.

För det tredje: Stödet till nyföretagandet ökas för att ge utvecklingsbara affärsidéer och uppfinningar en chans. Stödet till uppfinnare utvecklas. Det är viktigt att vi i vårt land har ett företagsklimat och ett klimat just för

nyföretagande så att människor, bl. a. ungdomar, vill starta eget och stå på egna ben.

För det fjärde: En ökad satsning sker för att bygga upp teknisk kompetens och tekniskt kunnande i industrin för att lägga grunden för industriell tillväxt och förnyelse när det gäller morgondagens produktion. Det är ett livsvillkor för svensk industri, även för småföretagen, att vi ser till att vi alltid arbetar med den bästa och modernaste tekniken. Styrelsen för teknisk utveckling får här förstärkta resurser för kunskapsutveckling och utvecklingsprojekt. Även mikroelektronik-programmet hör hit.

För det femte: Nya insatser för att främja spridningen av ny teknik för att det kunnande som forskningen ger verkligen kommer till nytta. Samarbetet mellan högskolor och företag bör vidgas. Som kammarens ledamöter känner till har två försökslän, Blekinge län och Jämtlands län, utsetts för att öka utbytet mellan forskningen och högskolorna.

För det sjätte: Utveckling av teknikupphandling som ett industripolitiskt instrument för att stimulera teknisk förnyelse i samarbete mellan tillverkare och kund. Jag vill här faktiskt särskilt peka på den mycket kraftiga förstärkning av industrifonden på 600 milj. kr. som jag hoppas också skall kunna komma småföretagen till del. Det här är alltså en satsning för att tillsammans med näringslivet komma in på områden och projekt som kanske inte annars hade varit möjliga. När jag träffar företagsledare och andra representanter för näringslivet, pekar de ofta på just industrifonden som ett statligt industripolitiskt instrument som de tycker är värdefullt och obyråkratiskt och som de gärna vill skall utvecklas.

Så har regeringen i propositionen samlat en rad åtgärder, stora som små. Jag skall inte ytterligare gå in på dem. Som jag sade tidigare har jag inte eftersträvat att i propositionen täcka in alla områden. Exportfrågorna när det gäller små och medelstora företag har ju förelagts riksdagen i en särskild proposition. I förnyelsepropositionen har jag pekat på några punkter, där regeringen ämnar återkomma med förslag. Bl. a. gäller detta de viktiga skattefrågorna. Jag delar den uppfattning som inte minst herr Sundkvist har fört fram, att skattefrågorna är mycket viktiga, inte bara för småföretagen utan också för småföretagandet i stort. Naturligtvis får inte skattepolitiken stå i strid med industripolitikens åtgärder och syften. Orsaken till att inte skattefrågorna tas upp i propositionen har Wivi-Anne Radesjö pekat på. Två stora utredningar var aktuella. Den Nordenfalska utredningen om de mindre och medelstora företagens finansieringsvillkor höll på att remissbehandlas, när slutarbetet gjordes beträffande förnyelsepropositionen. Remissbehandlingen blev klar först i februari, och då skulle propositionen i stort sett vara färdig för att tryckas och läggas på riksdagens bord. Sedan hade vi företagsskattekommittén, som successivt presenterade sina betänkanden. Avsikten har varit att på grundval härav återkomma till riksdagen i höst. Detta är alltså orsaken till att de viktiga skattefrågorna inte finns med i förnyelsepropositionen.

Herr talman! Jag skall inte gå in på branschfrågorna. Dock vill jag göra ett undantag och säga några ord om läkemedelsindustrin, och jag gör detta,

därför att jag först vill informera riksdagen om ett förestående regeringsbeslut.

Läkemedelsindustrin har utvecklats mycket positivt under 1970-talet. Industripolitiskt är läkemedelsindustrin en viktig bransch för Sverige. De svenska läkemedelsföretagen har varit och är framgångsrika på flera viktiga läkemedelsområden. På hälso- och sjukvårdsområdet är naturligtvis läkemedelsproduktionen även ur en rad andra aspekter av stort intresse för samhället. Internationellt är de svenska läkemedelsindustriföretagen små, vilket också har redovisats i läkemedelsindustriutredningen. Framför allt är detta naturligtvis en nackdel på forsknings- och utvecklingsområdet, men säkerligen är det i internationellt sammanhang även på marknadsföringsområdet en nackdel att vara liten. Branschen är vidare mycket beroende av olika samhälleliga insatser vad gäller läkemedelskontrollens uppläggning, prissättningssystem m. m. Också Wivi-Anne Radesjö var inne på dessa frågor, och hon hänvisade till den pågående utredningen på denna punkt.

Jag bedömer det som angeläget att regeringen får möjlighet att i organiserade former diskutera dessa och andra frågor med läkemedelsindustrin. Regeringen kommer därför nu att inrätta ett läkemedelsindustriråd. Jag har inbjudit branschen och de fackliga organisationerna att den 18 juni diskutera uppläggningsarbetet. Avsikten är att rådet skall ha både rådgivande uppgifter och vissa operativa uppgifter, t. ex. att ta initiativ på forsknings- och utvecklingsområdet. Regeringens avsikt med läkemedelsindustrirådet är att med branschen och de fackliga organisationerna diskutera förutsättningar för en fortsatt gynnsam utveckling av den svenska läkemedelsindustrin liksom behovet av samarbete och samordning på vissa områden.

Herr talman! Vi sätter med denna proposition och riksdagens beslut på nytt upp en klar målsättning för industripolitiken: att effektivt stödja svensk industris utveckling och förnyelse, att ta till vara det konkurrenskraftiga och utvecklingsbara, det som kan ge oss morgondagens jobb och produktion.

Jag menar att mottagandet av förnyelsepropositionen har varit positivt, också i riksdagen. Reservationer i enskildheter och olika syn på en och annan konkret åtgärd förtar inte slutintycket att propositionen här har vunnit en bred anslutning.

Jag vill till sist säga att jag anser att detta är en styrka – en styrka som på detta område präglade stora delar av 1950- och 1960-talen i Sverige och som bidrog till den positiva utveckling som kännetecknade svensk industri då. Kan vi återvinna denna uppslutning kring teknisk utveckling och industriell förnyelse, står vårt land och vår industri bättre rustade inför framtiden än flertalet länder i vår omvärld.

Anf. 22 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Industriministern sade häromdagen enligt ett tidningsreferat att man inte kan komma till rätta med den ekonomiska krisen med en selektiv industripolitik. Jag tycker att det uttalandet framstår som ganska märkvar-

digt när man sedan läser propositionen, där den ena selektiva åtgärden efter den andra föreslås.

Industriministern har också sagt att regeringens ekonomiska politik har verkat positivt för industrin och näringslivet i stort, men också för småföretagen. Han har vidare nyss från denna talarstol konstaterat att industrin, som han uttryckte det, har återvunnit framtidstron. Ja, det är nog riktigt att det i dag går mycket bra för särskilt de exporterande, börsnoterade storföretagen, och det är något som vi alla har stor anledning att glädjas åt.

Men jag tycker att det vore motiverat att socialdemokraterna och regeringen i den här situationen ställde sig frågan: Varför går det inte lika bra för småföretagen, som ju trots allt betyder så mycket för vårt lands ekonomi i stort och som inte minst industriministern, särskilt i småföretagardelegationen, har ömmat så väldigt mycket för? Jag anser att han i det sammanhanget har sagt många bra saker, som jag, herr talman, tyvärr måste konstatera icke återfinns i den proposition som vi i dag behandlar. Men det kanske beror på att industriministern inte inom regeringskretsen har fått gehör för sin småföretagsvänliga linje. Man skulle dock ha önskat att mera av det industriministern sagt tidigare hade funnits med i den proposition vi diskuterar i dag.

Man kan fråga sig: Varför kommer investeringarna i småföretagen att minska? Att detta är ett faktum har såväl Industriförbundet som SCB-utredningen visat. Varför är lönsamheten betydligt sämre i de smärre företagen?

Många av oss borgerliga talare har gett svaret. Vi har pekat på de höjda arbetsgivaravgifterna, på den höjda förmögenhetsskatten, på den höjda arvs- och gåvoskatten, på prisstoppet och på mycket annat. Allt detta bidrar självfallet till att dämpa aktiviteten hos landets småföretagare.

Detta, herr industriminister, är inte en vettig näringspolitik, sett från de mindre företagens synpunkt. Jag vill gärna göra det konstaterandet i den här debatten.

Anf. 23 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Jag vill gärna börja med att ge industriministern ett erkännande. Mig veterligt är det första gången som en socialdemokrat har erkänt att det fanns några fel på politiken före 1976. Nu har man i propositionen konstaterat att det var en del inslag i utvecklingen före 1976 – exempelvis kostnadsexplosionen 1974–1976 – som orsakade det dåliga underlaget för industrin under den sista delen av 1970-talet. Jag är tacksam för att vi har fått den här sakliga bedömningen i stället för det gamla resonemanget om det dukade bordet. Det är en förnyelse i socialdemokratisk politik.

Men tyvärr är det den största förnyelsen, som jag ser det. Till stor del beror detta på att man inte kunde göra den samordning av de förslag som nu lagts fram och de förslag som man avser att lägga fram i samband med en skatteproposition. Jag tycker nämligen att skattefrågorna är så enormt viktiga i samband med de nu aktuella frågorna – det erkänner industriminis-

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

tern nu, och det är bra – att dessa borde ha behandlats i ett och samma sammanhang.

I dag är industriministern inte lika generös som han var i propositionen, utan i dag konstaterar han att det helt och hållet är regeringens tillträde 1982 som möjliggjorde den förbättring i industrin som vi har kunnat konstatera under den senaste tiden. Industriministern tar t. o. m. satsningen på JAS-projektet som ett exempel, det projekt som socialdemokratin en gång i tiden motarbetade.

Det viktigaste som har hänt är egentligen den rejäla strukturomvandling som har skett i svensk industri. Hade inte de regeringar som arbetade mellan 1976 och 1982 varit beredda att ta itu med denna industriomvandling, skulle vi inte i dag ha haft det läge som vi har inom svensk industri och som är mycket gott i förhållande till utländsk industri exempelvis inom varvsnäringen och inom stålsektorn. Jag skall inte vara ofin och räkna upp alla de tillfällen då socialdemokraterna gick emot den här strukturomvandlingen – men är det nödvändigt, så kan jag göra det – men det var så att vi fick slåss för den själva. Vi fick lida smälek för den och man talade om Åslings akutmottagning och liknande.

Jag sade i specialstålsdebatten att det var just denna strukturomvandling som har lagt grunden för den situation vi har i dag, och det vill jag konstatera även i den här debatten.

Anf. 24 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Vi har vant oss vid, bl. a. från finansdebatterna, att regeringen gärna vill inhösta beröm för resultatet av sin ekonomiska politik. Och det finns utan tvivel en mängd glädjeämnen, inte minst utvecklingen för våra stora exportföretag, så visst är det lätt att dela industriministerns glädje. Men det skadar nog ändå inte att påminna om att förbättringen i bytesbalansen huvudsakligen är en följd av en uppåtgående konjunktur ute i världen, som Sverige har kunnat dra stor nytta av. Våra exportföretag har genom visad skicklighet och stor anpassningsförmåga klarat sig särskilt bra. Det skadar väl inte heller att påminna om – andra har gjort det tidigare här – att den positiva utvecklingen gäller just våra stora industriföretag. Hos mindre och medelstora företag finns inte alls samma positiva tendens.

Industriministerns anförande ger lika litet som behandlingen i utskottet någon förklaring till den påtagliga skillnaden mellan propositionens inledande text och de konkreta förslag som sedan kommer. Även om texten i början inte är så kristallklar, vilket kanske är naturligt, eftersom den är resonerande till sin karaktär, kan man i alla fall uppfatta ett visst förord för en mer generell utformning av industripolitiken. Industriministern nämner riskerna för konkurrenssnedvridning och svårigheterna med att ha en strategi, som bygger på att politiker och tjänstemän skall peka ut framtidens produkter och branscher.

Vad har då hänt mellan det att inledningen författats och de konkreta förslagen kommit till? Studerar man t. ex. en förteckning över hur anslaget till Småföretagsutveckling skall fördelas, finner man det vara så långt ifrån en

generell utformning som det över huvud taget går att komma. Här handlar det faktiskt väldigt mycket om politisk klåfingrighet. Eller hur skall industriministern, det facit se ut som gör att en tjänsteman på utvecklingsfonden kan avgöra om ett företag bidrar till att angelägna samhällsmål uppfylls? Hur skall han kunna avgöra om det kriteriet är uppfyllt? Detta är ett exempel bland många, men det visar särskilt tydligt hur vanskligt det är att bedriva en industripolitik med en så tydlig tonvikt på de selektiva medlen.

Anf. 25 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle till industriministern vilja ställa tre frågor, som är aktuella i detta sammanhang. Den första frågan gäller det som man på regeringshåll och bland de borgerliga tydligen är överens om att kalla kostnadsexplosionen. Vi har alltså haft en mycket kraftig stegring av priserna på olika realvärden. Det kan visas att det i alla högindustrialiserade samhällen finns starka tendenser till en monopolistisk prisbildning, dvs. att de stora företagen privatbeskattar konsumenterna. Kan man mot den bakgrunden påstå att kostnadsexplosionen är orsakad av lönerna, och är en fortsatt reallönesänkning för svenska arbetare och tjänstemän en förutsättning enligt regeringens mening för industriell stimulans och tillväxt? Det är den första frågan.

Så till den andra frågan. Av det material som man kan ta del av bl. a. från STU rörande datoriseringens framväxt framgår att det finns en mycket stark uppbindning till de stora leverantörernas intressen. Delvis såsom en följd av detta finns också en hotande brist på överförbarhet beträffande information och teknik mellan olika systemtillverkare. Är detta någonting som föranleder regeringen att föra en mer oberoende politik på dataområdet, en politik som i det långa loppet frigör Sverige från beroende av de transnationella datajättarna?

Slutligen den tredje frågan. Det talas mycket om internationaliseringen av svensk ekonomi. Är den växande internationaliseringen, den ökade utflytningen av kapital från Sverige i kombination med det faktum att regeringspolitiken går ut på att hålla tillbaka den inhemska konsumtionen och därmed minska hemmamarknadens relativa betydelse i förhållande till exportmarknaden, något som i det långa loppet gynnar Sveriges möjligheter att föra en oberoende ekonomisk och social politik?

Anf. 26 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Ett tema i moderaternas och folkpartiets reservationer och i Erik Hovhammars och Christer Eirefelts inlägg är att man vill ha en minskning eller t. o. m. en avveckling av det selektiva industristödet.

Herr Hovhammar talade så engagerat om den selektiva industripolitiken att jag nästan fick tårar i ögonen. Detta berodde på att jag har erfarenhet av herr Hovhammar som en av riksdagens verkliga lobbyister när det gäller att få ett selektivt industristöd till exempelvis glasindustrin. Jag skulle emellertid kunna nämna fler exempel där herr Hovhammars lobbyverksamhet i riksdagen har gått ut på att få statliga stöd och bidrag. Att han inte har

reserverat sig i den här frågan beror ju inte på att han inte vill ha ett selektivt industristöd till glasindustrin. Det beror på att han denna gång är nöjd med att regeringen så att säga skapat ett skyddsnät för glasindustrin. Jag skall inte göra någon sammanfattning av vad detta borde leda till för mental ståndpunkt. Den slutsatsen får herr Hovhammar själv dra.

Moderaterna och folkpartiet menar att förslagen i förnyelsepropositionen innehåller en rad nya selektiva industripolitiska åtgärder. Detta menar jag är en något märklig kritik från två partier som varit delansvariga för den industripolitik som fördes under åren 1976–1982. Aldrig tidigare har ju staten betalat ut så mycket och medverkat i en så omfattande selektiv stödpolitik som under dessa år – och därtill en tvivelaktig stödpolitik. Denna stödpolitik har nu den socialdemokratiska regeringen avbrutit. Jag nämnde en siffra i mitt anförande för att bevisa detta. Grunden för att detta varit möjligt är en generell ekonomisk politik och en näringspolitik som satt industriproduktionen i centrum igen och som har som mål att återupprätta Sverige som en ledande industrination. Vi är på väg att lyckas med detta. I detta läge för moderaterna och folkpartiet fram en kritik som går ut på att regeringens åtgärder skulle vara negativa för industrin, för näringslivet och för småföretagsamheten. Det stämmer inte.

Det som moderaterna och folkpartiet inte förstått är att det behövs en selektiv industripolitik som komplement till en allmänt näringslivsvänlig ekonomisk politik. Detta behövs framför allt till gagn för de små och medelstora företagen, som ju också herr Hovhammar talade gott om. Tydligen anser han dock inte att småföretagandet och nyföretagandet behöver stöttas.

Den selektiva industripolitiken stöttar på många områden där företagen själva inte har förmåga eller möjligheter att ta till vara de utvecklingsmöjligheter som erbjuds. Ett exempel är STU, som är ett viktigt inslag i industripolitiken. Genom de satsningar som STU gör sker en teknikutveckling och en spridning av teknisk kunskap – framför allt till hjälp för mindre företag, som annars inte skulle få tillgång till detta. Jag vet inte i vilka företagskretsar herr Hovhammar och herr Eirefelt umgås. Jag möter ständigt under mina resor runt om i landet småföretagsledare som säger så här: Utan utvecklingsfondernas hjälp, utan STU:s och SIND:s centrala hjälp, hade jag inte klarat den här utbyggnaden, kunnat få den här ordern eller kunnat nå de här framgångarna. Ett annat exempel är uppmontrandet av användning av flexibla tillverkningssystem, som det också finns förslag om i propositionen och som man inte tycker om. Detta är ett sätt att förmå företagen att snabbare än de annars skulle ha gjort ta till sig och använda ny teknik. Samma sak gäller programmet för industridesign och andra åtgärder för småföretagsutvecklingen från statens industriverk.

Jag skulle på det här sättet kunna gå igenom i stort sett alla förslagen i förnyelsepropositionen och visa hur de är till just för att hjälpa och stötta småföretagen och nyföretagandet. När moderaterna och folkpartiet går emot alla dessa förslag vänder de ryggen mot industrin, som ju egentligen välkomnar de förslag som läggs fram i förnyelsepropositionen. Det är ju inte

så, herr Eirefelt, att småföretagen och småföretagsorganisationerna skulle vara negativa eller kritiska till de förslag som förs fram i förnyelsepropositionen. Jag vet inte var herr Eirefelt har läst sådana uttalanden. Jag har mängder av pressklipp, där småföretagare och småföretagsorganisationer uttalar sig mycket positivt till förslagen i propositionen. Svensk industriförening har t. ex. med glädje och tillfredsställelse hälsat de satsningar som görs i propositionen när det gäller de teknikbaserade småföretagen.

Moderaterna och folkpartiet intar här en klart negativ hållning, som går ut över framför allt småföretagen, vilka man annars i olika sammanhang säger sig vilja värna.

Jag vill, herr talman, gärna passa på tillfället att här utdela en blomma till centerpartiet. Centerpartiet inser behovet av selektiva industripolitiska åtgärder som en viktig del av näringspolitiken. Centerpartiets reservationer går ut på att man vill ha en ytterligare decentralisering av de industripolitiska medlen. Det är en ambition som jag i stor utsträckning delar. Vi går också en bra bit på vägen genom ökningen av resurserna till utvecklingsfonderna. Men jag hävdar samtidigt att det är nödvändigt att även regeringskansliet och de centrala industripolitiska myndigheterna har tillräckliga resurser för att på ett riktigt sätt kunna komplettera de regionala organen. Jag finner då, herr talman, att centerpartiet sammantaget ligger nära regeringen i de industripolitiska frågor vi i dag diskuterar. Det tycker jag är glädjande.

Jag vill också säga att par ord ytterligare till Christer Eirefelt, som tog upp frågan om det sätt på vilken propositionen bemötts ute i landet. Jag är här visserligen part i målet, men vi har ändå uppnått enighet nu i näringsutskottet. Trots reservationer om enskildheter och olika synsätt när det gäller en eller annan konkret åtgärd, något som jag inte finner särskilt besvärande, har vi i riksdagen uppnått enighet i dessa frågor, och denna baserar sig på den enighet som uppnåtts bland industriledare, fackliga organisationer, forskare och vetenskapsmän om att det nu är nödvändigt att inrikta industripolitiken på industriell utveckling och förnyelse. Det beror på att många av dessa förslag har utarbetats i nära kontakt med och i vissa fall i samråd med näringslivets organisationer, med fackliga organisationer och med forskare och vetenskapsmän – i småföretagsdelegationen, i det industriellt tekniskt vetenskapliga rådet och i det näringspolitiska rådet. Det har varit ett arbete, där de tre enigheter som jag anser vara nödvändiga för att forma industripolitik, nämligen samhället, företagen och de anställda, samlats till gemensamma diskussioner.

Jörn Svensson! Självfallet drar vi nu nytta av en gynnsam konjunktur. Regeringen är naturligtvis medveten om att konjunkturen så småningom vänder. Men det är just i medvetandet om behovet av att långsiktigt stärka industrin som vi lagt fram ett antal förslag i denna proposition, vilka även Jörn Svensson anslutit sig till. Det gäller hela raden av insatser med sikte på forskning och utveckling samt förnyelse av industrin. Det gäller forskningen på mikroelektronikområdet, på havsresursområdet osv. Bakom dessa förslag och många fler som är under utarbetande ligger just insikten om att vi inte bara kan njuta av högkonjunkturen utan att vi måste försöka skapa en

industri som även under lågkonjunkturer klarar sin uppgift. Därför görs nu alla ansträngningar för att stärka den svenska industrin.

Industrin är i sig inget självändamål för det svenska samhället eller för någon annan nation. Vi har klart och tydligt sagt att industrin är grunden för vårt välfärdssamhälles utveckling. Vi önskar framgång för vår industri just därför att industrin kan ge oss möjligheter att bygga ut vårt samhälle i olika avseenden: Utan balans i affärerna med utlandet och utan att vi får exportintäkter som kan betala vår oljenota och andra inköp utomlands får vi heller inget utrymme för att bygga trygghet och välfärd i vårt eget land. Därför var det också en klar markering när jag började mitt anförande med att säga att industriell utveckling och förnyelse är viktiga för att vi skall kunna åstadkomma utveckling och rättvisa i vårt eget land.

Anf. 27 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Industriministern utnämnde mig till en framgångsrik lobbyist här i riksdagen. Vad han menade med det utvecklade han inte närmare, men jag tackar för komplimangen.

Det småländska glaset känner både Thage Peterson och jag synnerligen väl. Jag vill gärna säga att de pengar som vi fått från staten bl. a. för att öka exportaktiviteten har varit positiva. Jag har också här i dag sagt att vi på vårt håll, precis som regeringen, tyvärr inte anser oss ha råd att fortsätta med det här stödet. Där har Thage Peterson och jag i sak samma uppfattning, varför det inte är mycket att diskutera.

När det gäller de andra frågor som vi haft uppe i dag noterar jag att industriministern inte hade någon enda kommentar att göra till de sjunkande investeringarna, till den dåliga lönsamheten och till den försämrade framtids-tron bland landets småföretagare. Icke en enda kommentar hade han att göra till detta, som jag markerat i ett par inlägg i dag. Det måste väl innebära att landets småföretagare inte heller i fortsättningen har så särskilt mycket att vänta sig från regeringens sida.

Jag vill också erinra om att det tidigare i debatten sagts, att industriministern i tidningsuttalanden och i propositionen framhållit att stödåtgärderna bör utformas så generellt som möjligt. Men är detta bara en läpparnas bekännelse? För i propositionsförslagen går ni ju en helt motsatt väg, vilket vi påpekat flera gånger i dagens debatt.

All förstärkning exempelvis när det gäller Investeringsbanken, Industriefonden och Småföretagarfonden är selektiva åtgärder, som inte innebär någon fördel utan utgör ett hinder för en fortsatt framstegsvänlig småföretagarpolitik i vårt land. Den åsikten delas av i varje fall majoriteten bland landets småföretagare, och jag vet inte vilka företagare Thage Peterson talat med och som anser att man inte tillräckligt utnyttjar den selektiva politikens välsignelser.

Anf. 28 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Jag tackar varmt för den blomma jag fick av industriministern. Han talar sig varm för en decentraliserad verksamhet. Men det är ju

tyvärr på det sättet att vad propositionen föreslår i fråga om den industriella utvecklingen är en satsning på central nivå, som i alldeles för liten utsträckning når ut till utvecklingsfonderna, som är våra organ ute i länen och som har direkt kontakt med de enskilda företagen. Det är därför vi fört fram kritik. Vi tycker att man här borde ha använt de pengar som man satsar i Industrifonden. Dessa pengar borde ha gått till STU som låtit dem gå vidare till utvecklingsfonderna i mycket större utsträckning än vad regeringen föreslår.

När det gäller resonemålet i mitt förra inlägg om den strukturomvandling av svensk industri som vi medverkat till och som är grunden till den lyckosamma utveckling som vi har på exportens område, så kommenterade industriministern inte denna del av mitt anförande. Det får jag väl då ta som ett instämmande. Det betyder helt enkelt att man från socialdemokraternas sida i dag tycker att det var riktiga och bra åtgärder som den borgerliga regeringen den gången vidtog. Det var bara det att socialdemokraterna på den tiden motsatte sig dessa åtgärder.

Låt mig helt kort ta upp den fråga som råkade hamna i debatten mellan mig och Wivi-Anne Radesjö. Jag känner i och för sig inget behov av att ställa några frågor till industriministern om den nordiska aktiemarknaden, men nog är det litet synd om man från socialdemokratisk sida skall sätta sig emot en ökad liberalisering av kapitalmarknaden i Norden. Nog är det litet synd om Norge öppnar möjligheter för andra länder att etablera bankkontor i Norge men svenska banker inte får den möjligheten därför att vi inte är beredda att ens diskutera en ökad liberalisering. Det är väl ändå rätt beklagligt.

Anf. 29 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte vilka småföretagare industriministern träffar, men jag förmodar att det i stor utsträckning måste vara samma problem som vi stöter på. Så här sade i alla fall SHIO, som är den kanske mest representativa organisationen för våra mindre företag, när propositionen kom:

”Tyvärr har man inte förmått ta steget fullt ut och tänka i generella termer och skapa stimulanser inom vida ramar. Förnyelsepropositionens många positiva intentioner plöttras bort i ett brett sortiment selektiva, detaljerade åtgärder.

Dessutom saknas helt två vitala områden – hela skattesektorn och frågan om de mindre och medelstora företagens kapitalförsörjning. Med skattefrågorna och kapitalförsörjningsproblemen förda åt sidan hänger förnyelsepropositionen i luften.”

Det är en bra sammanfattning av vad jag har försökt att framföra. Det är alldeles för mycket selektiva insatser, och med alla skattefrågorna vid sidan om blir det inte någon hel bild av industripolitiken.

När det gäller den förra regeringens agerande på 1970-talet glömmer industriministern – naturligtvis lägligt – bort skälet till de insatser som regeringen då gjorde, nämligen de extrema oljeprishöjningarna, den interna-

tionella konjunkturen och det höga kostnadsläget. Den situationen har vi inte i dag.

Den proposition som vi nu behandlar är knappast någon småföretagarproposition i egentlig bemärkelse, om man jämför med tidigare propositioner. Den handlar mest om industripolitik i stort. I den mån man kommer in på konkreta åtgärder rör det sig huvudsakligen om politisk klåfingrighet med mycket detaljstyrning. Jag önskar att regeringen hade lagt ned samma möda på att i stället hitta bra generella åtgärder. Det blir knappast en småföretagarproposition för att man tar 100 milj. kr. av löntagarfondsmedlen, som småföretagen själva har fått betala kanske bortemot 1 miljard till.

När det gäller skattefrågorna grundas min oro mest på att det i detta sammanhang – när man tittar på det som har hänt sedan hösten 1982 – finns en risk för att det som sker inte kommer att innebära förbättringar för våra småföretag. Jag hoppas att jag har fel, men de pålagor småföretagen har fått hittills tyder tyvärr inte på det.

Slutligen tror jag att industriministern har rätt när han påpekar vilken situation som underleverantörerna har. Deras situation är – och kommer att bli – mycket besvärlig, och det av flera skäl. Jag kan som exempel nämna den koncentration som finns och det krav att vara effektiva som underleverantörerna får på sig när de måste anpassa sig till några få kunder. Därmed mister underleverantörerna den flexibilitet som är nödvändig för att de skall kunna klara sig. På den punkten tror jag att industriministern har alldeles rätt.

Anf. 30 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Industriministern har fyra debattörer som han skall svara, så det är förklarligt om han inte kan besvara alla frågor just nu. Jag skulle ändå vilja bita mig fast vid frågan om kostnadsexplosionen.

Det tillhör de allmänt etablerade sanningarna i den ekonomiska diskussionen att det var lönekostnaderna som i mitten av 1970-talet orsakade bakslaget för svensk exportindustri. Jag håller före att detta är en propagandistisk lögn och att det alltså inte var på det sättet. Jag håller också före att lönekostnaderna inte alls spelade den avgörande rollen för exportens möjligheter att hävda sig. Under lång tid steg nämligen den inhemska konsumtionen här i Sverige långsammare än i en rad andra industriländer. Också lönekostnaderna per producerad styck steg betydligt långsammare. Dessa kostnader ökade avsevärt snabbare i t. ex. Japan. Trots detta klarade sig de japanska företagen bättre på exportmarknaden.

Den tillfälliga kostnadsexplosion som man statistiskt kunde notera under ett par år i mitten av och under senare delen av 1970-talet kan förklaras på annat sätt: den stagnation som inträdde när det gällde produktionens och försäljningens volym gick inte parallellt med en utrationalisering eller avskedanden av arbetskraft. Följaktligen blev det en statistisk relation som skenbart höjde kostnaderna. När volymen stagnerar har det också en ogynnsam inverkan på produktiviteten. Det var dessa omgivningsfaktorer som orsakade detta statistiska fenomen, icke det faktum att lönerna steg särskilt mycket eller att lönerna var för höga.

F. ö. är det för mig en gåta hur sjunkande reallöner, som vi har haft under en följd av år, skulle ha kunnat vara den stora kostnadsboven för svensk industri. Jag tycker inte att socialdemokraterna skall underbygga den tesen på det sätt som de gör i propositionen.

Jag skulle vilja fråga: Är sjunkande reallöner framöver en förutsättning, enligt regeringens sätt att se, för att exportindustrin skall kunna hävda sig? Är det i så fall en riktig industriell politik? Den kommer ju att drabba hemmamarknaden. Det man vinner på exportmarknaden förlorar man på hemmamarknaden. Hela poängen med att ha en industriell utveckling som skall bygga under välståndet och göra det lättare för folk att leva här i landet faller bort, om man har den uppfattningen att exportexpansionen bara kan ske till priset av sänkta eller återhållna löner.

Anf. 31 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag har fått ett stort antal frågor som jag inte hann komma in på i min första replik men som jag nu gärna vill besvara. Jag beklagar att inte utskottets talesmän har någon repliktid kvar, men sådant är livet när man är i opposition. Jag har fått erfara det i tidigare debatter i kammaren.

Jag skall börja med Hovhammar. Denna gång skall det inte bli några vänliga ord precis. Hovhammar gjorde här ett konstaterande som enligt min mening inte är riktigt sant. Hovhammar sökte göra gällande att lönsamheten för småföretagen t. o. m. har minskat under de senaste två åren. Detta är, så långt det nu går att bedöma av statistiken, helt fel. Lönsamheten har förbättrats även för småföretagen, men förbättringen av lönsamheten är större i de stora företagen än i de små. Av det faktum att lönsamheten finns men att den är mindre än i de stora företagen kan inte Hovhammar tillåtas dra slutsatsen att lönsamheten har blivit sämre under de senaste två åren. Det är i stället fråga om en klar förbättring.

Jag har tre saker att säga till Eirefelt. Han byggde en del av sitt inlägg på ett uttalande som – om jag citerar rätt – löd: "Uppgången i konjunkturen förklarar huvuddelen av exportuppgången." Det sade han väl närmast för att litet polemisera mot mig när jag redogjorde för förändringarna i Sveriges ekonomi och de industriella framgångarna.

Jag vill till de borgerliga företrädarna här allmänt säga att jag inte riktigt förstår varför ni blir så ledsna och bedrövade varje gång som jag talar om att det nu börjar gå bra för Sverige igen och att flera kurvor pekar uppåt. Det borde vi väl alla ta till våra hjärtan och tycka är väldigt bra! Men det verkar som om ni är ledsna att vi har en sådan utveckling.

Så tillbaka till Eirefels uttalande, att uppgången i konjunkturen förklarar huvuddelen av exportuppgången. Också det är – i likhet med herr Hovhammars påstående – helt fel. Det är precis tvärtom. Huvuddelen av exportuppgången förklaras av återtagna marknadsandelar, dvs. är ett resultat av den konkurrensförbättring som den ekonomiska politiken har lett till, herr Eirefelt.

Av någon anledning återopade Eirefelt i inledningen och avslutningen av sitt huvudanförande uttalanden av Korsnäs-Marma-chefen på industride-

partementets seminarium förra året. Jag delar uppfattningen att docent Nils Landqvist är en klok karl, men jag kan inte riktigt förstå hur Christer Eirefelt kunde lägga de uttalanden av denne som han anförde till grund för sitt anförande i övrigt. Landqvist är dessutom medlem av styrelsen för statens industriverk, så det finns väl möjligheter för er att kommunicera vidare på den plattformen. Men jag förstod alltså inte riktigt kopplingen mellan Nils Landqvists uttalanden och det som sedan blev Christer Eirefelts budskap.

Jag skulle naturligtvis här kunna läsa upp mängder av positiva uttalanden och kommentarer till förnyelsepropositionen. Men jag tycker det är en ganska meningslös sysselsättning. Nu valde Eirefelt *ett*, nämligen det som har avgivits av SHIO-Familjeföretagen. Huvudkritiken i det utlåtande som Eirefelt läste upp var att skattefrågorna inte var med. Jag har förklarat orsaken till att skattefrågorna inte kunde redovisas i förnyelsepropositionen – på det området finns sittande utredningar, och avsikten är att de frågorna skall återkomma i en proposition till höstriksdagen.

Det ger mig anledning att komma in på mitt första svar till Tage Sundkvist. Sundkvist sade att man kanske borde ha väntat och löst skattefrågor och industrifrågor i ett sammanhang. Nej, jag förstår att jag måste ha missförstått det – man kan ju inte gärna vänta med förnyelsepropositionen tills skatteutredningarna är klara.

Beträffande JAS vill jag säga – jag har sagt det tidigare i kammaren – att jag är medveten om den historiska bakgrunden när det gäller mitt parti och JAS-frågan. Jag har hela tiden betraktat JAS-beslutet som ett försvarspolitiskt beslut. Men när JAS-beslutet väl var fattat var det nödvändigt att ta vara på de industriella möjligheter som JAS-beslutet innebar för svensk industri. Den industriella uppföljningen av JAS-beslutet hade man vid regeringsskiftet inte påbörjat, och den har vi nu gjort. Det är ju viktigt att beställningarna för de 25–30 miljarder som nu går till ett nytt militärflygplan så långt möjligt hamnar i Sverige eller att vi kan få motsvarande kompensationsaffärer. Det är en huvudfråga för svensk industri, och det är den uppföljningen jag hela tiden har talat om.

Så till strukturomvandlingen under 1970-talet. Jag sade i den regionalpolitiska diskussionen i kammaren förra veckan att det inte kan ha varit så lätt att vara industriminister när Bohman var ekonomiminister, därför att den ekonomiska politiken slog ut industrikapacitet. Vi var inte emot strukturåtgärderna – tvärtom stöttade vi min företrädare när det gällde att vidta strukturåtgärder. Men vi kritiserade honom – t. o. m. mycket kraftigt – för det sätt på vilket åtgärderna genomfördes och för generositeten mot det privata näringslivet. Jag har i flera debatter hävdats att detta var en miljardrullning; man socialiserade de privata företagens förluster. Det anser jag inte vara meningsfullt.

Jag skulle gärna ha velat gå in på det nordiska samarbetet. Låt mig bara ta upp en punkt.

När det gäller etableringsområdet har de nordiska regeringarna enats om vissa lättnader för fysiska personer. Vi möter emellertid ett problem som rör särskilda nordiska lösningar på valutaområdet och kapitalmarknaden. Det

hängår samman med att OECD-reglerna enligt de utredningar som har företagits i nordisk enighet lägger hinder i vägen för sådana särlösningar, exempelvis en gemensam nordisk aktiemarknad.

Slutligen, herr talman, till de frågor jag uppfattade från Jörn Svensson.

Min bedömning och uppfattning är att det inte är nödvändigt med en fortsatt reallönesänkning. Men Sverige är ett högkostnadsland, och det kommer det att förbli med hänsyn till vår industriella struktur och uppbyggnad. Det är i detta som vår höga standard ligger, men vi måste, menar jag, undvika ett kostnadsläge som skapar de obalanser som vi fick som en följd av det höga kostnadsläget 1975–1976. I dag har vi ett mycket gynnsamt kostnadsläge, och kan vi bevara svensk industris konkurrenskraft borde också reallönesänkningarna kunna ligga bakom oss.

När det gäller vårt oberoende på teknikområdet vill jag erinra om att jag förra veckan hade en frågedebatt med Jörn Svenssons partikamrat Paul Lestander. Min sammanfattning då var följande: Vi kan inte göra oss helt oberoende av teknikutvecklingen i vår omvärld. Jag tror inte heller att vi skall eftersträva ett sådant oberoende. Vi satsar nu emellertid på att på viktiga områden öka vår handlingsfrihet, exempelvis på elektronikområdet, som jag noterade.

När det gäller åtstramningspolitiken på hemmamarknaden vill jag säga att det är klart att den ekonomiska politiken har inneburit att vi i dag har en stark position för svensk industri, att konkurrenskraften är god och att produktiviteten ökar. En stark industri är viktig för vårt oberoende, och vad som händer med oberoendet när den ekonomiska politiken misslyckas har vi i dessa dagar mängder av svarta exempel på från vår omvärld. Därför gäller det att verkligen hävda konkurrenskraften och vår förmåga att bygga ut industrin. Det tror jag också sammanfattas i vår gemensamma önskan – där har jag i denna debatt sett en enighet som omfattar alla de fem medverkande riksdagspartierna – att vi skall satsa mer på industriell utveckling. Den enigheten är, menar jag, värd att satsa ytterligare på.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Hovhammar, Tage Sundkvist och Christer Eirefelt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 32 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Regeringens proposition 1983/84:135 har den imponerande titeln Industriell tillväxt och förnyelse. Jag kan inte med bästa vilja i världen säga att jag blev förvånad vid genomläsningen av den proposition som näringslivet ställt vissa förväntningar på. Vi har ju lärt oss – av gjorda erfarenheter – att vad som från socialdemokraternas sida sägs om företaget nästan aldrig följs upp i handling.

Förväntningarna var givetvis grundade på de positiva uttalanden som i synnerhet industriministern gjort om näringslivet och näringslivets helt avgörande betydelse för Sveriges välfärd och framtid. Vad hjälper det att industriministern på s. 44 i propositionen säger: "När nya lagar och

samhällsåtgärder i övrigt utformas, bör särskilt beaktas effekterna för småföretagen, så att de inte utsätts för onödiga och oavsedda påfrestningar”? Det är ju ord – ord som uppenbarligen endast är till för att söka dölja de negativa effekter som ökade regleringar och höjda skatter har för företagen.

Hur kan man tala om förnyelse när man fortsätter den selektiva industripolitiken, en politik som dessutom alltjämt beledsagas av fortsatta avgifts- och skattehöjningar?

Det är faktiskt inte fler och större bidrag eller lån från diverse olika statliga myndigheter som behövs i dagens Sverige. Det råder inte brist på investeringskapital – det är brist på lönsamhet. Jag tror inte det finns något exempel på projekt som inte kunnat genomföras av brist på investeringskapital.

Det ter sig ganska patetiskt när en småföretagsfond på 100 milj. kr. skapas, ty den är ju uppbyggd av avgifterna till löntagarfonderna.

Det är obegripligt varför småföretagen först skall betala in medel till en fond för att – kanske – därefter beviljas lån. Det är angeläget att påpeka att för att få låna ur denna 100-miljoners-fond betalar småföretagen in ca 1 miljard per år. Jag kan svårligen inse att detta har något som helst med industriell förnyelse att göra.

En god småföretagaranda garanterar att Sverige kan hävda sig som industrination.

Vi behöver ett ökat nyföretagande, men ständigt nya lagar skapar ökat byråkrati och ökat krångel. Detta i kombination med växande skatteproblem har minskat kreativa människors vilja till nyföretagande.

Det är betecknande för den socialdemokratiska inställningen till näringslivet att marknadens styrkraft och lönsamhetens stimulanskraft nästan inte alls berörs i propositionen. Däremot dokumenteras med eftertryck tron på statliga organ med politiker och byråkrater som beslutsfattare.

Ett gott företagsklimat är A och O för en positiv och för oss alla gynnsam utveckling av svenskt näringsliv.

Moderat näringspolitik betyder ett svenskt näringsliv grundat på fri marknadshushållning, en näringspolitik som förs med generella medel. Målet är lönsamhet, vitalitet och omställningsförmåga. Staten har till uppgift att fastställa regler som företag skall följa. Staten har ansvaret för att näringslivet ges goda och rättvisa förutsättningar för sin verksamhet. Det är mot bakgrund av det här anförda som jag nu kort skall kommentera följande reservationer.

Reservation 9. Ett flertal regionala utvecklings- och investmentbolag tillkom under 1970-talet på statliga och kommunala initiativ. Under senare år har nya riskkapitalföretag av olika konstruktioner tillkommit. En undersökning som gjorts av statens industriverk visar att resultaten inte motsvarar förväntningarna på de regionala bolagen. Mot bakgrund härav anser vi moderater det angeläget att frågan om fortsatt statligt engagemang prövas.

Reservation 13. Förmögenhetsbeskattningen av arbetande kapital i mindre och medelstora företag utgör en allvarlig belastning för företagen. En betydande del av företagens resurser måste i många fall tas i anspråk för att

betala ägarens förmögenhetsskatt. En kapitalbeskattning som allvarligt försvårar för företag att utvecklas och överleva går helt stick i stäv mot de, som man tycker, självklara strävandena att skapa anställningstrygghet och bereda möjlighet till ökad sysselsättning. Därför bör beskattningen av arbetande kapital i små och medelstora företag på sikt avvecklas.

Reservation 17. Den svenska tekniska kunskapsnivån inom mikroelektroniken kan höjas genom teknikupphandling i samarbete producenterbeställare. Återinförandet av forskningsavdraget och en ökning av anslagen till forskning kring halvledartekniken på högskolorna minskar behovet av särskilda medel.

Reservation 18. När det gäller teknikupphandling föreligger det inga speciella skäl för staten att engagera sig. Däremot bör STU inom sina anslagsramar svara för viss information och kontaktförmedlande verksamhet.

Reservation 29. I konsekvens med vår syn på industripolitiken – att det är med generella åtgärder man på sikt bäst gagnar svenskt näringsliv – anser vi att de återstående branschprogrammen successivt bör avvecklas.

Reservation 31. Härav följer också att vi i den moderata kommittémotionen 2644 föreslår en minskning av anslaget till branschfrämjande åtgärder till 10 miljoner.

Reservation 34. Förslaget om flexibla tillverkningsssystem är den typ av selektivt stöd vi principiellt tar avstånd från. Vi utgår faktiskt ifrån att svensk verkstadsindustri även utan stöd till en del företag skall följa med i teknikutvecklingen.

Reservation 36. Vi yrkar avslag på regeringens förslag vad avser finansiellt stöd till företag.

Reservation 39. En viss personlig borgen från egenföretagare kan vara nödvändig för att understryka hans tro på företaget och dess utveckling. I den mån personlig borgen krävs bör den dock endast avse företagaren och ej hans anhöriga.

Reservation 40. De regionala utvecklingsfondernas målgrupp har på senare år kommit att omfatta inte blott de tillverkande företagen utan även tjänsteproducerande företag som dessa anlitar. Serviceföretagens antal växer, deras betydelse likaså, och de omfattas, anser vi, naturligt av den verksamhet som i dag bedrivs av utvecklingsfonderna. En utvidgning av målgruppen får emellertid inte leda till ökade anspråk på statliga medel.

Reservation 47. De regionala utvecklingsfondernas styrelser har tyvärr i dag inte överallt den företagsekonomiska kompetens som vore önskvärt. Vi understryker ännu en gång vikten av att huvudmännen verkligen vinnlägger sig om att välja ledamöter med kunskap om och erfarenhet från arbete i företag. Det är angeläget att representanter för arbetstagare och småföretagare ingår i styrelserna.

Reservation 51. I den moderata motionen 2644 föreslår vi en ändrad inriktning av SIND:s verksamhet. Som en följd härav förordar vi till småföretagsutveckling för nästa budgetår ett i förhållande till regeringens förslag med 43 miljoner minskat anslag.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga reservationer där moderata samlingspartiets representanter förekommer.

I detta anförande instämde Filip Fridolfsson (m).

Anf. 33 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Hur mångordigt och vältalande socialdemokraterna än försöker försvara sina ställningstaganden och förslag då det gäller förnyelse av näringslivet, kvarstår helhetsintrycket. Såväl propositionen som utskotts-
betänkandet andas ett stort mått av centralism och tilltro till centrala organ, exempelvis SIND.

Som det har sagts tidigare, stämmer propositionen mycket dåligt överens med förhandsreklamen. Förnyelsen – som det från socialdemokratiskt håll talats så mycket om – gör halt vid socialdemokratiska omvändelser. Tage Sundkvist berörde också detta i sitt inledande anförande i dag.

Industriministern har nu dess värre lämnat kammaren, men den debatt som han tidigare deltog i visade tyvärr att han gav sig själv enormt mycket beröm. Detta självberöm går igen från den regionalpolitiska debatten förra veckan.

Jag skall här ta upp några av de reservationer som centern ansett sig ha anledning att foga till utskottsbetänkandet. Först gäller det resurserna till STU och industrifonden. Avvägningen mellan dessa organ har gjorts på ett sådant sätt att storföretagen får ökade möjligheter till stöd, medan STU får ett reallt minskat stöd med ca 25 %. Detta kan vi för centerns del inte acceptera. Enligt vår uppfattning bör i stället ytterligare 5 milj. kr. årligen tillföras STU. Den resursökningen till STU klaras genom motsvarande minskat stöd till industrifonden.

När Thage Peterson höll sitt anförande noterade jag att han själv inte var säker på att småföretagen skulle gynnas av hans politik, men han ställde ut en förhoppning. Nu räcker det inte bara med en förhoppning – lägger man fram förslag måste man också se till att man lever upp till dem.

I två motioner har centern tagit upp stödet till den manuella glasindustrin. I första hand gäller det stödet till de mindre företagen, de företag som har begränsade möjligheter att med egna resurser satsa på exportmarknaderna.

De glasbruk som finns kvar utgör en viktig livsnerv för en rad mindre orter i Kalmar och Kronobergs län. Det finns därför starka regionalpolitiska skäl till fortsatt stöd åt en bransch där framför allt de mindre bruken annars kommer att drabbas hårt. Vi vet också att om de små bruken drabbas, skulle det komma att medföra ett hot mot sysselsättningen i dessa bygder och företag.

Vårt krav på ökat stöd till den manuella glasindustrin – som sammanfaller med industriverkets förslag – är i det stora hela ändå blygsamt. I belysningen av de miljardbelopp som under årens lopp satsats på exempelvis varvsindustrin och varvsorterna, ter sig ett ökat anslag på 5 milj. kr. som ett rimligt åtagande för ett bibehållande och en utveckling av en bransch med världsrykte och med mångåriga traditioner och hantverkskunnande.

Herr talman! Trots vad Wivi-Anne Radesjö sade tidigare påstår jag att

centerns förslag om 4 milj. kr. till huvudsakligen exportsatsningar och 1 miljon till lån för investeringar i den yttre miljön är befogat – även om det skulle återstå någon enstaka krona på tidigare anslag.

Den manuella glasindustrin är ju en viktig del av hantverksnäringarna, och vi behöver hantverksnäringarna som en viktig del av svensk industri. Men vi behöver också ett organ som tar till vara hantverksnäringarnas intressen. Vi kan konstatera att utvecklingsfonderna regionalt har vuxit in i uppgiften att ta till vara hantverksnäringens och de små industriernas intressen, men det finns också ett behov av ett centralt organ. Det behöver finnas en central instans med uppgift att utveckla hantverksnäringens intressen.

Johan A. Olsson, tidigare ledamot av denna kammare, har framlagt förslag om inrättande av en särskild hantverksnämnd. Det förslaget har fått mycket stort stöd av de flesta instanser, dock med undantag för regeringen och riksdagsmajoriteten. Jag beklagar att socialdemokraterna inte erkänner värdet av en sådan central instans för hantverksnäringen. Hantverksnäringen spelar långt större roll än vad många tycks inse. Därför bör riksdagen ge regeringen i uppdrag att inför nästa budgetproposition framlägga förslag i frågan.

Sedan vill jag säga några ord om utvecklingsfonderna, som på regional nivå har blivit det främsta organet för företagsamheten. Betydelsen av råd, information och service till företag utanför nuvarande målgrupper har också ökat. I dag föreligger svårigheter att dra gränser mellan olika typer av företag. Att utvecklingsfonderna i första hand skall vända sig till tillverkningsföretagen är bekant, och dessa är också deras huvudsakliga målgrupp. Men jag tycker man kan påstå att serviceföretagen i allt större utsträckning har kommit att behöva utvecklingsfondernas service och tjänster. Mot den bakgrunden finns det anledning att inför det kommande avtalet, som skall slutas mellan huvudmännen för utvecklingsfonderna, pröva möjligheterna att låta serviceföretagen bli ny målgrupp.

När det sedan gäller utvecklingsfondernas styrelse och organisation börjar orosmolnen törna upp sig. Signalerna om att man skall se över utvecklingsfondernas organisation och därmed styrelserna med anledning av att avtalet mellan huvudmännen löper ut nästa år inger farhågor.

Utvecklingsfonderna har nu börjat finna sin form, efter att ha varit i funktion sedan 1978. Det finns all anledning att säga att utvecklingsfonderna nu behöver arbetsro och inte skall utsättas för olika organisationsförändringar. Det gäller t. ex. styrelsens sammansättning. Vi kan från centerns sida aldrig acceptera att man gör sådana förändringar av styrelsens sammansättning att nuvarande principer för valet av styrelser förändras. Bakom den uppfattningen står inte enbart centerpartiet och reservanterna i reservation 47, utan samtliga landsting och Landstingsförbundet delar denna uppfattning. Detta har också Landstingsförbundet i kontakter med industriministern klart och tydligt gett till känna. Jag beklagar att man från socialdemokraternas sida nu tycks vara beredd att ifrågasätta organisationen för utvecklingsfonderna.

När det gäller den kompetens som behöver finnas i fondernas styrelser kan

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

landstingen och ytterst de politiska partierna tillse att den finns hos dem som blir valda till fonderna. Vi avvisar också de korporativistiska tankegångar som av och till kommer fram hos socialdemokraterna.

När det sedan gäller anslaget till industridesign är det ett av många anslag som visar regeringens intresse för centrala och selektiva stöd samt för en centralisering till och tilltro till industriverket. Vi ställer inte upp på detta synsätt. Låt i stället utvecklingsfonderna handha stödet till industridesign i enskilda företag. Medlen för detta skulle kunna anvisas över anslaget till småföretagsutveckling och inte som ett särskilt anslag till industriverket.

De regionala insatserna och organen binds på det sätt som regeringen har föreslagit upp och detaljstyrs av industriverket om det får hand om anslagen. Byråkrati och omvägar främjas i stället för snabba och nära kontakter mellan fonderna och företagen.

Till sist, herr talman, vill jag beröra Investeringsbanken och den förändrade roll som banken skall få. Utan tvivel har Investeringsbanken – sedan den bildades 1967 – haft en viktig roll att spela när det gällt att dels medverka till nödvändiga omstruktureringar av näringslivet, dels vara en viktig samverkanspart för utvecklingsfonderna.

Nu har vi gått in i en ny fas. De senaste åren har utbudet av olika andra finansieringstjänster blivit stort, och Investeringsbankens roll har därvid kommit i skymundan, med viss rätt.

Den nya kostym som regeringen nu vill sätta på Investeringsbanken stämmer dåligt överens med ursprungstanken bakom banken, och den förändrar helt bankens roll och arbetsuppgifter. Vi ställer från reservanternas sida inte upp på denna förändring. I stället bör Investeringsbankens verksamhet i sin helhet tas upp till en ingående prövning. I avvaktan på en sådan prövning bör bankens karaktär inte ändras.

Vi tar också, herr talman, avstånd från förslaget om en central småföretagsfond, som en del av löntagarfondssystemet. Detta vill jag beteckna som politisk kosmetika, i avsikt att framställa löntagarfonderna i en bättre dager. Vi har sagt nej till löntagarfonderna – vi säger nej även till småföretagsfonden.

I avvaktan på en avveckling av löntagarfonderna bör de medel som är avsedda för småföretagsfonden förvaltas inom allmänna pensionsfondens ram. Därför yrkar jag bifall till vår reservation på denna punkt.

Herr talman! Jag yrkar också bifall till alla de reservationer som centern har undertecknat och fogat till detta betänkande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag har i motion 2478 föreslagit att regering och riksdag skall ta initiativ till att förlägga ett träkemiskt centrum till Söderhamns kommun. Vidare finns det i nämnda motion ett yrkande om att de två statliga företagen i Bollnäs och Gävle, som båda tillverkar järnvägsmateriel, skulle utvecklas

till centra för avancerad transportteknik.

Bakgrunden till mina förslag är att man i och för sig inte bara skall redovisa hur stor arbetslöshet som finns i Gävleborgs län utan också kunna komma med konstruktiva förslag.

Förra veckan behandlades två andra yrkanden i samma motion – att man skulle flytta upp samtliga länets kommuner i en högre stödområdesklass; samt att Sandviken, Hofors och Söderhamn i första hand skulle komma i fråga vid utlokalisering av statlig verksamhet.

Situationen på arbetsmarknaden i Gävleborgs län är alltså mycket dålig, och arbetslösheten är bland de största i landet. Jag behöver inte redovisa siffror – dessa känner både riksdag och regering till. Men det görs inte mycket åt situationen från regeringens sida. Den statliga verksamhet som finns i länet håller man på att banta ner. Detta gäller inte minst Kockums Industri i Söderhamn.

Ministern för statsföretagen talar hela tiden om lönsamhet. Men han glömmer tydligen bort att staten får betala kostnaden för dem som placeras i Söderhamns redan långa arbetslöshetskö. Några siffror när det gäller Kockums Industri i Söderhamn: Åren 1975–1983 minskade man antalet anställda med 225 personer. Nu ligger ytterligare ett varsel som gäller 85 personer. Detta är ingen bra utveckling när det gäller de statliga företagen.

Det finns som sagt också siffror i riksdagens protokoll över hur hårt Söderhamns kommun drabbats när det gäller arbetslöshet och industrinläggningar. Det finns även siffror i riksdagens protokoll på hur Söderhamn ytterligare kommer att drabbas av industrinläggningar och arbetslöshet. Nu är det Korsnäs-Marma som ansöker om att få bygga ut sin massaindusti i Gävle. Ansökan ligger hos regeringen. Man skall alltså överföra virkesråvara från befintlig industri i Söderhamn till en utbyggnad av industrin i Gävle. Det är byggnadslagens 136 a § som skall gälla. Ger regeringen detta tillstånd innebär det att exempelvis massaindustrin i Marmaverken, också i Söderhamns kommun, kommer att läggas ned. Detta betyder ytterligare flera hundra arbetslösa människor.

Storfinansens har under hela 1970-talet tappat Söderhamns kommun på industrier och arbeten. Några ersättningsjobb för de förlorade har inte kapitalisterna intresserat sig för. De talar precis som ministern för statsföretagen om lönsamhet. Visst har lönsamheten varit god för aktieägarna i Stora Kopparberg, Korsnäs-Marma m. fl. Men inte har man investerat i Söderhamn utan i så fall i andra länder.

Nu har Korsnäs-Marma och Stora Kopparberg skogen och vattenkraften kvar, och visst är detta lönsamt, men inte för några av de många arbetslösa i Söderhamn.

Jag har tidigare i flera debatter under åren hävdat att det är helt möjligt att utveckla i stället för att avveckla den industriella verksamheten i Söderhamn. Där finns råvaran skogen, där finns en skicklig yrkeskunskap, och där finns också ett litet embryo till träkemisk industri. Varför inte ta till vara allt detta? Varför inte satsa på forskning och utveckling av träkemin i Söderhamns kommun? Det finns oändligt många produkter som skulle kunna utvinnas

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

från skogen och inte minst ur restprodukterna från den befintliga massaindustrin i Sandarne, Marmaverken och Vallvik. Här bör samhället ta initiativet. Storfinansen har visat att den inte är intresserad av att utveckla industrin i Söderhamns kommun.

Utskottet säger beträffande frågan om träkemiskt centrum att goda förutsättningar för en ökad vidareförädling och för en ökad satsning på forskning och utveckling inom skilda sektorer av skogsindustrin borde ha skapats, bl. a. genom devalveringen och andra åtgärder av generell natur.

Javisst, det borde naturligtvis vara så, men det är det inte. Majoriteten i utskottet överlämnar frågan om att satsa på forskning och utveckling när det gäller träkemin åt storfinansen, samma storfinans som under hela 1970-talet har förött Söderhamns kommun på industrier och ställt tusentals människor i arbetslöshet. Hur kan utskottet skriva så? Jag tycker att utskottet borde ha kunnat vara så generöst att det slagit fast dels att detta är ett viktigt område, dels att det bör vara samhället som tar initiativet för att utveckla denna produktion. F. n. importerar vi nämligen kemiska produkter i stor utsträckning, samtidigt som det är fullt möjligt att tillverka dessa produkter ur den råvara som vi har i vårt eget land. Det skulle vara en mycket god samhällsekonomi.

Jag yrkar bifall till reservation 57.

Till sist, herr talman, vill jag säga några ord om de två järnvägsverkstäderna i Bollnäs och Gävle. I reservation 58 av Jörn Svensson och i motionen framhålles att järnvägen är det mest utvecklingsbara alternativet på landtransportområdet. Därför är det viktigt att Sveriges goda utgångsläge inom järnvägstekniken utnyttjas på aktivaste möjliga sätt. Det är då naturligtvis viktigt att forsknings- och utvecklingsarbetet direkt kan knytas till produktionen. Vi motionärer menar att en sådan inriktning talar för att till transportmaterialindustrierna i Gävle och Bollnäs knyts kvalificerad forskningsverksamhet på järnvägsteknikens område.

De båda nämnda industrierna har lång praktisk erfarenhet i fråga om utformning av transportmaterial liksom av de problem som vidlåder denna material i driften. Både i Bollnäs och i Gävle finns risk för nedbantning av verksamheten inom de två nämnda industrierna. Visserligen har detta hot just nu avvärjts, men därmed inte sagt att man räddat sysselsättningen. Risk finns fortfarande för att man bantar ner verksamheten, samtidigt som det också här finns oerhört stora möjligheter att utveckla och skapa nya produkter, modernisera hela järnvägsnätet osv. Vad vore mer naturligt än att nu satsa på forskning och utveckling vid dessa två nämnda industrier?

Jag yrkar bifall till reservation 58.

Anf. 35 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Bertil Måbrink borde ha kostat på sig att läsa litet längre i det stycke i utskottsbetänkandet som han hänvisade till. Där framgår det nämligen tydligt att utskottet anser att detta är ett viktigt område. Vi hänvisar till att träteknik faktiskt är ett prioriterat område när det gäller STU:s stöd till tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Vi brukar

inte i utskottsbetänkanden peka ut särskilda orter för utvecklingscentrum eller andra anläggningscentra.

Jag yrkar ytterligare en gång avslag på reservationen.

Anf. 36 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Beträffande det sista i föregående anförande vill jag säga att det i viss mån är en undanflykt att uttala sig som man gör, för visst har väl utskottet pekat ut särskilda områden. Det är på det sättet, Wivi-Anne Radesjö! Det förda resonemanget stämmer således inte riktigt. När det passar utskottet tar man till argumentet att man inte vill peka ut speciella områden. Men visst skall man göra det, inte minst i fråga om de områden där problemen bevisligen är stora och svåra när det gäller den industriella verksamheten, och därmed också arbetslösheten.

Det är riktigt, som Wivi-Anne Radesjö här säger, att träkemin är ett prioriterat område och att STU fått vissa uppdrag. Men faktum är, Wivi-Anne Radesjö, att det jag citerat ur utskottsbetänkandet är riktigt. Från utskottsmajoritetens sida säger man ju att det är de privata företagen som skall åta sig att avgöra om man skall göra en satsning eller inte i detta avseende. Det anser jag vara fel, därför att man från det hållet visat att man inte alls är intresserad av att satsa på någon industriell utveckling i Söderhamns kommun. Detta vet Wivi-Anne Radesjö. Därmed kan man inte tala om att överlåta ansvaret på nämnda företag och hänvisa till devalveringen och vissa andra generösa förmåner som de privata storföretagen fått och hoppas att de kommer att göra någonting på träkemins område. Jag kan bara säga att man verkligen är en aning blåögd.

Anf. 37 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 42 behandlas en rad frågor som är av stort intresse för Gävleborgs län.

I motionerna 2039 och 2356 har Gunnel Jonäng och jag tagit upp några, som vi tycker, väldigt viktiga frågor.

Först gäller det frågan om etablering i Sandviken av ett regionalt utvecklingscentrum för industriell elektronik. Här säger utskottet att en principöverenskommelse nåtts om finansieringen för en treårsperiod. Därmed är vårt krav väl tillgodosett. Vi motionärer är således nöjda.

Vad som dock återstår är att försäkra projektets fortlevnad efter nämnda treårsperiod samt att, om möjligt, vidareutveckla idén i fråga. Enligt pressuppgifter kommer projektet att ge ca 15 arbetstillfällen. Det är dock, herr talman, ganska långt ifrån det hundratal arbetstillfällen som högt uppsatta företrädare för socialdemokratin i Gävleborgs län ställt i utsikt. Det är viktigt att vi får reda på när resten av de här arbetstillfällena kommer vårt län till godo.

Vidare har vi från centerhåll begärt att man utreder möjligheterna att lokalisera ett utvecklingscentrum för kemiverksamhet till Söderhamn. Söderhamn är ju, som Bertil Måbrink tidigare framhållit, en lämplig ort för

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Industriell tillväxt
och förnyelse*

detta ändamål. Där finns nämligen flera kemiska industrier, och det talar till Söderhamns fördel.

Utskottet hänvisar till att devalveringen gett exportindustrin sådana fördelar att man anser att det får räcka. Det tycker jag är en väldigt märklig motivering. Även om devalveringen inneburit vissa fördelar för exportindustrin, har ju den hittills förda socialdemokratiska politiken för Gävleborgs län inte inneburit särskilt mycket positivt i övrigt. Efter Norrbottens län är Gävleborgs län, som framhölls förra veckan, landets mest tyngda län när det gäller arbetslösheten. När vi från Gävleborgs län hör ett sådant anförande som det industriministern nyss höll här, måste vi konstatera att detta storvulna tal inte satt några särskilda spår i Gävleborgs län.

F. ö. var det ganska intressant att notera att många av de uppräknningar som industriministern gjorde och det som han nu tillskrev sig förtjänsten av var sådana förslag som han under oppositionstiden var motståndare till. En del av det han läste upp är resultatet av centerpolitik och icke-socialistisk politik som genomdrevs mot socialdemokraternas vilja. Här försökte han nu inhösta detta som en poäng, och det kan kanske vara förklarligt med tanke på den handlingssvaghet som den nuvarande industriministern lider av.

Jag tycker nog att socialdemokraterna borde ha rodnat vid en punkt i industriministerns tal. Han nämnde JAS som exempel på de offensiva satsningar som han står bakom. Om jag minns rätt var socialdemokraterna motståndare till JAS när vi behandlade den frågan. Och i valrörelsen gick man ut med valmaterial där man direkt sade nej till JAS. Det tycker jag nog att utskottets talesman borde kunna upplysa industriministern om. Åtminstone i de skolor i Gävle som jag besökte, delade socialdemokraterna ut material där man sade nej till JAS. Därför är det anmärkningsvärt att industriministern nu försöker inhösta detta som en poäng.

Jag vill slutligen kommentera reservationen om att knyta ett forsknings- och utvecklingsarbete till transportmaterielindustrierna i Gävle och Bollnäs, dvs. till AGV i Gävle och SJ i Bollnäs. Såvitt jag förstår är det förslaget i praktiken inriktat på att forsknings- och utvecklingsverksamhet skall omlokaliseras till Bollnäs och Gävle. Jag tycker att en sådan lokalisering är en intressant idé, och jag tycker att den borde utredas vidare.

Jag avser för min del, herr talman, att stödja reservationerna 57 och 58.

Anf. 38 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis glädjande att kunna notera att både vpk och centern när det gäller Gävleborgs län nu börjar engagera sig för ett utvecklingscentrum för industriell elektronik i Sandviken. Men intresset är något sent påkommet, eftersom ett utvecklingscentrum i Sandviken i dag börjar ta form och är väl förankrat i verkligheten.

STU fick i uppdrag av regeringen år 1983 att göra ett program. Detta program blev färdigt i maj, och det har varit föremål för ingående diskussioner med regionens industrier för att säkerställa stöd och samverkan. Genomgående har en mycket positiv inställning kommit till uttryck. Konkreta samarbetsprojekt har lagts fram, och resultaten från företagsbesöken

pekar på att detta utvecklingscentrum skulle spela en konstruktiv roll för teknikspridningen.

Man har kontinuerligt haft samråd med olika regionala myndigheter, t. ex. länsstyrelsen i Gävleborgs län, utvecklingsfonden i Gävleborg, landstinget och högskolan. Man har också haft samråd med institutet för verkstads teknisk forskning och STU. Man har vidare diskuterat med länsstyrelserna i Kopparbergs, Örebro och Uppsala län.

I östra Bergslagen, ett område starkt präglad av basindustrier, finns en unik blandning av stål-, cellulosa- och verkstadsföretag. Utveckling av ny teknik är av central betydelse för dessa företag. Men för att motivera denna struktur måste man bredda med småföretagssatsningar, och i dessa strävanden utgör ny teknik ett väsentligt inslag.

Gunnar Björk i Gävle sade att detta utvecklingscentrum beräknas kunna anställa bara 15 personer. Men i förlängningen kan vi – på grund av pengarna från Bergslagspropositionen – få flera småföretag med 15 anställda vardera. Det är väl också detta som ligger bakom Bergslagssatsningen. Det var endast på den punkten jag ville bemöta Gunnar Björk.

Anf. 39 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) replik:

Herr talman! Jag finner till min glädje att även Wivi-Anne Cederqvist har anmält sig till debatten och deltar trots att ingen har nämnt hennes namn. Jag är nu på det klara med vem hon avser med högt uppsatt företrädare för socialdemokratin i Gävleborgs län.

Vi är överens i sak. Jag har sagt att jag är mycket glad över den överenskommelse som uppnåtts. Vi motionärer – Gunnel Jonäng och jag – är för vår del nöjda med behandlingen.

Påståendet att detta utvecklingscentrum bara kan anställa ett femtontal personer, men att de kan bli fler, får jag tolka som att det så småningom, som effekt av denna satsning, kan bli ett hundratal anställda. Det vore intressant att veta vilken tidsperiod Wivi-Anne Cederqvist avser. F. ö. verkar vi vara överens.

Anf. 40 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag ser mig inte som någon högt uppsatt socialdemokrat. Jag var bara den enda socialdemokraten på Gävleborgsbanken vid det aktuella tillfället. Samtidigt är det jag som står som första namn på de motioner vi socialdemokrater från Gävleborgs län väckte både i januari 1983 och i januari 1984.

F. ö. vill jag säga att jag delar utskottets bedömning att syftet med motionerna nu är tillgodosett. Möjligen skulle motionerna ha kunnat anses besvarade, men tydligen har näringsutskottet inte den rutinen.

Jag har inget yrkande.

Anf. 41 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet från näringsutskottet behandlas en motion som jag skrivit om en samhällsekonomisk utvärdering av företags-

nedläggningar. Enligt min mening finns det ett mycket bra objekt för en sådan utvärdering, nämligen nedläggningen av Hörneforsfabriken. När den nedläggningen var aktuell sades det från både regering och riksdag att nedläggningen skulle ske under socialt acceptabla former.

Om regering och riksdag i dag anser att detta också blev fallet, är det tydligen inte höga krav som ställs på vad som menas med socialt acceptabla former. Mindre än hälften av de arbetare och tjänstemän som då miste sina jobb har fått nya. En del har endast förtidspension som alternativ och för somliga har man sett till att de genom beredskapsarbeten och utbildningar uppfyller kraven för en ny ersättningsperiod från A-kassan. Hörnefors socialdemokratiska förening har skrivit brev till socialminister Sten Andersson och krävt besked om vad regeringen tänker göra för de äldre f. d. NCB-anställda arbetarna. Man krävde i första hand att pensionsfrågan skulle lösas för dem som hotas av utförsäkring. Socialministern svarade att socialförsäkringen inte kan tillämpas på ett särskilt sätt i orter som liksom Hörnefors drabbas av företagsnedläggningar.

Det bildades också i Hörnefors ett särskilt utvecklingsbolag, som skulle hjälpa till att skapa ny sysselsättning på orten. I förra veckan hoppade bolagets verkställande direktör av, eftersom han ansåg att stödet från statsmakterna inte lever upp till de uttalanden som gjordes när beslutet om nedläggningen togs.

Nu har också Hörneforsarbetarna krävt en samhällsekonomisk utvärdering av vad nedläggningen och den därav följande arbetslösheten har kostat samhället. En sådan utvärdering skulle också vara till gagn för kommande beslut och åtgärder. Man skulle genom en sådan värdering kunna få värdefulla kunskaper om vad nedläggningar medfört i samhällskostnader i förhållande till vad det skulle ha kostat med fortsatt drift tills andra jobb kunnat skaffas.

Den här motionen har, som man brukar säga, i utskottets betänkande fått en positiv skrivning. Utskottet anser i likhet med motionären att en studie av Hörneforsfallet skulle vara av värde, men anser att denna studie torde kunna komma till stånd utan att riksdagen tar något initiativ i frågan. Det viktiga är ju att en sådan värdering kommer till stånd. Är detta möjligt utan att riksdagen tar initiativ, tänker inte jag bråka om formaliteter. Men jag har ändå en fundering. Hur, och till vem, skall riksdagens synpunkter i detta fall tillkännages? Och vem tillkännager detta?

Utskottet skriver att en studie skulle kunna göras exempelvis i form av ett examensarbete, och man förlitar sig på att detta kommer att ske. Nu vore det väl synd om det inte blev någon studie beträffande Hörneforsfallet, eftersom en sådan studie, som utskottet skriver, skulle vara av värde. Finns det då någon garanti för att det blir så som utskottet har tänkt sig? Herr talman! Utskottets talesman kan kanske ge svar på den frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 40.)

Anf. 42 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 28 om mineralpolitik.

Nr 161

**Måndagen den
4 juni 1984**

Mineralpolitik

Mineralpolitik

Anf. 43 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag tror att jag kan fatta mig tämligen kort när det gäller detta betänkande.

I näringsutskottets betänkande nr 28 behandlas mineralpolitiken. På motionssidans återkommer i huvudsak gamla bekanta. Det rör sig om 20 motioner plus budgetens normala anslagsyrkanden. Här föreligger inte mindre än 16 reservationer, varav 2 är moderata av något mer principiell natur.

I våra två moderata reservationer föreslår vi en något lägre ambitionsnivå beträffande mineralprospekteringen. Vi vill något minska anslaget till nämnden för statens gruvegendom, närmare bestämt med 25 milj. kr. Vi har redan motsatt oss anslagen för det tidigare antagna programmet för ökad mineralprospektering.

Vi tycker att denna typ av ökade prospekteringar, som har en starkt politisk karaktär, lätt kan leda till en betydande resursknapphet när det gäller prospekteringsresurser. Vi har den bestämda uppfattningen att lönsamma projekt med långsiktighet och uthållighet beträffande prospektering kan bedrivas på normala grunder med det normala prospekteringsstöd som utgår till de företag som är verksamma på området. Därför vidhåller vi vår tidigare ståndpunkt om en minskning av det statliga stödet och engagemanget när det gäller mineralprospektering.

Herr talman! Med hänvisning till de många tidigare debatterna i denna fråga ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 44 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Som Per Westerberg sade rör det sig här om gamla bekanta, och jag avser inte att utnyttja hela min anmälda tid.

Aktiv mineralpolitik är något av A och O och ett nödvändigt inslag för att trygga och utveckla svensk gruvindustri. Prospekteringsverksamheten är nödvändig, om vi skall kunna trygga svensk gruvindustri i framtiden. Vi lägger grunden till den framtida gruvindustrin bl. a. genom prospekteringsverksamhet. Den prospekteringsverksamhet som bedrivs är ju inte någonting nytt. Gruvbolag, SGU och Norrlandsfonden exempelvis har ju under många år på olika sätt varit aktiva i prospekteringsarbetet. Norrlandsfonden har exempelvis bedrivit och bedriver fortfarande särskilda kampanjer för att intressera människor för prospekteringsverksamhet. Det är fråga om angelägna insatser.

När man ser tillbaka på de senaste årens prospekteringsverksamhet finner man dock att resultatet är magert, mätt i form av nya gruvor och

gruvverksamheter. Det mest konkreta är väl öppnandet av Viscariagruvan i Kiruna, vilken tillkom för ett antal år sedan som ett resultat av de ekonomisk-politiska insatser regeringen gjorde på detta område. Men utöver Viscariagruvan kan man konstatera att prospekteringsverksamheten inte avsatt några mer konkreta resultat. Därmed är inte sagt, herr talman, att verksamheten har misslyckats eller varit missriktad. I rättvisans namn kanske man skall erinra om att konjunkturen för gruvverksamhet inte givit särskilt stort stöd för öppnande av nya gruvor under de senaste åren. Tvärtom: de ekonomiska villkoren för gruv- och mineralverksamhet kunde ha varit bättre.

När den nuvarande regeringen hösten 1982 presenterade sin mineralpolitiska proposition gjordes den till ett stort nummer. Enligt vår uppfattning var den i många avseenden ett hastverk tillkommet på politiska grunder. Underlagsmaterialet var bristfälligt. Ändå anslag regeringen 300 milj. kr. till programmet, vilka skulle utbetalas under en femårsperiod.

När man nu med facit i handen ser tillbaka på effekterna kan man konstatera att vår bedömning hösten 1982 var riktig. Vi har mot den bakgrunden föreslagit att ramen skall minskas med 100 milj. kr. – ändå kommer den att vara tämligen vid. Det finns också inom ramen för NSG betydande resurser för prospekteringsverksamhet. Vi har från centerns sida också accepterat anslaget till NSG, vilket vi utvecklat i ett särskilt yttrande.

Vårt krav på en minskning av totalramen styrs också av vår inställning till kärnkraften. Det svenska kärnkraftsprogrammet är nu tidsbegränsat, och enighet råder också om att det är möjligt att anskaffa erforderligt uran från andra länder för de år då kärnkraften skall vara kvar i vårt land. Därför behövs det inte någon uranbrytning och inte heller någon uranprospektering i Sverige. En sådan uranbrytning skulle f. ö. dessutom inte bli lönsam.

Flera skäl talar alltså mot en fortsatt uranprospektering: för det första kärnkraftens avveckling, för det andra bristande lönsamhet, för det tredje riskerna för kärnvapenspridning och för det fjärde också miljöskäl. Vi kräver därför, som vi har uttalat i en reservation tillsammans med vpk, att regeringen i stället snarast lägger fram ett förslag till lag som förbjuder uranprospektering.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de av centern undertecknade reservationerna nr 3 och 12.

Anf. 45 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Antalet reservationer till näringsutskottets betänkande om mineralpolitiken är 16. Man skulle mot den bakgrunden kunna tro att de olika partiernas målsättningar vad gäller mineralpolitiken är mycket vitt skilda. Men så är nu icke fallet. Förklaringen är den att kommunisterna ensamma står för 10 av dessa 16 reservationer. Slutsatsen blir följaktligen att uppslutningen kring mineralpolitiken är omfattande.

Vi konstaterar från folkpartiets sida det positiva i att socialdemokraterna nu i regeringsställning inser det nödvändiga och viktiga i en ökad satsning på prospektering. I regeringsställning var folkpartiet tidigare och är fortfarande

pådrivare för ett utbyggt program på prospekteringsområdet.

Vi anser att det är viktigt att öka livslängden hos befintliga gruvor och mineralföretag. Icke minst viktigt är det att skapa förutsättningar för nya gruvor och gruvföretag.

När det gäller program för utökad prospektering konstaterar vi från folkpartiets sida att riksdagen nu lika litet som förra våren har tillgång till en ordentlig motivering och plan för det särskilda prospekteringsprogrammet. Detta anser vi vara en brist. Ändock har nämnden för statens gruvegendom till regeringen avrapporterat erfarenheterna av det prospekteringsstöd som hittills har beviljats. Enligt vår uppfattning borde regeringen ha tagit tillfället i akt att med denna rapport som bakgrund redovisa sina planer för programmets fortsättning. Om vi hade fått en sådan redovisning här, kunde riksdagen i bästa fall ha övertygats om att den stora prospekteringsansökan var helt motiverad. Nu är uppslutningen på detta område inte hundraprocentig. Jag tror att det delvis beror på avsaknaden av en redovisning från regeringen av framtidsutvecklingen på detta fält.

Regeringen medverkar genom sin ovilja att redovisa prospekteringsprogrammets fortsättning till en ytterligare och helt omotiverad osäkerhet om motivering och plan för det särskilda prospekteringsprogrammet.

Mot den bakgrunden föreslår vi att totalramen för det femåriga prospekteringsprogrammet minskas med 50 milj. kr. Av de 300 milj. kr. som har beviljats för utökad prospektering bör alltså 50 milj. kr. lämnas outnyttjade.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 4.

I reservation 11 angående regler i gruv- och mineralagstiftningen om hänsyn till naturvårdens krav finner vi i folkpartiet det vara en allvarlig brist att den nuvarande mineralagstiftningen inte klart – gruvlagen icke alls – markerar att ett sökande efter och en utvinning av mineral måste ske med hänsynstagande till naturvårdens intressen. Naturvårdslagen liksom miljöskyddslagen anger mycket vagt och allmänt vad som bör gälla på detta område.

Herr talman! Mineralhanteringen är sannolikt den näring där hänsynen till naturvård är minst. Jämfört med vad som gäller för skogsbruket och vad som har föreslagits rörande jordbruket bör regler om naturvårdshänsyn införas också i den lagstiftning som styr mineralhanteringen. Motiven är minst lika starka.

Vi i folkpartiet anser det angeläget att regeringen ålägger mineralagstiftningskommittén att i sitt arbete beakta denna fråga och föreslå erforderliga, ytterligare bestämmelser på området. Till detta kan uppslag hämtas från de nyss nämnda lagarna på jordbrukets och skogsbrukets områden.

Jag finner det också anmärkningsvärt att inget av de andra politiska partierna ställt sig bakom vårt förslag om att ta hänsyn till naturvårdens krav vid sökande efter och utvinning av mineral. Man kan ställa frågan: Var är alla de riksdagsledamöter som, icke minst inför det senaste valet, på gator och torg talade så målmedvetet om att slå vakt om vår natur och miljö? De som fortfarande har den målsättningen och övertygelsen bör vid voteringen rösta för reservation 11.

Därmed, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till reservationerna 4 och 11.

Anf. 46 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Sveriges mineraler från koppar till järn har spelat en avgörande roll i Sveriges historia. Denna roll är alltför avgörande för vårt lands framtid för att mineralhanteringen skall få underställas krafter med kortsiktiga lönsamhetskrav eller ställas utanför nationens kontroll.

Nuvarande mineralpolitik underställs den internationella kapitalismens villkor. Därför ingår inte brytning av våra mineraler i någon långsiktig plan för förädling i framför allt det egna landet. Ej heller finns det någon plan för att minimera det nationella beroendet av t. ex. strategiska mineraler.

Järnmalm-brytning sker i dag i LKAB:s gruvor i Norrbotten och i SSAB:s gruvor i Grängesberg och Dannemora. Sulfitmalm-brytningen i Sverige kontrolleras i stor utsträckning av Boliden. Krassa företagsekonomiska beräkningar bestämmer framtiden på dessa områden. LKAB slog t. ex. bara för några år sedan igen Svappavaara. Nu är det dags att öppna Svappavaara igen. De korta konjunkturerna får bestämma vår järnmalmshantering och avgöra om en gruva skall vara kvar eller inte.

Boliden för sin del har en långsiktig planering beträffande vilka mineraler som man tänker ta fram. Framför allt spelar man ut olika intressen mot varandra. Silver är en angelägen mineral att ta fram. Men i Garpenberg spelar Boliden ett högt spel. Blir det inte den bästa lönsamheten, tänker man inte bryta silver där. Man kommer där i konflikt med miljökraven. Det enda sättet att komma åt detta är att ålägga den som bryter att uppfylla hårda miljökrav. Men här kommer lönsamheten i vägen, och då finns inte Hugo Bergdahl med på barrikaderna längre.

När det gäller Sveriges mineralpolitik har storfinansen helt inriktat sig på gruvmaterial och gruvkonsultbranschen utomlands. Det är att sälja vårt kunnande utomlands och till tredje världen och vara med i den internationella exploateringen. Det är storfinansens strategi.

De borgerliga regeringarna på sin tid undergrävde en nationell gruvpolitik genom att slå sönder SGU. Den socialdemokratiska regeringen gör i dag inga förändringar av den svenska mineralpolitikens huvudinriktning. Vad regeringen gör är att den satsar mera pengar på prospektering, den utveckling som man vill nå i rådande internationella politiska läge. Man har tydligen fått beröm från de borgerliga företrädarna här före mig. De anser att det i stort sett är en ganska bra mineralpolitik som regeringen i dag för.

Vi anser att staten i en nationell gruvpolitik måste vara mera offensiv. Man måste använda sin kronoandel, vilket man hittills inte har gjort. Man måste också ha helt andra utgångspunkter än f. n. I vår partimotion har vi pekat på att en nationell offensiv gruvpolitik skulle ha några av följande ingredienser.

En samhällsprövning av alla gruvprojekt. Ingen nedläggning av gruvor, innan en samhällsekonomisk bedömning är gjord. Ökad förädling av mineralråvaror genom satsning på konkreta industriprojekt. Ökad prospektering under samhällets kontroll. SGU måste få spela en helt annan roll än i

dag. Forskning under demokratisk kontroll och insyn. Upprättande av ett statligt handels- och bytesbolag för gruv- och stålindustri. Planerad teknologioverföring till andra länder, inte som i dag bara under storfinansens kontroll. Försörjningstrygghet genom upprättande av bilaterala avtal beträffande metaller som i dag inte är tillgängliga i landet. Samhället måste utveckla den internationella fackliga solidariteten och ställa upp för de fattiga folk som i dag exploateras av gruvkapitalet. Ett förstatligande av Boliden.

Utskottet säger att detta är gamla saker, som man har avstyrkt under en mängd av år. Likafullt är dessa krav klassmässigt viktiga i dag. Den gruvpolitik som f. n. förs kommer på sikt att vara skadlig för den svenska nationen och de arbetande. Ett sådant inslag är naturligtvis att brittiska BP tack vare de borgerliga regeringarna och sedan med godkännande av den socialdemokratiska regeringen nu får komma hit och prospektera svenska mineral, framför allt då i Mellansverige, där volfram och molybden är den främsta källan till deras intresse i dag. Det är unikt att så får ske över huvud taget och att socialdemokraterna har gått med på det hela. Härigenom kommer Sverige att bli beroende av de multinationella företagen på ett helt annat sätt än tidigare. När det gäller våra mineraler är det av största vikt att så inte kommer att ske, framför allt med tanke på vår sårbarhet framöver. Den som talar om att det råder en ökad spänning i vårt land och vill göra andra insatser, nonchalerar totalt denna sida av Sveriges självbestämmande när det gäller mineraler och kanske hela den svenska industrialiseringen framöver. Därför bör regeringen snarast se till att de utländska intressena försvinner från den svenska gruvnäringen.

Vi har från vpk:s sida väckt en rad motioner om utvecklingen av gruvindustrin, t. ex. en som gäller industrimineralområdet. Denna motion har av utskottet blivit delvis välvilligt behandlad. Här som tidigare är det emellertid fråga om resurser. Man redovisar att det görs en del, men vi menar att det på det här området finns mycket att göra. Här finns obruten mark, och här har man verkligen chans att genom en konkret plan ta ordentliga steg framåt – inte minst ur sysselsättningsynpunkt.

En motion som vi också tycker till viss del har blivit positivt behandlad är den som gäller biotekniken. Utskottet säger att här pågår arbete och att man kan använda denna teknik både vid utvinning av metaller och när det gäller att bekämpa miljöproblem, vilket vi har påvisat i vår motion. Man säger också att regeringen satsar på biotekniken, men kanske inte så mycket just när det gäller detta område. Vi kommer att noga beakta vad som händer med den här tekniken, för den är verkligen användbar. Den skulle vara ännu mer användbar om vi hade en nationell gruvpolitik i det här landet. Då skulle man inte behöva hatta på det här viset och fundera över om insatser till olika intressenter tas emot eller inte. Då kunde vi göra de insatser som behövs i dagens läge.

Sammanfattningsvis, herr talman, behöver vi en ny gruvpolitik. Vi behöver kanske inte främst välvilliga skrivningar i ett utskottsbetänkande. Vad som nu krävs är en helt förändrad gruvpolitik. Jag tror att det inom arbetarrörelsen återigen kommer att föras diskussion om vår mineralpolitik,

liksom man gjorde på 1970-talet. Denna diskussion kan inte vänta. Den stannade av under den borgerliga tiden, eftersom det socialdemokratiska partiet pressade på gruvarbetarna en negativ syn på det här området. Jag tror t. ex. att gruvarbetarna själva kommer att återupprätta sitt program från 1978.

Till allra sist, herr talman, vill jag också understryka vikten av den reservation där det tas upp att uranbrytning i Sverige inte skall komma till stånd och att regeringen skall se till så att det blir ett förbud mot uranbrytning i vårt land.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till samliga vpk-reservationer som är fogade till betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 47 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg gör gällande att jag inte skulle stå på barriaderna i fråga om regler om hänsyn till naturvårdens krav när det gäller gruv- och minerallagstiftningen. Jag står visst på barriaden, Lars-Ove Hagberg. Annars hade jag inte avgivit den reservation som jag har lämnat till näringsutskottet. Bakom den reservationen står folkpartiet med en egen partimotion. Om man försöker göra gällande någonting annat, måste det vara fråga om en grov missuppfattning.

Några som emellertid inte står bakom våra målsättningar på det här området är vpk-arna. Deras representant i näringsutskottet har haft tillfälle att ställa sig bakom den här reservationen. Så har emellertid inte skett, och därmed har man markerat sin inställning i den här frågan.

Anf. 48 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Om vi nu är så förfärligt överens om miljöaspekterna inom gruvnäringen, får vi återkomma till den verkligt viktiga frågan, nämligen maktfrågan. Jag har varit med om ett flertal diskussioner om miljöåtgärder i samband med gruvdrift. Det har gällt Boliden, Stora Kopparberg och andra företag. Skulle denna reservation leda till att man griper in i maktförhållandena, så att vi dels kan utvinna mineraler, dels får en bra miljö, då är det en utmärkt reservation.

Såvitt jag kan förstå innebär emellertid reservationen ett allmänt påpekande om miljöåtgärder, som inte ingriper i det förhållandet att dessa företag kan säga att det är för hårda miljökrav och att de då helt enkelt låter bli att bedriva verksamheten. Detta är fallet i dag i Garpenberg och vid Falu gruva. Varje miljöåtgärd som riktar sig mot dessa privata företag medför att de säger att de lägger ner gruvverksamheten. Alltså är detta en maktfråga, Hugo Bergdahl, och jag hoppas att ni ställer upp på hela vår gruvpolitik som har detta som utgångspunkt.

Anf. 49 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Vi diskuterar folkpartiets reservation när det gäller synen på naturvårdens krav i anslutning till den proposition vi nu diskuterar. Om vpk och Lars-Ove Hagberg har samma inställning som redovisas i vår reserva-

tion, förväntar jag mig att Lars-Ove Hagberg och hans partikamrater röstar med den reservationen.

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

Anf. 50 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag inbjuder också Hugo Bergdahl – om han verkligen vill både använda våra mineraler och ha en god miljö – att rösta på vpk-reservationerna, som anvisar den enda förutsättningen i dag att komma till rätta med den privata makten i det här landet. I dag är det på något underligt sätt fråga om ett val mellan miljö och industriverksamhet. Dessa båda går att förena. Hugo Bergdahls motion tar hänsyn till bara den ena delen. Man måste också ha den andra med, nämligen maktaspekten. Man måste tvinga fram miljöåtgärder, så att verksamhet kan bedrivas på ett miljövänligt sätt.

Men som sagt: Hugo Bergdahl och folkpartiet kan också rösta med vår reservation, och då är det bevis på att folkpartiet vill ha en miljövänlig mineralpolitik.

Tredje vice talmannen anmälde att Hugo Bergdahl anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Mineralpolitik

Anf. 51 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 28 behandlas den del av proposition 1983/84:100 bil. 14 som gäller anslag till Sveriges geologiska undersökning, SGU, bergstaten och nämnden för statens gruvegendom, NSG. Inledningsvis vill jag konstatera att utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelstildelning till berörda myndigheter inom mineralområdet. Utskottet finner att den samlade anslagsnivån är väl avvägd och väl motiverad ur både mineralpolitisk och regionalpolitisk synpunkt.

De motioner och reservationer som nu skall behandlas är, som Per Westerberg tidigare sade, väl kända av kammarens ledamöter därför att de flesta av dem behandlades av riksdagen för mindre än ett år sedan. Jag utgår därför från att jag kan behandla dem tämligen översiktligt utan att för den skull förringa något av innehållet i vare sig motioner eller reservationer.

Låt mig, herr talman, säga något om motionerna. Det är 20 motioner som helt eller delvis behandlats av utskottet, och bland dessa är fyra motioner som berör särskilda gruvor eller gruvprojekt. De avser vanadin, nickel, zink och krom och även Håkansbodamalmen i Lindesberg. När det gäller dessa motioner konstaterar utskottet att det i samtliga fall pågår sådana undersökningar eller utvärderingar som till stor del tillgodoser motionärernas önskemål, varför dessa motioner liksom de uppföljande reservationerna 7 och 8 av vpk avstyrkts.

Det har emellertid sedan utskottet behandlade frågan framgått av tidningsrubriker att måhända inte vanadinförekomsten i Bjuråker kommer att utnyttjas för brytning. Jag har sedan detta kom till vår kännedom försökt att utröna vad som verkligen kommer att ske i det sammanhanget. Jag har fått fram uppgifter som i stort sett kan sammanfattas på följande sätt. Den studie som bedrivits av NSG har givit till resultat att det finns tre skilda

metoder som framöver med olika grader av lönsamhet skulle kunna användas för utvinning av detta vanadin. Jag kan inte närmare redogöra för dessa processer av det enkla skälet att jag inte kan dem, men det är alldeles klart att det för ett av de mera lönsamma alternativen fordras också intresse från stålverkens sida. Av denna anledning har det nu gått ett brev från NSG till SSAB, där man mot bakgrund av rapporten efterlyser SSAB:s intresse för att medverka i detta sammanhang.

Jag kan också meddela att NSG:s styrelse avser att den 19 juni 1984 ta ställning till den avlämnade rapporten. Med anledning av dessa uppgifter kan jag inte göra annat än konstatera vad utskottet har skrivit, och jag vidhåller mina yrkanden om avslag på såväl reservationerna som motionerna.

En rad av motionsyrkanden gäller gruv- och minerallagstiftningen. Dessa motioner avstyrks av utskottet, flertalet av dem med hänvisning till det pågående arbetet i minerallagskommittén, vars arbete beräknas vara avslutat före utgången av 1985. Kommittén har nu avslutat sitt arbete när det gäller utvinning av torv, och ett delbetänkande kommer att överlämnas till industriministern under innevarande månad.

I reservation nr 9 föreslår vpk i likhet med sitt förslag förra året att inmutningssystemet skall avskaffas. Denna fråga tillhör de mera centrala spörsmål som kommittén har att behandla, och med hänvisning till detta yrkar jag avslag på reservation nr 9.

Även när det gäller reservation nr 11 av folkpartiet, som Hugo Bergdahl tidigare har kommenterat och som gäller naturvårdens krav på gruv- och minerallagstiftningen, tillgodoses yrkandet genom kommitténs direktiv. I direktiven påpekas nämligen behovet av sådana enhetliga regler som medger en bättre anpassning till annan berörd lagstiftning, exempelvis naturvårds- och miljöskyddslagstiftningen. Med den motiveringen yrkar jag avslag på reservation nr 11.

Vpk framför i två motioner krav på handlings- och åtgärdsprogram inom det mineralpolitiska området. Dessa motioner berör både gruvnäringen och industrimineralområdet, och kraven är mycket detaljerat utformade. Förutom de planer man efterlyser kräver man bl. a. ett samhälleligt ägande av alla nya mineralfyndigheter, nationalisering av privata mineralföremål och att staten inte skall upplåta sin kronoandel till andra intressenter.

När det gäller dessa yrkanden vill utskottet hänvisa till att regeringen redan föreslagit och delvis även påbörjat förverkligandet av ett sådant program. Programmet avses att växa fram i tre steg, varav det första, redan verkställda, är det anslag till prospektering på 300 milj. kr. som riksdagen fattat beslut om. Steg 2 är regeringens uppdrag till SGU att utarbeta en översikt över det forsknings- och utvecklingsarbete som pågår i vårt land och som är av betydelse för mineralområdet. Det tredje steget är den översyn av mineralagstiftningen som jag tidigare i mitt anförande har berört och som nu pågår.

Med hänvisning till detta och till utskottets uppfattning att målet för detta program i långa stycken ansluter sig till vad som varit vägledande för motionerna på detta område vill jag yrka avslag på reservationerna 5, 6, 10, 13 och 14.

I reservationerna 15 och 16 av vpk berör man nu på nytt det avtal som har träffats mellan LKAB och Svenska BP Mineral AB och som reglerar samarbetet dem emellan när det gäller prospektering och även bearbetning av mineralfyndigheter i vissa delar av södra och mellersta Sverige. Med hänsyn till den korta tid som avtalet har varit i kraft och att inget nytt har inträffat som inte var känt för utskottet när denna fråga senast behandlades, yrkar jag avslag på dessa båda reservationer.

Regeringens förslag om ett femårigt prospekteringsprogram och i anslutning därtill ett anslag på 300 milj. kr. ser nu ut att ge positiva resultat, även om det är för tidigt att göra någon mera genomgripande utvärdering.

Nämnden för statens gruvegendom (NSG) har nyligen i en rapport till regeringen redovisat gjorda erfarenheter och även lämnat förslag till den fortsatta uppläggningsprogrammet. Av rapporten framgår att 300-miljonersprogrammet har aktiverat den svenska prospekteringsverksamheten totalt sett. Det har, säger man vidare, stimulerat till nya värdefulla aktiviteter och kontakter. Det har också verksamt bidragit till ökade insatser från andra prospektörers sida.

Tyvärre framgår det också av rapporten att prospekteringsarbetet fortfarande är alltför hårt inriktat på metaller av skilda slag och att starka åtgärder nu måste till för att öka prospekteringsinsatserna och andra åtgärder för att rikta intresset mot det för landet så viktiga industrimineralområdet. I dag täcks vårt lands behov i huvudsak genom import, och endast 14 % av vårt behov kommer från egna fyndigheter. Detta är enligt utskottets mening klart otillfredsställande, och därför är det glädjande att rapporten även förtäljer att en mera positiv utveckling är på gång.

NSG fördubblar sina insatser på detta område redan innevarande år, och SGU gör en sammanställning av den totala mängd av observationer som finns i äldre dagboksanteckningar från det geologiska fältarbetet. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) planerar ett nytt insatsområde för industrimineral, och vid tekniska högskolan i Luleå bedriver man nu forskning med avseende på industrimineral.

Trots dessa positiva rapporter och trots att de tidigare uttalade farhågorna om ett vikande intresse för prospektering från gruvbolagens sida nu visat sig grundlösa, upprepar och vidhåller både moderaterna, centern och folkpartiet sina tidigare anförda motiv och reservationer.

121 milj. kr. av de ursprungligen anslagna 300 miljonerna har redan fördelats, och resten av programmet planeras nu för fullt. Det är därför angeläget att detta arbete nu får fullföljas till förmån för utvecklingen av en framtida konkurrenskraftig, effektiv och lönsam svensk gruv- och mineralindustri. Jag vill därför, herr talman, yrka avslag på reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Ett möjligen nytt och i vart fall litet förvånande argument för lägre anslag framförs av centern i motionen nr 2527, vilken även följs upp i reservationen nr 12. Argumentet är att inga medel behövs för prospektering av uran. Detta motiveras med att det svenska kärnkraftsprogrammet skall avvecklas och att vi kan köpa allt det uran vi vill från andra länder.

Mot detta vill utskottet anföra, att prospekteringsanslaget aldrig varit avsett för att specifikt täcka kostnader för uranprospektering, och jag vill därför yrka avslag på reservationen nr 12.

Herr talman! Möjligen har jag nu i min strävan att fatta mig kort gått förbi delar i detta betänkande utan särskilda kommentarer, men jag är förvissad om att detta i så fall kommer att påtalas i den fortsatta debatten. Jag ber nu att få sluta med att yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 28 på alla punkter och följaktligen också avslag på de reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 52 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Karl-Erik Hälls anförande, där han hänvisade till en rapport om hittillsvarande erfarenheter av prospekteringsverksamheten, visar att det beslut som fattades 1982 i många stycken var förhastat och illa underbyggt. Erfarenheten ger ju vid handen att man i vissa avseenden har valt fel inriktning då det gäller prospekteringsverksamheten.

Vi menade 1982, och gör det alltså, att det hade funnits skäl att arbeta enligt ett genomgripande program, gärna etappvis, för att hitta rätt inriktning av prospekteringsverksamheten. Mot den bakgrunden hade det också funnits möjlighet att ha en annan ram för prospekteringen.

Låt mig också till Karl-Erik Häll säga, att jag tycker att det är att göra det litet för lätt för sig att hävda att man inte ensidigt skall prospektera med uran som utgångspunkt. Uran har inte socialdemokraterna velat undanta från de objekt enligt vilka man skall prospektera.

Jag vill därför fråga Karl-Erik Häll: Anser Karl-Erik Häll att det är angeläget att vi mot bakgrund av ett beslut om kärnkraftens avveckling skall fortsätta att slänga pengar på prospektering med utgångspunkt i uran? Skall vi inte i stället använda pengarna till något nyttigare, något som vi har behov av?

Anf. 53 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! I all korthet vill jag säga följande:

Vi finner inte att det finns någon ekonomisk resursknapphet när det gäller prospektering redan innan staten går in med sina extra projekt för ökad mineralprospektering.

Vi tycker att de företag som finns i branschen har tillräcklig uthållighet, tillräcklig långsiktighet och lönsamhetsprövning av de projekt och prospekteringar som kan komma i fråga. Det är därför vi vidhåller vår uppfattning, att det inte finns någon anledning att fortsätta ett för staten tämligen dyrt program i ett budgetläge med betydande problem och underskott.

Anf. 54 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Karl-Erik Häll hänvisade till utskottets ställningstaganden vad gäller utländska intressen och BP. Då vill jag erinra Karl-Erik Häll om att Gruvindustriarbetareförbundet fortfarande är mycket tveksamt till och motståndare till utländska intressen i svensk gruvnäring. Men socialdemo-

kraterna har kört över gruvarbetarna i detta fall.

Utskottet använder också underliga formuleringar när det gäller hur man skall möta denna utveckling och nonchalerar de utländska intressenas möjligheter att verkligen få inflytande över Sveriges mineraler. Å ena sidan säger man att staten skall utnyttja sin kronoandel. Vi vet att den har utnyttjats mycket litet hittills – om den alls har utnyttjats. När man å andra sidan skall möta brittiska BP i ett läge då detta bolag vill komma åt svenska mineraler, så kanske staten skall använda sitt kronoandelsinstitut.

Detta ger inga bestämda riktlinjer för den framtida mineralpolitiken och det utländska beroendet. Det visar bara att man förordar en väldig låt-gå-politik vad gäller mineralen i fortsättningen.

Sedan försöker Karl-Erik Häll hävda att delar av vårt program är tillgodosedda. Men vi vill ha en helt annan uppläggning av gruvpolitiken. Först och främst är det ägandet som är viktigt; det är i dag det stora hindret för en utveckling. Det finns hela tiden ett motstånd hos ägarna. Detta lönsamhetstänkande och motstånd går ända in i LKAB, så det är inte fråga om någon förlängning av den nuvarande statliga politiken, utan om en helt ny politik. Vi måste betänka att LKAB, Boliden och de andra privata gruvorna i dag utgår från de lönsamhetskriterier som Per Westerberg här har talat sig varm för.

Karl-Erik Häll måste väl dra några konsekvenser av att socialdemokraterna är överens med moderaterna och de övriga borgerliga partierna om en mineralpolitik på denna lönsamhetsnivå. Det betyder ju att mineralpolitiken är underställd lönsamheten – och därmed får vi den mineralpolitik som vi förtjänar. Vi har alltså inte det nationella oberoende som vi skulle kunna ha om vi hade en nationell gruvpolitik. Vår sårbarhet ökar, och vår internationalisering på detta område ökar.

Skall vi på något sätt kunna möta privatiseringen och internationaliseringen, motverka gruvdöden och föra en offensiv gruvpolitik kan vi inte gå tillsammans med de borgerliga och moderaterna, Karl-Erik Häll.

Anf. 55 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Efter Karl-Erik Hälls inlägg måste jag tyvärr ta ytterligare några minuter i anspråk för att tala om detta med naturvårdsintressen i anslutning till utvinning av mineraler:

Naturvårdslagen och miljöskyddslagen anger mycket klara regler när det gäller tillstånd för täkt av sten, grus, sand, lera, jord, torv och en hel del annat. Men när det gäller utvinning av mineraler finns det en mycket oklar regelansvisning, och därför har vi från folkpartiets sida velat ta upp frågan. Jag tror inte att det är tillräckligt, Karl-Erik Häll, att man hänvisar till minerallagstiftningskommittén och utgår från att den gör insatser för att klargöra reglerna på detta område. Jag tror att kommittén behöver ha klara riktlinjer för vad som bör hända, och det är det som vi har efterlyst i vår reservation.

Anf. 56 KARL-ERIK HÄLL (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att bemöta Per-Ola Eriksson, som påstår, med facit nu i hand, att utvecklingen sedan förra årets beslut har givit ett besked om att det beslut vi då fattade var felaktigt. Per-Ola Eriksson har tydligen inte alls tagit del av de rapporter som har kommit. Jag är helt övertygad om att det utan den satsning som gjorts inte hade blivit denna skjuts på svensk prospektering som rapporterna nu ger besked om.

När det gäller uranprospektering har jag förklarat att det i 300-miljoners-anslaget inte ingår några pengar för sådan. Jag vill ställa en fråga till Per-Ola Eriksson, eftersom jag inte känner till detta: Var bedriver man i dag exklusivt prospektering efter uran? Jag har talat med geologer, som säger att de med svårighet kan undvika att det i vissa sammanhang finns uran i det som de arbetar med. Om geologerna skall nå de andra mineralerna måste de nämligen ha fördrag med att det kan finnas uranhalter i den bergsmassa som de arbetar med. Men det är en annan fråga, och jag förstår inte riktigt vad Per-Ola Eriksson menar. Det är ett nytillkommet argument han anför.

Per Westerberg var i sin replik trosvis om att branschen själv har ekonomi nog och intresse och kunskaper nog. De rapporter som vi har fått talar ett annat språk, Per Westerberg. Man har klart och entydigt sagt att det inte alls skulle ha blivit så som ni förmodade, dvs. att bolagens egen prospektering skulle minska – tvärtom har den stimulerats. Detta står f. ö. att läsa i utskottets handlingar.

Hugo Bergdahl har gjort en bedömning på förhand av minerallagstiftningskommitténs intresse och förmåga att se på den i och för sig angelägna fråga som folkpartiet nu har fört fram i denna debatt. Eftersom jag själv tillhör denna kommitté, måste jag säga att jag inte skulle våga mig på ett så tvärsäkert uttalande som Hugo Bergdahl nu gör, nämligen att kommittén är tandlös på detta område.

Till Lars-Ove Hagberg: Jag vet att Gruvindustriarbetareförbundet inför de förutsättningar som gällde hyste tvekan och var angeläget om att något avtal inte skulle träffas mellan LKAB och BP – det är ett känt faktum. I dag har man att ta ställning till vad som sedan har skett. Jag har, som jag angett i mitt anförande, ingen klar bild av detta, men något alarmerande har dock inte hänt.

Inflytandet från utländska företag diskuterade vi tidigare, och när man nu säger att det i högsta grad är en ägandefråga, måste jag be att få återkomma med några kommentarer om just de speciella förhållanden som gäller förstatligande av mineralförekomster som nu är privata.

Anf. 57 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Till Karl-Erik Häll vill jag säga att han ju själv i sitt inledningsanförande hänvisade till rapporten där man pekade på att det fanns vissa inslag i nuvarande prospekteringsverksamhet som inte riktigt var till fyllest och att det fanns anledning att korrigera detta. Rapporten visade sedan att prospekteringsverksamheten har varit betydelsefull och är betydelsefull när det gäller att söka efter nya mineraler – i fråga om detta kan jag

givetvis gå Karl-Erik Häll till mötes. Men detta visar också att vi 1982 hade behövt ett lämpligare underlag, som kanske hade gett oss ett bättre beslut och som kanske hade lett till att vi fått en annan inriktning av hela vår mineralpolitik.

Om landet nu inte behöver något uran anser jag att Karl-Erik Häll bör gå oss till mötes. Skriv då in att vi inte heller behöver slänga pengar på prospektering och att vi skall använda de pengar som skulle gå till uranprospektering och uranbrytning till något viktigare. Med en sådan politik, kanske också med en lägre ram, skulle vi kunna få större nytta av de kvarvarande miljoner som finns till förfogande under den här programperioden.

Anf. 58 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Vilka lönsamma projekt, Karl-Erik Häll, skulle inte ha kommit till stånd, om inte programmet för ökad prospektering hade satts i sjön? Hade verkligen, precis som Karl-Erik Häll själv indirekt medger, bolagen inte tagit sitt ansvar med hänsyn till sin egen framtid och den långsiktiga planeringen samt gjort de prospekteringsinsatser på lönsamma områden där sannolikheten för att hitta brytvärda mineraler varit tillräckligt stor?

Herr talman! Jag tycker att Karl-Erik Häll indirekt har bevisat vår reservations riktighet. Jag vill även göra ett tillrättsläggande och säga att Lars-Ove Hagberg bör vara medveten om att det finns en skillnad i uppfattning mellan Karl-Erik Häll och mig som framgår av reservationerna 1 och 2.

Anf. 59 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar i den här debatten att det numera finns en stor samstämmighet mellan socialdemokratisk och borgerlig mineralpolitik. Det är några miljoner här och där och satsning på viss prospektering som kan skilja dem åt. I grunden är de båda tydligen överens.

Karl-Erik Häll säger att regeringens satsningar nu faktiskt har stimulerat de privata intressena till ökad prospektering. Det var i och för sig ingen sensation – det stämmer väl överens med den nuvarande regeringspolitiken, som kortsiktigt gör allt för att få fart på det ena och det andra men inte tänker på följderna.

När det gäller avtalet mellan brittiska BP och LKAB och vilka förutsättningar det har, utgår jag från att Gruvindustriarbetareförbundet fortfarande är emot detta och anser att kunnandet finns i Sverige eller så att säga kan uppärbetas. Här finns ju grunden för det egentliga kunnandet – vi bör eljest skaffa oss det själva.

Karl-Erik Häll säger att det ännu inte har kommit fram något alarmerande. Men skall vi vänta tills det alarmerande kommer? Man måste väl göra en analys. Detta internationella beroende, Karl-Erik Häll, kan vara ödesdigert för den svenska nationen i ett ordentligt krisläge och för den svenska industrin. Titta bara på elektroniken i dag. Vi kan väl inte avvakta innan vi

gör någonting åt situationen. Vi vet ju i dag att BP är ett av de största energibolagen som lägger under sig mineraltillgångar över hela världen. Det är ingen tillfällighet att företaget försöker vara med även i Sverige och skaffa sig kunskap. Man försöker skaffa sig inflytande över världens mineralpolitik och skall naturligtvis styra den utifrån detta.

LKAB och Sverige har, såvitt jag förstår, ytterst litet att säga till om i ett krisläge, när man gått in i ett så avancerat samarbete.

Mineralförekomsten skall förstatligas; det måste vara grunden. Jag vill återigen erinra om och föra till protokollet det som jag tycker att socialdemokraterna på nytt bör fundera över, nämligen vad Hjalmar Branting sade i riksdagen år 1897:

Det gäller den egendom om vilken ingen människa kan säga att den bör tillhöra en enskild person. Det gäller vad som finns nedlagt i våra berg, i det svenska folkets gemensamma jord. Det gäller att på alla sätt låta den komma det allmänna till godo.

Nuvarande mineralpolitik har inte den inriktningen.

Anf. 60 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt, Karl-Erik Häll, att minerallagstiftningskommittén är tandlös. Tvärtom har jag förhoppningen att den kommer att vara på bettet. Jag har sagt att det torde vara lämpligt att regeringen ger vissa tilläggsdirektiv, som klarare fastslår vilka målsättningar man bör ha just när det gäller naturvårdsintressena. Eftersom Karl-Erik Häll medverkar i kommittén går det förhoppningsvis fram att önskemål om att dessa målsättningar finns från mer än ett håll.

Sedan, herr talman, måste jag, om jag får ta tillfället i akt, ge Lars-Ove Hagberg rätt i hans konstaterande att den socialdemokratiska mineralpolitiken nu har en helt annan inriktning än när partiet var i opposition.

Anf. 61 KARL-ERIK HÄLL (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att bemöta Per-Ola Eriksson. Jag lyssnade så intensivt jag kunde till hans inlägg och är frestad att säga: Jag har hört det, men jag har inte riktigt förstått det.

När det gäller önskemålet om att ha ett bättre beslutsunderlag vill jag fråga om det finns någon i den här kammaren som inte har upplevt att man av och till känner behov av bättre beslutsunderlag. Vi fattade ett beslut på det beslutsunderlag vi hade. Erfarenheterna av det håller på att växa fram. Den tidigare åberopade rapporten ger ganska hyggliga besked om att satsningarna givit goda resultat.

När det gäller uranet vill jag säga att det naturligtvis inte är den debatten vi nu skall föra. Jag fick inget besked om huruvida det finns någon som med hjälp av anslaget på 300 milj. kr. prospekterar efter uran. Jag tror inte att det finns någon som gör det. När det sedan gäller motiven skall jag inte vidga debatten men vill ändå säga beträffande påståendet i motionen, att vi från omvärlden kan köpa allt det uran vi behöver, att vi ju har fått oss en tankeställare de senaste dagarna i samband med besök av representanter för

de länder där vi uppenbarligen köper en del av det uran vi använder. Men detta kanske, som sagt, hör hemma i en annan debatt.

Per Westerberg ställde en omöjlig fråga; det är han medveten om. Man kan aldrig ställa frågan: Vad skulle ha hänt om inte det här hade kommit till stånd? Jag utgår ifrån att Per Westerberg inte heller har begärt att få ett svar på den frågan. Den hör ju till de eviga frågeställningarna, som man alltid kan fundera över och som man i en trängd situation kan kasta in i debatten.

Till Lars-Ove Hagberg: Jag är alldeles övertygad om att det är riktigt att ägande ger makt – makten att styra utvecklingen. När Lars-Ove Hagberg i det sammanhanget säger att staten borde vidga sitt ägande är det en självklar förlängning av det här resonemanget från vpk:s sida. Men att i den ekonomiska situation som vårt land befinner sig i föreslå ett förstatligande av Boliden framstår för mig och förmodligen för många andra – måhända också för en och annan i vpk – som ett dåligt skämt. Därmed vill jag inte på något sätt gå i polemik med den politiska övertygelsen bakom denna mening.

Jag är övertygad om att det avtal mellan LKAB och BP som nu under kort tid har verkat, följs med utomordentlig noggrannhet från mitt eget fackförbund, Gruvindustriarbetareförbundet. Det har inte framkommit något som givit mig anledning att ändra den ståndpunkt jag hade tidigare, att inget alarmerande nu har hänt. Jag tror inte att jag sade "ännu" har hänt, men även om jag sade det, innebär inte detta "ännu" att jag förväntar mig att något alarmerande skall hända.

Får jag sedan säga till Hugo Bergdahl att minerallagstiftningskommittén, såvitt jag kunnat utröna, redan är väl tillgodosedd i de direktiv som gäller. Utan min medverkan ligger alltså detta önskemål om skyddet för miljön redan på kommitténs bord.

Tredje vice talmannen anmälde att Per Westerberg, Lars-Ove Hagberg, Hugo Bergdahl och Per-Ola Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 62 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Eftersom torv i lagstiftningssammanhang jämställs med mineral ber jag att i den här debatten ett tag få ägna mig åt just torven.

Den form av torvtäkt som vi här kommer att diskutera har ingenting gemensamt med den husbehovstäkt som förekommer ute på landsbygden när det gäller bränsle och strö. Nej, här gäller det torvtäkt i stor skala – i så stor skala att hela landskap kan komma att förändras – medan husbehovstakten egentligen aldrig lämnar några spår efter sig i naturen.

Att man i den allmänna energijakten kastar sina blickar på torven är väl ganska naturligt, eftersom ungefär 20 % av den svenska arealen anses vara myrmark i en eller annan form. Skall vi inskränka oss till sådan myrmark som har en torvmäktighet av 30 cm och däröver, prutas hälften av arealen strax bort, och det är alltså 10 % av vår totalareal som är myrmark. Av dessa är det, enligt den torvinventering som nämnden för energiproduktionsforskning själv betecknat som bristfällig, ungefär 70 % som ligger i norra Sverige.

Med andra ord: De exploaterbara torvtillgångarna ligger mycket spridda. Men där de finns spelar de en mycket stor roll för vattenförsörjningen, för rennäringen, för vetenskapen, för naturvärden och även i många andra sammanhang. Vi måste ha klart för oss att snart sagt varenda liten knappnålshuvudtjärn, som orienteringslöpare säger, utgör ett oersättligt arkiv för vårt lands naturvetenskapliga historia, vilket skulle totalt förstöras om en exploatering kom till stånd. Det är inte bara ett historiskt system just i den exploateringshotade trakten som förstörs. Vi vet ju att det i samband med den torrläggning som sker i varierande grad också inträffar en kraftig ökning av försurningen. Hur den kommer att påverka vattenkvaliteten, därom tiger man försiktigtvis. Men nog förefaller det åtminstone mig ganska egendomligt att vi samtidigt som vi efterlyser sådana energikällor som innebär att försurningen minskas, med frejdigt mod kastar oss över något så försurande som torven.

Det är fortfarande så pass mycket av det som hänger samman med torvexploateringen som vi inte känner till, att vi kanske borde ställa oss något tveksamma till en alltför storskalig produktion, i varje fall så här i början.

Från energiproduktionsnämndens sida har man också framhållit att vi måste betrakta torven i myrarna som en icke förnyelsebar resurs. Den ringa tillväxten – från en tiondels millimeter till en halv millimeter om året, i någon mån beroende på klimatet – bekräftar att det är en tillgång som icke förnyas. Torven är alltså ett kapital som för evigt förbrukas. Därför är det ett krav, inte minst ur naturvårdssynpunkt, att särskilt stor hänsyn tas.

Utskottet talar om en samordning mellan tillämpningen av mineralagstiftningen och annan lagstiftning – främst byggnads-, rennäringssamt naturvårds- och miljöskyddslagstiftningarna. Det är utmärkt och det överensstämmer väl med vad riksdagen uttalade när den ställde sig bakom den energipolitiska propositionen 1980/81:90. Men när det gäller tillämpningen har skönhetsfläckar inte saknats. De flesta koncessionsansökningarna har inte varit kontroversiella. Men det är ju inte i sådana fall som lagstiftningen sätts på prov, utan det är när åsikterna går isär.

I de fall där så har skett – jag vill bara peka på ett enda, nämligen Norrhedsprojektet – har det gällt frågor av mycket stort intresse ur naturvårds- och rennäringssynpunkt. Men trots att dessa intressens företrädare, såväl myndigheter som organisationer och enskilda, har motsatt sig projektet, har inte i något fall koncession vägrats.

Riksdagens uttalande 1980/81 om hänsyn till framför allt naturvärden och rennäringen är redan glömt. Jag vill påpeka detta, eftersom utskottets talesman nyss hänvisade till att vi redan har beslutat om att man skall ta hänsyn till naturen. Ja, men det beslutet har inte tillämpats eller i varje fall tillämpats på sådant sätt av de prövande instanserna att jag för min del har svårt att dela utskottets ljusblå förhoppning om att tillämpningen av mineralagstiftningen när det gäller naturvärden och rennäringen kommer att undanröja alla bekymmer.

Prövningsmyndigheterna har visat att det gamla beslutet behöver skärpas, för att vi skall få denna tillämpning som vi eftersträvade förra året. Det är

med hänsyn till denna tillämpning som brister i förhållande till föregående års beslut som jag yrkar bifall till Hugo Bergdahls reservation 11. Jag hoppas att han därmed känner att den ensamhet som han upplevde på gator och torg under valkampanjen har lindrats något.

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

Mineralpolitik

Anf. 63 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Sverige är ett land med rika mineraltillgångar och med ett brett kunnande på mineralområdet. Men när det gäller att ta till vara vissa naturtillgångar är det sämre beställt. Så är det när det gäller vanadin.

I dag bryts ingen vanadin i Sverige, trots att fyndigheter redan är kända, fyndigheter som skulle täcka Sveriges behov av vanadin i 30 år. I dag gör vi oss helt beroende av import, och det kan inte vara ekonomiskt försvarbart för Sverige.

De fyndigheter som jag vill återopa är de som jag tagit upp i motion 697. De ligger i Hälsingland. För några år sedan hade vi i min hemkommun Ljusdal förhoppning om att vanadinbrytning skulle komma i gång i Järvsö. Förhoppningarna grusades. Nämnden för statens gruvegendom undersökte men fann att det i Bjuråker, som också ligger i Hälsingland, fanns mer brytvärd vanadin, fyndigheter som visat sig innehålla brytvärda kvantiteter, 13,2 miljoner ton med 0,23 % vanadin, alltså landets mest brytvärda vanadinfyndighet.

Nu säger näringsutskottet att det med hänsyn till NSG:s långt gångna utredningsarbete inte är motiverat att riksdagen begär några initiativ från regeringens sida för att få i gång en exploatering. Jag vill säga: Jo, i allra högsta grad är det befogat, för nu vill nämnden för statens gruvegendom lägga även en brytning i Bjuråker på is, vilket återigen innebär ett bakslag för Hälsingland, där det råder stark undersysselsättning och där varje arbetstillfälle som kommer till stånd är oerhört välkommet.

Jag är tacksam för de kompletterande uppgifter som utskottets talesman Karl-Erik Häll gav i sitt inledningsanförande angående vanadinbrytning. Men trots det vet vi inte om något positivt kommer att hända i Hälsingland under överskådlig tid.

Herr talman! Nu till den andra delen av mitt yrkande i motion 697, en begäran att regeringen tar initiativ för att få i gång en brytning av nickel i Los i Hälsingland. Först bör vi konstatera att Sverige tillhör de länder som har hög förbrukning av mineralråvaror per capita. För nickel är den högst i världen. Man borde alltså genast sätta i gång med nickelbrytning i Los. Men även på denna punkt säger utskottet att nickelfyndigheten i Los f. n. inte är brytvärd. Enligt NSG finns intressanta nickelfyndigheter på annat håll: Framför allt gäller detta ett område i Västerbotten. Man kan befara att västerbottningarna en dag får samma besked från statens representanter för gruvegendom som vi har fått i fråga om vanadin, att ingen brytning av nickel skall ske inom överskådlig tid.

Med den viljeinriktning som den socialdemokratiska regeringen har visat på mineralpolitikens område är det viktigt att de fyndigheter som är kända snabbt tillvaratas och att resurser tilldelas för att få i gång denna utveckling.

Det finns utvecklingsmöjligheter, men utveckling kommer inte av sig själv. Det krävs en statlig, aktiv mineralpolitik.

Herr talman! Jag kommer vid en eventuell omröstning att stödja reservationerna 7 och 8 till näringsutskottets betänkande 28.

Anf. 64 KARL-ERIK HÄLL (s) replik:

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå de känslor som Iris Mårtensson har inför det besked som vi gemensamt har läst i tidningarna. Det kan skapa litet oro omkring den framtida förutsättningen för vanadinbrytningen i Bjuråker. Jag känner själv den oron. Det var en av orsakerna till att jag genom utskottskansliets försorg försökte få reda på vad man nu planerar att göra. Jag har försökt att ge en bild av det. Min förhoppning och min utgångspunkt i resonemanget är att man inte kommer att underlåta att använda de tekniska förutsättningar som uppenbarligen finns, i samarbete med järnbruken eller på annat sätt, för att ta till vara förekomsten av vanadin både av industripolitiska skäl och av sysselsättningsskäl.

Vanadinfrågan kan lösas på många olika sätt. Det finns alltså en uppenbar konkurrenssituation mellan gruvbrytning av vanadin och framtagande av vanadin i exempelvis stålverksprocessen. Det är fråga om på vilket sätt man kan motivera den ekonomiska insats som det under alla förhållanden måste bli tal om. Jag är därför på det klara med att det är av ganska stort intresse vilken ståndpunkt NSG:s styrelse den 19 juni kommer att fatta till den rapport som nu har lämnats.

Iris Mårtensson påtalade också nickelförekomsten. Vi har i utskottets betänkande konstaterat att vi har en bristsituation totalt sett vad gäller nickel, men att det inom landet finns nickelförekomster av varierande mäktighet och intresse. Oavsett att jag är norrbotten skulle jag ha svårt att väga sysselsättningstillfällen i Los mot sysselsättningstillfällen i de inre delarna av Västerbotten. Man måste förstå att det även där kan uppstå en ganska besvärande situation.

Anf. 65 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Man känner sig en aning stressad den sista veckan. Det är stora, viktiga frågor som skall debatteras. Ändå skall man inte begära repliker, och man skall korta ner sina anföranden. Här har ledamöter stått hela våren och använt en väldig massa tid till frågor som kanske varit mindre väsentliga.

Till Karl-Erik Häll vill jag först säga att jag har oerhört svårt att förstå att merparten av det som finns under jord i vårt land skall tas om hand av ett litet fåtal människor. Det vore mer naturligt att de vinster man gör på naturfyndigheter som exploateras under jord skulle tillfalla det svenska folket. Jag kan inte förstå varför vinsten från exempelvis guldfyndigheterna i Enåsen utanför Ramsjö i Hälsingland skall hamna i fickorna på Boliden AB:s aktieägare. Inom arbetarrörelsen i det här landet kunde man väl vara överens om att nationalisera ett sådant bolag som Boliden. Det är beklagligt att Karl-Erik Häll betecknar ett sådant förslag som ett skämt. Karl-Erik Häll

borde ta tillbaka sitt påstående.

Sedan till frågan om vanadin i Bjuråker och Järvsö. Det är inte första gången som jag motionerar i denna fråga, och det är bra att jag nu har fått med mig flera ledamöter från Gävleborgs län. Nu har NSG konstaterat att det är lönsamt att bryta vanadin i Bjuråker. Där finns den största fyndigheten. Visserligen finns det vissa problem när det gäller vilka järn- och stålverk som skall ta hand om malmen, om det nu blir fråga om att tillämpa den metoden. Såvitt jag förstår finns det inga oöverstigliga hinder. Det går också att använda plasmametoden, men då får man kol. Sedan uppstår det naturligtvis vissa problem med hanteringen av kolet, osv. Men inte heller detta torde vara något olösligt problem. Det står klart att det är lönsamt att bryta vanadin i Bjuråker. Fyndigheten är stor. Vi är i dag helt beroende av import, vilket ur många aspekter är oroväckande. Kan vi göra oss mindre beroende av andra länder när det gäller en så viktig metall, tycker jag att vi skall göra detta. Därför anser jag att det är viktigt med en riksdagens viljeyttring, som går ut på att regeringen ges till känna att man snarast bör igångsätta brytning av vanadin i Bjuråker. Det är inte bara det att importen kan minskas. Sätter vi i gång med brytning, kan det kanske också bli export.

En annan viktig sak i Hudiksvalls kommun – även Ljusdals kommun skulle f. ö. beröras – är frågan om arbete. I ett annat ärende i dag har jag talat om hur svår situationen är på arbetsmarknaden. Inte minst från denna synpunkt är det viktigt att riksdagen nu gör ett uttalande om att brytning av vanadin bör igångsättas i första hand i Bjuråkers kommun. Jag utesluter inte heller att det är möjligt att bryta vanadin i Järvsö, eftersom det finns en icke obetydlig fyndighet även där.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 7 och 8.

Anf. 66 KARL-ERIK HÅLL (s):

Herr talman! Även jag tycker, Bertil Måbrink, att det vore mycket naturligare om det beträffande malm- och mineralförekomsterna förelåg en annan ägarstruktur. Men varje dag när jag öppnar ögonen konstaterar jag att verkligheten inte ser ut på detta sätt.

Om vi som det står i vpk:s motion skulle förstatliga Bolidenbolaget, för att nu beröra bara en bit av vad vi talar om, skulle jag vilja fråga: Vad är priset på Bolidenbolaget i dag? Märk väl Bertil Måbrink: Det var mot denna bakgrund som jag talade om "ett lite dåligt skämt". Hur mycket skall staten betala för företaget? Skall företaget måhända förstatligas under andra premisser?

Om man nu skulle gå in för att nationaliseringen skulle ersättas, föreställer jag mig att riksdagen finge skaka fram åtskilliga miljarder kronor. Om det är Måbrinks uppriktiga mening i dagens ekonomiska läge, känner jag inte den minsta anledning att ta tillbaka mitt påstående att vpk:s förslag i den här diskussionen faktiskt är att betrakta som ett dåligt skämt.

Låt mig vidare i frågan om vanadinbrytningens lönsamhet säga: Tänk om det vore så, som Måbrink påstår, att den är klart lönsam, naturligtvis på grundval av den ekonomiska bedömning som Måbrink gör. Jag har i min hand ett besked från dem som borde känna till den här frågan – jag utgår från

att de i varje fall kan den bättre än jag. De penetrerar där på allvar under vilka förutsättningar som en sådan brytning kan göras lönsam. Rapporten skall nu behandlas i NSG:s styrelse, och de rön och det utgångsläge som där redovisas har brevides delgivits SSAB. Man förväntar sig nu ett svar därifrån.

Jag önskar att jag kunde vara lika tvärsäker som Måbrink. Då skulle allting vara betydligt enklare. Men, som någon tidigare sade, man behöver ofta ett ganska bra underlag, dvs. helt enkelt vara seriös, när man lägger fram sina förslag.

Anf. 67 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! NSG har uttalat sig för att fyndigheten i Bjuråker skulle vara lönsam att exploatera. Det tycker jag är tillräckligt för att riksdagen nu skall kunna göra en ordentlig viljeyttring i frågan.

Karl-Erik Häll tar i något alldeles fantastiskt när det gäller spørsmålet om kostnaden för en nationalisering. Kostnaden är alltså socialdemokraternas huvudargument. Principerna när det gäller ägandet är alltså oväsentliga. Vad vi har begärt är att arbetarrörelsen gemensamt skulle göra upp en plan för vilka företag som man i första hand skall nationalisera. Låt oss göra det först, Karl-Erik Häll! Sedan kan vi diskutera kostnaderna. Men självfallet måste man också ändra på grundlagen. Det är en annan förutsättning.

När det sedan gäller kostnaderna får man naturligtvis väga in en mängd faktorer. Har inte Boliden fått tillräckligt betalt under alla de år som bolaget har exploaterat naturfyndigheterna i vårt land? Också sådana faktorer måste naturligtvis vägas in. Jag tycker inte att kostnaden behöver resas upp som något enormt hinder. Låt oss först och främst diskutera en plan för hur det här skall gå till! Det är det vi har begärt. Vi har aldrig påstått att nationaliseringen skall ske över en natt, men Karl-Erik Häll resonerar ungefär som om vi skulle ha framfört förslag i den riktningen.

Anf. 68 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag var naturligtvis litet naiv när jag ställde min fråga till Måbrink. Jag visste naturligtvis att jag inte skulle få något svar på den. Man kan naturligtvis tala länge om ett önskemål om en plan för nationalisering av privat egendom. Så länge man gör det behöver man inte redovisa vare sig kostnader eller tillvägagångssätt. Men det vore ganska angeläget att man också tänkte litet längre.

Om man nu verkligen skulle få majoritet för en plan, skulle ju alla människor ställa kravet att få reda på vad den skall innehålla. Det var mot den bakgrunden som jag tänkte – kanske litet förmätet – efter att också ha läst motionen och närvarit vid utskottets behandling, att jag möjligen skulle kunna få litet ljus på vägen från vpk:s sida när det gäller hur man har tänkt sig förlängningen av sitt förslag.

Men jag lovar, herr talman, med hänsyn till många faktorer, inte minst tiden, att i varje fall inte jag skall förlänga denna debatt ytterligare. Jag skall

inte ställa några frågor som jag på förhand vet att jag inte kommer att få något svar på.

Anf. 69 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Karl-Erik Häll är verkligen demagogisk. Och det måste han naturligtvis vara, eftersom han inte är ett dyft intresserad av någon nationalisering. Det är bara att konstatera detta.

Vi menar att nyckelindustrier i vårt land icke skall vara i privat ägo. Boliden är faktiskt en sådan nyckelindustri. Vi menar att det bolaget bör ingå i en plan för nationalisering av ett antal företag.

Om man upprättar en sådan plan, Karl-Erik Häll, förutsätter jag att man diskuterar och väger in olika faktorer. Det måste också finnas en tidsplan för när denna nationalisering skall vara slutförd. Därvid måste hänsyn tas till bl. a. kostnadsfaktorerna. Jag har också besvarat Karl-Erik Hälls fråga om vilka kostnader som skall räknas in vid en nationalisering. Jag har alltså inte alls lämnat hans frågor obesvarade. Däremot kan jag inte precisera och säga att kostnaden uppgår till exempelvis 10 eller 12 miljarder kronor. Det får man se när man arbetar med nationaliseringsplanen.

Jag konstaterar än en gång att Karl-Erik Häll icke vill röra ett enda finger för att åstadkomma en nationalisering, utan han tar upp andra saker.

Anf. 70 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Nu börjar det bli ganska intressant. Jag har till skillnad från Bertil Måbrink varit med om att aktivt arbeta för en nationalisering av svensk gruvindustri, och jag känner till värdet av det i och med att LKAB blev helstatligt. Jag vet precis hur man dessförinnan hade behandlat LKAB som gruvföretag. Sedan dess har jag glatt mig åt att detta företag har kunnat inleverera ganska ordentliga vinster till statskassan till fromma för folkushållet.

Jag har emellertid också varit med om att detta företag gått dåligt. Det har gjort mig klart medveten om – vilket jag förmodar att också Bertil Måbrink är utan att bry sig om det – att det talas om att brytningen och vinsterna av det som ligger under jorden bör tillfalla samhället.

Jag har även viss erfarenhet av att man också kan få vara med om att dela förluster – det är jag inte rädd för. Det tillhör en del av den verklighet som jag ser när jag öppnar mina ögon.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 40.)

Anf. 71 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 38 om ändringar i börs- och fondkommissionslagstiftningen, m. m.

Måndagen den
4 juni 1984

*Börs- och fond-
kommissionslag-
stiftningen, m. m.*

Anf. 72 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 38 behandlas yrkandena i proposition 164 om börs- och fondkommissionslagstiftningen med tillhörande motioner, framför allt från oppositionen. Det framgår mycket tydligt av näringsutskottets betänkande att det är betydande åsiktsskillnader mellan oppositionens och regeringens företrädare på detta område. Det återspeglar sig också i antalet reservationer i ett förhållandevis tunt betänkande i övrigt.

Majoriteten vill till att börja med göra en betydande förändring genom att utvidga antalet ledamöter i börsstyrelsen från sju till nio. Det skall vara ytterligare två statliga representanter, hävdar majoriteten.

Oppositionen och i synnerhet moderaterna kan inte godta det resonemanget. Det behöver inte vara en så stark statlig eller samhällelig majoritet i börsstyrelsen. Det finns risk för att börsstyrelsen i det läget kommer att uppfattas som inte varande ett fristående organ i förhållande till statsmakten, och detta kan komma att negativt påverka möjligheterna att bredda aktieägandet på Stockholms fondbörs och göra börsen mer internationell. Vi finner därför anledning att yrka avslag på regeringens proposition i den delen.

Den andra punkten, som är uppe till behandling, gäller fondkommissionärernas handelslager. De har under ett antal år fått ha i lager 4 % av den genomsnittliga omsättningen, dock maximerat till ett visst antal miljoner kronor. Regeringen går med på att höja maximilaget till 50 milj. kr. Vi moderater tycker att det är ett alltför lågt belopp. I stället bör regeln om att få ha 4 % av den genomsnittliga omsättningen de två senaste åren, utan något beloppstak, gälla även i fortsättningen. Orsaken därtill är ganska naturlig. I och med att vi har fått en väsentligt vitalare kapitalmarknad för riskkapital, med OTC-noterade företag och ett stort antal bolag strax utanför börsen, har också fondkommissionärerna fått ett helt annat tryck på sig att hålla lager, att vara market makers för nya småföretag, som behöver nytt och friskt riskkapital. Av denna orsak – förutom de höjda börsvärdena – bör fondkommissionärerna få hålla ett väsentligt större handelslager för att kunna erbjuda en erforderlig service till småspararna.

Vi tar såsom en tredje punkt upp cirkelägande och maktkoncentration i näringslivet. Vi gör det genom en begäran om tilläggsdirektiv till utredningen om graderad rösträtt på aktier. Vi anser att den ökande andelen cirkelägande, där företag äger varandra och där bolagsledning blir i princip oavsättbara för de enskilda aktieägarna eller hela bolagsstämmor, om man inte får stöd från ett antal andra bolag, är en sak som det finns anledning att se på för denna utredning. Vi möts dock inte av någon förståelse från majoriteten i detta sammanhang. Jag tycker att det är något uppseendeväckande att majoriteten inte vill närmare studera den maktkoncentration som cirkelägande på Stockholms fondbörs ändå innebär.

Vi vill från oppositionens sida även rikta uppmärksamheten på att man behöver fortsätta det arbete som börsstyrelsen mycket förtjänstfullt påbörjat

med att öka informationen till aktieägarna, då i synnerhet till de mindre. I och med att börsen har blivit mer internationaliserad behövs en betydande samordning med vad som förekommer på de stora internationella börserna. I detta avseende har man i många länder ett mer vittgående informationskrav än som är fallet här hemma i Sverige:

Såsom en femte punkt tar vi upp minoritetens och de små aktieägarnas ställning gentemot majoriteten. I detta avseende tycker vi att regelverket på börsen är för svagt i Sverige i förhållande till vad som gäller exempelvis i London och New York. Det finns anledning att uppmana börsstyrelsen och näringslivets börskommitté att se över regelverket för att stärka minoritetens och de små aktieägarnas ställning i förhållande till majoriteten. Det är motiverat att ytterligare trycka på det direkta kravet på lika behandling av små och stora aktieägare vid exempelvis övertagande av företag, vilket en uppblåsande debatt under senare tid har givit vid handen inte alltid har varit fallet. Det är uppseendeväckande att socialdemokraterna ställer sig negativa till detta krav.

Såsom en sjätte punkt anser vi att det finns skäl att se över graderingen av börslistorna. Vi tycker inte att regering och riksdag i sig skall ingripa men däremot att man skall göra ett uttalande av den innebörden att vi får de stora bolagen på den s. k. A1-listan och de minsta på de s. k. OTC-listorna.

Vad vi i oppositionen i hela detta betänkande har tryckt på är att man skall ge tilläggsdirektiv till utredningen om att se över maktkoncentrationen i näringslivet, i synnerhet bland börsföretagen genom cirkelägande, samt vidga rätten för de mindre aktieägarna och minoriteten. Jag måste ånyo säga att jag är förvånad över att majoriteten inte har velat gå oss till mötes på någon enda punkt.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till samtliga sex reservationer.

Anf. 73 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Regeringen har i proposition nr 164 föreslagit vissa ändringar av börs- och fondkommissionslagstiftningen. Den första gäller en utökning av börsstyrelsen. Dessutom föreslås att regeringen själv skall tillsätta majoriteten i börsstyrelsen samt att det allmänna skall utse den kvalificerade majoritet som krävs för vissa beslut.

Förslaget om förändringar av börsstyrelsens sammansättning lägger man fram trots att departementschefen själv i propositionen säger att "börsstyrelsen på det hela taget kunnat bemästra de problem som under senare år uppstått". Man har egentligen inte framfört något annat argument för förändringen än det allmänsocialistiska.

Jag yrkar härmed bifall till reservation 1, som innebär avslag på propositionen i denna del.

Vi har i utskottet även behandlat förslaget i propositionen om hur stort handelslager av aktier som fondkommissionärerna skall tillåtas ha. Vi har tagit emot uppvaktningar från Svenska bankföreningen och från PK-banken. När vi har tagit del av deras synpunkter, har vi fått helt klart för oss att den

övre gräns på 50 milj. kr. som föreslås i propositionen är alldeles för låg. Därför yrkar vi att den gränsen helt enkelt tas bort. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Jag yrkar också bifall till reservation nr 4. Det är mycket viktigt med en god information från börsföretagen till allmänheten. Det gäller inte minst till de små aktieägarna och de många nya aktieägarna som vi har fått på senare tid genom det ganska omfattande fondsparandet.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Anf. 74 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! För folkpartiet är det väsentligt att möjligheten till enskilt sparande i aktier förbättras. Det finns flera skäl till vårt intresse för den här frågan. Bl. a. innebär ett breddat aktieäggande att man minskar maktkoncentrationen och att vi får ett sparande som bidrar till näringslivets försörjning med riskkapital.

En förutsättning för att flera småsparare skall våga skaffa aktier är att deras sparande är skyddat mot manipulationer. Mot den bakgrunden tycker vi att det här regeringsförslaget egentligen mest kännetecknas av de åtgärder som har utelämnats. Det är faktiskt anmärkningsvärt att den socialdemokratiska regeringen och nu också socialdemokraterna i utskottet intar en så avvaktande hållning till förslagen om en bättre börsetik.

Den här propositionen innehåller t. ex. ingenting om insideraffärer, ingenting om informationen till den aktiesparande allmänheten och inte heller några förslag om s. k. uppflagningsregler.

Alla de krav vi framfört för att förbättra reglerna på börsen behöver inte – eller bör inte – föranleda lagstiftning från riksdagens sida. Mycket kan säkert åstadkommas genom åtgärder av börsstyrelsen eller genom överenskommelser inom näringslivet. I något fall kan lagstiftning bli aktuell. Det kan t. ex. gälla insiderspekulation.

Vi menar att finansministern snarast måste återkomma med de åtgärder för att skydda småspararna som saknas i det här förslaget.

Så några ord om de punkter som finns med i propositionen. Den föreslagna utvidgningen av efteranmälningsskyldigheten ser vi som ett led i en förbättrad information, och den tycker vi är bra. Vi har inte heller några invändningar mot att man förbättrar börsstyrelsens sanktionsmöjligheter. Möjligheten att handla med OTC-aktier i börsens lokaler accepterar vi givetvis också.

Här konstaterar vi dessutom i ett särskilt yttrande att börsmonopolet successivt har kommit att urholkas genom de olika förändringar som har skett i aktiehandeln. Vi tycker inte att det är någon nackdel, utan tvärtom att det finns skäl att överväga ett avskaffande av det formella börsmonopolet.

Däremot anser vi det inte befogat att ändra sammansättningen av börsstyrelsen. Det finns såväl praktiska som principiella invändningar mot den utökning som föreslås, och såvitt vi har kunnat bedöma fungerar nuvarande storlek och sammansättning av börsstyrelsen utmärkt.

Nästa förslag berör fondkommissionärernas handelslager, där belopps-

gränsen höjs från 25 till 50 miljoner, i enlighet med en framställning från bankinspektionen.

Andra instanser har menat att det finns skäl att höja beloppsgränsen ytterligare, och det finns också framställningar om att helt slopa gränsen.

Vi har för vår del funnit att det finns starka skäl för det sistnämnda förslaget, vilket då innebär att en fondkommissionärs handelslager kan uppgå till 4 % av rörelsens årliga omsättning. Vi menar bl. a. att ett större handelslager hos kommissionärerna ökar möjligheten att förenkla handeln med små aktieposter – alltså till småspararna.

Slutligen har vi från folkpartiets sida tagit upp frågan om s. k. indirekt kedjeägande, som i allt större utsträckning påverkar marknadens möjligheter att utöva kontroll över börsföretagen. Vi befarar att detta indirekta ägande kommer att ytterligare öka, inte minst på grund av företagens stora likviditet. Vi menar därför att den nytillsatta utredningen om röstvärdet för aktier bör få i uppdrag att utreda också den här frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga sex reservationer som är fogade till detta betänkande.

Anf. 75 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Regeringen har i en proposition föreslagit ändringar i börs- och fondkommissionslagstiftningen. Näringsutskottet har i sitt betänkande 1983/84:38 behandlat regeringens förslag i denna fråga.

I propositionen föreslås vissa ändringar i lagen om Stockholms fondbörs och i fondkommissionslagen. Den skyldighet som nu gäller för börsmedlemmar att anmäla vissa affärer som gjorts utanför börsen, s. k. efteranmälan, utvidgas till ått omfatta också fondkommissionärer som inte är börsmedlemmar. Dessutom föreslås att antalet ledamöter i fondbörsens styrelse ökas och att ytterligare regler om börsstyrelsens sanktionsmedel införs. Vidare föreslås en ändring i syftet att klargöra att handel med aktier på den s. k. OTC-marknaden får äga rum i Stockholms fondbörs lokaler. Slutligen föreslås att gränsen för fondkommissionärs handelslager av aktier höjs från 25 milj. kr. till 50 milj. kr.

Med anledning av propositionen har de borgerliga partierna i riksdagen väckt motioner med varierande motiv för att avslå regeringens förslag. Näringsutskottets majoritet har funnit regeringens förslag väl avvägda. Frågan om utökning av antalet ledamöter i börsstyrelsen finner majoriteten utomordentligt viktig. Ett ökat inflytande för det allmänna motiveras av börsens allt större samhällsekonomiska betydelse. Det kan också väntas stärka allmänhetens förtroende för fondbörsen och därigenom för hela aktiemarknaden. De nytillkommande ledamöterna kan ytterligare förbättra börsens förutsättningar att bemästra sådana ofta även i politiskt avseende komplicerade problem som kan uppstå på aktiemarknaden.

Majoriteten i utskottet tillstyrker regeringens förslag om en utökning av börsstyrelsen. Men i ett avseende vill majoriteten göra en komplettering. Bland de av regeringen utsedda ledamöterna i börsstyrelsen bör ingå en företrädare för löntagarintressena.

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Börs- och fond-
kommissionslag-
stiftningen, m. m.*

Beträffande ändringen av gränsen för fondkommissionärs innehav av aktier för egen räkning bör påpekas att vid begränsningsregelns tillkomst uttalades det att den kunde behöva omprövas efter några år. Så skedde 1982. Bankinspektionen har nu ansett tiden vara inne för en ny omprövning och föreslagit att beloppsgränsen vid 25 milj. kr. skall höjas till 50 milj. kr.

Majoriteten i näringsutskottet tillstyrker regeringens förslag med instämmande av bankinspektionen i denna fråga.

Herr talman! Jag yrkar avslag på de sex reservationer som finns fogade till betänkandet och bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 1983/84:38.

Anf. 76 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag måste faktiskt fråga Birgitta Johansson varför socialdemokraterna i utskottet inte är beredda att stärka småspararnas ställning. Skyddet för småspararna och minoriteterna är ju väsentligt bättre utbyggt exempelvis i New York, London och andra städer med stora internationella börser. Socialdemokratiska företrädare har talat om värdet av småsparande, även i aktier. Varför vill man då inte tillgodose vårt krav, eller i alla fall i någon mån gå oppositionen till mötes på denna punkt? Varför vill man inte titta på den maktkoncentration till några få personer eller företagsledning som är en följd av cirkelägandet? Vore det inte mer konstruktivt att i utredningen om den graderade rösträtten studera också cirkelägandet, i stället för att koncentrera utredningsarbetet på en enda fråga?

Jag har mycket svårt att inse behovet av ett ökat antal statliga representanter i börsstyrelsen. Jag tror inte att det skulle öka förtroendet eller leda till att allmänheten skulle vilja spara mer – i synnerhet inte som man på en rad andra punkter går emot småspararnas och minoriteternas intressen.

När det gäller handelslagren måste jag tillägga följande. Om handelslagren får uppgå till 4 % av en genomsnittlig omsättning för fondkommissionärerna – utan ett tak på 50 miljoner – ökar möjligheterna för i synnerhet de mindre företagen att ta sig in på OTC-marknaden. Det är framför allt de som har behov av att det finns handelslager för små poster på OTC-marknaden. Det är faktiskt ett lätt småföretagarfientligt förslag som socialdemokraterna har lagt fram.

Anf. 77 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Som Birgitta Johansson säkert minns gjorde vi i näringsutskottet en mycket ingående prövning av börsverksamheten. Bl. a. tog vi del av synpunkter från bankinspektionens chef Sten Walberg och börsens chef Bengt Grönquist, som båda menade att börsstyrelsen fungerar bra. Det omdömet fick vi också från annat håll. Däremot påtalade man att styrelsen som den i dag ser ut skiljer sig litet från det internationella mönstret, genom att det finns fler ledamöter från det offentliga i vår börsstyrelse. Jag kan inte se någon som helst anledning att gå ytterligare ett steg mot att göra börsstyrelsen till ett statligt organ. Både principiella och praktiska skäl talar emot detta.

När det sedan gäller de olika åtgärderna för att skydda småspararna på börserna är naturligtvis informationskravet det absolut viktigaste. Om alla som köper och säljer har ordentlig insyn i det som sker kan de reagera genom köp eller försäljning, och effekten märks då på kursen. För det krävs dock bättre åtgärder än de nu presenterade.

Finansministern hade också aviserat att det skulle komma förslag, t. ex. för att motverka insiderspekulation och om införande av s. k. flaggningsregler. Han gjorde det bl. a. i en interpellationsdebatt med Björn Molin i våras. Det är utan tvivel av mycket stor vikt att vi skapar ett ordentligt skydd för småspararna. Jag hoppas att Birgitta Johansson kan hjälpa till med att så snart som möjligt få fram sådana här förslag och därmed förstärka skyddet för småspararna.

Anf. 78 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Per Westerberg börjar här kritisera den socialdemokratiska regeringen och utskottsmajoriteten för att vi inte skulle vilja få bort det graderade röstvärdet på aktier. Som framgår av utskottets betänkande har regeringen tillsatt en utredning med bemyndigande att undersöka just den frågan.

De andra frågorna som tagits upp av både Per Westerberg och Christer Eirefelt har värdepappersutredningen tittat på. Den utredningen har remissbehandlats. Vi kan därför vänta förslag från regeringen vid ett senare tillfälle. Det är mot den bakgrunden som vi i detta betänkande inte har velat ta ställning till dessa frågor.

Anf. 79 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är inte ett avskaffande av den graderade rösträtten som vårt reservationsyrkande gäller. Det har ju tillsatts en utredning om den graderade rösträtten sedan våra motioner skrevs i januari. Vi vill att denna utredning genom tilläggsdirektiv skall få i uppdrag att även studera cirkelägandet och den maktkoncentration som äger rum. Detta har socialdemokraterna i utskottet motsatt sig, och det är det som jag har kritiserat utskottsmajoriteten för.

När det gäller skyddet för småspararna och minoriteterna tycker jag ändå – med tanke på det mycket omfattande arbete som utskottet lade ned under oktober och november i höstas – att man från utskottets sida skulle ha kunnat göra något för att försöka leva upp till den internationella standard för dessa grupper som finns på de stora börserna, i synnerhet som man i dag vill gynna sparandet här i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 40.)

Anf. 80 TREJDE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 40 om exportfrämjande verksamhet.

Måndagen den
4 juni 1984

*Exportfrämjande
verksamhet*

Exportfrämjande verksamhet

Anf. 81 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 40 behandlar vi budgetanslagen samt proposition 168 om exportfrämjande insatser. I propositionen talas det mycket om att man skall stödja frihandeln och utveckla den inom Sverige när det gäller utrikeshandeln. Man talar mycket om vårt exportberoende och om vikten av att vi kan stödja och utöka vår exportindustri för att den ekonomiska återhämtningen skall kunna fortgå. Även våra relationer till den gemensamma marknaden berörs utförligt. Man talar om behovet för Sverige av att upprätthålla nära och varaktiga förbindelser med den europeiska gemenskapen.

Jag tycker detta innebär en betydande tillnyktring av socialdemokratisk handelspolitik, som tidigare väldigt mycket präglades av en debatt kring IDB och ökade restriktioner när det gällde tekoimport och mycket annat. Det finns anledning att hälsa detta med stor tillfredsställelse.

Vi skall dock inte göra om misstaget att öka politiseringen när det gäller exportstödet.

I proposition 168 finns ett stort antal utredningar om exportfrämjande insatser redovisade. Vi anser inte att vi skall gå in i dessa utredningsförslag med pekpinna till Sveriges exportråd om vad det skall göra på det ena eller andra området. Vi har den bestämda uppfattningen att vi får de bästa exportfrämjande insatserna genom att låta Exportrådet, detta halvstatliga organ, med sin stora anpassbarhet, stora förmåga och stora kunnskap själv inom sitt kompetensområde avgöra vilken inriktning och vilka insatser som kommer att kunna leda till det bästa resultatet. Vi tycker att riksdagen i stället till Sveriges exportråd med propositionen borde ha översänt utredningarna utan egna kommentarer. Vi tror att vi på det sättet får den bästa flexibiliteten i Exportrådet, vilket också flera uttalanden från denna organisation givit vid handen.

Vi tycker alltså att det positiva med propositionen är att det blivit mer av frihandelsinriktade riktlinjer, men det negativa är de pekpinna man vill ge Exportrådet med anledning av de olika utredningarna.

Vi har även en reservation – nr 4 – om att vi vill avskaffa fartygskreditnämnden. Riksdagens revisorer har själva helt nyligen gjort en utredning om detta som f. n. är ute på remiss. Man menar där att besluten borde samlas på en enda enhet. Den uppfattningen delar vi helt och hållet från moderat utgångspunkt. Därför föreslår vi att fartygskreditnämnden skall läggas ned och dess beslutsfunktion i stället överföras till riksgälden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 82 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det här betänkandet avser två propositioner – dels budgetpropositionen, dels den särskilda propositionen om exportfrämjande åtgärder, som vi haft anledning att behandla i näringsutskottet.

När det gäller de ekonomiska ramarna och den övergripande huvudinriktningen av den exportfrämjande verksamheten kan vi från centerns sida i allt väsentligt instämma i regeringens bedömning. Vi har alltså inte haft anledning att invända mot dessa två propositioner när det gäller de övergripande riktlinjerna utom möjligen på en punkt, nämligen i fråga om de mindre företagens exportverksamhet. Där har vi tillsammans med folkpartiet haft anledning att foga en reservation till det här betänkandet.

Låt mig, herr talman, inledningsvis säga att jag tror att det är viktigt att man i den här debatten understryker Exportrådets samordnande roll när det gäller att främja svensk export. Utan de insatser som Sveriges exportråd gör skulle svenska exportföretag i dag ha svårt att komma in på nya exportmarknader.

När det gäller exportverksamhet måste vi också visa tålamod. Jag tycker att det av och till finns tecken på att företag och organisationer gör detta i alltför liten utsträckning. En inbrytning på exportmarknader ger inte alltid direkta effekter, utan det kan bli en lång tidsutdräkt från beslut om exportsatsningar på nya marknader till det att dessa satsningar genererar pengar och ger vinster. En del tycks faktiskt tro att export ger omedelbara effekter. Så är ingalunda fallet.

Det är faktiskt på det sättet att vår export, våra exportindustrier och vårt engagemang alltför länge fokuserats till de stora verkstadsföretagen, till skogsindustrin och till gruv- och stålindustrin. Småföretagens möjligheter till export har kommit litet grand vid sidan om. Men det är klart och tydligt att småföretagens möjligheter till export måste bättre tas till vara och stimuleras. Småföretagen kan tillsammans ge betydande exportinkomster till landet. Detta kan i sin förlängning leda till att sysselsättning tryggas i stora delar av vårt land.

Därtill skall läggas att det är viktigt att den gryende tjänsteexport som enskilda företag, kommunala och landstingskommunala organ den senaste tiden visat intresse för också kan åstadkommas. Den landstingskommunala sektorn kan då det gäller sjukvårdsområdet åstadkomma ganska betydande effekter om ansträngningarna samordnas. Där har faktiskt ett arbete inletts.

Då det gäller turism finns det möjligheter att vända vårt underskott till betydligt positivare siffror. Jag tror att det är viktigt att man använder alla de kanaler som finns, exempelvis Exportrådet och handelssekretariaten, för att föra ut information om turism i Sverige.

När det sedan gäller småföretagens roll är det tillfredsställande att regeringen fullföljer det arbete som Fälldinregeringarna inledde. På den här punkten måste insatserna anpassas efter småföretagens speciella behov och problem. Ett problem som är gemensamt för i stort sett alla småföretag är avsaknaden av tillräckliga ekonomiska resurser. Detta hämmar ofta småföretagens möjligheter att slå sig in på nya exportmarknader. Man anser sig inte ha råd, och man stannar hemma. Därför tror jag att det är viktigt att de ekonomiska resurserna anpassas efter småföretagens behov och att man försöker hitta former för att stimulera småföretagen till nya marknadsinvesteringar. Det är också viktigt att man i det arbete som pågår inom ramen för

regionalpolitiska utredningen tar fram nya möjligheter att stötta upp investeringar i nya marknader.

Vi menar alltså från centerns och folkpartiets sida i en gemensam reservation att här måste handelssekreterarna och utlandsmyndigheterna i större utsträckning delta i arbetet för att lyfta fram de svenska småföretagen på exportmarknader. Dessa kan aktivt delta i marknadsundersökningar och göra preliminära sådana för att sedan låta företagen och kanske olika organisationer på hemmaplan hjälpa till inför det slutgiltiga ställningstagandet.

Det här kostar pengar förstås. Men jag tror att det är viktigt att vi får en prissättning och en debitering som gör det möjligt för företagen att först nå ut på marknaderna och att kostnaderna därefter debiteras. På det viset får de möjlighet att komma ut och kan se resultaten av satsningarna på nya exportmarknader.

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till reservation 2 från centern och folkpartiet.

Anf. 83 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Eftersom Sverige tillhör de länder i världen som är mest beroende av utrikeshandeln, är exportfrämjande verksamhet en viktig nationell angelägenhet. För vår industri är det ett absolut "måste" att kunna sälja utomlands. Med enbart vårt eget land som marknad skulle det vara omöjligt att bygga upp en produktion som är effektiv och ger billiga varor.

Det finns en rad faktorer som påverkar vårt lands exportindustri. Samhällets åtgärder för att främja exporten, som vi behandlar i det här föreliggande betänkandet, är en viktig faktor.

Samtidigt är det naturligtvis så att utan en ekonomisk politik som skapar generellt bra förutsättningar för näringslivet blir andra insatser verkningslösa. Våra företag måste vara konkurrenskraftiga ute i världen, annars får vi helt enkelt inte vara med.

En annan viktig förutsättning för svensk export är att frihandeln kan upprätthållas. Sverige kan bara förlora om de ekonomiska svårigheterna leder till snäv protektionism, vilket tyvärr har skett och sker i en rad länder. Här måste vi själva ta på oss ett stort ansvar genom att undvika åtgärder som kan leda till handelskrig.

Portugals premiärminister påminde vid EFTA-mötet i Visby om Sveriges kvoter för portugisiska tekovaror. Tyvärr är just Sveriges restriktioner när det gäller tekoimporten ett exempel på hur den socialdemokratiska regeringen, trots stolta deklARATIONER om frihandeln, med konstlade argument och inte alltid efter tillräckligt samråd försöker begränsa importen.

Svenska företags konkurrenskraft och en levande och utvecklad frihandel är alltså de viktigaste förutsättningarna för svensk export.

När det sedan gäller de konkreta förslagen i detta betänkande har vi från folkpartiets sida inte redovisat några allvarligare invändningar. I flera avseenden innebär åtgärderna ett fullföljande av de satsningar som gjordes av den dåvarande regeringen 1981 och 1982. Inte minst gäller det den

uppmärksamhet som ägnas åt våra mindre och medelstora företags möjligheter att nå ut på världsmarknaden.

Jag är övertygad om att det i ett stort antal mindre företag finns ytterligare varor och tjänster som väl lämpar sig för export. Det gäller alltså att hjälpa till att överbrygga de speciella svårigheter som dessa företag har att nå ut till en större marknad.

Vi har menat att det finns anledning att ytterligare understryka att våra exportfrämjande instanser måste vara speciellt lyhörda för de mindre företagens krav och behov, och vi har markerat det i reservation nr 2 tillsammans med centerpartiet.

I folkpartimotioner har vi också redovisat den tveksamhet som finns ute hos de exportintresserade småföretagen inför kraven på samarbete för att få exportstöd. Vi menar att man i större utsträckning än nu borde kunna hjälpa företag som vill göra individuella insatser. Det här har vi dess bättre kommit överens om att poängtera i utskottet, och det är utmärkt.

Slutligen har vi i reservation nr 3 tagit upp utbildningsfrågorna. På den här punkten tycker vi att regeringsförslaget är otillräckligt. Vi menar bl. a. att såväl gymnasie- som högskoleutbildningen bör internationaliseras och göras mera exportinriktad, och vi vill ha mera av internationell marknadsföring i ekonomutbildningen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 84 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Regeringens förslag vad gäller statens exportfrämjande verksamhet, som behandlas i näringsutskottets betänkande 40, innebär ytterligare 25 milj. kr. till exportfrämjande åtgärder jämfört med föregående budgetårs anslag. Detta är pengar som i första hand går till de mindre och medelstora företagen. De ökade anslagen bör också ses mot bakgrund av ett kärvat budgetläge och det faktum att företagets export redan har fått ett rejält lyft genom den devalvering som den socialdemokratiska regeringen genomförde hösten 1982 och den positiva ekonomiska politik som därefter följde.

Att det finns ytterligare pengar till de små och medelstora företagen trots det kärva budgetläget understryker den betydelse som den socialdemokratiska regeringen tillmäter de mindre företagen. Jag tror det finns anledning att notera det i detta sammanhang. Konkret fördelar sig de extra 25 miljonerna på följande sätt: 18 miljoner skall gå till ett nytt exportfrämjande organ, Svensk bygg- och energiexport, som skall stimulera bygg- och energisektorns export. 6 miljoner skall satsas generellt på insatser för små och medelstora företags export, och hälften av de extra anslagen skall gå till att stimulera underleverantörernas inträde på exportmarknaden. En miljon, slutligen, satsas på en teknisk kunskapsbank som skall stå till exportföretagens förfogande.

När det gäller satsningarna på särskilda branscher som föreslås i propositionen och i betänkandet, nämligen byggexporten och energiteknikexporten, kan ett par saker noteras. Man kan ju säga att byggbranschen redan är en stor exportbransch och att den redan är på god väg. Å andra sidan vet vi att det i

den branschen finns en unik kompetens, att branschen är mycket framgångsrik genom det stora byggande vi tidigare haft i Sverige, och vi vet också att mindre byggföretag behöver komma ut på marknaden. Detta är alltså bakgrunden till de satsningar som regeringen föreslår och som också utskottet ställer sig bakom.

Energiteknik är en något nyare exportbransch. Vi har vissa traditionella områden som innebär att vi har en export omfattande ca 8 miljarder kronor årligen, men det har också varit angeläget att på exportmarknaden föra ut de satsningar som gjorts för att stödja forskning och utveckling när det gäller en ny energiteknik och som har resulterat i en hel del uppmärksammade tekniska genombrott. Jag tror att det som har kommit fram genom de ambitiösa energiforsknings- och utvecklingsprogrammen också är något som vi bör kunna dra nytta av genom exportsatsningar. Detta är alltså bakgrunden till den satsning regeringen föreslår på detta område. Inte minst i detta sammanhang kan småföretagen vara med. Många gånger är det de som har upptäckt de nya teknikerna och har gjort viktiga utvecklingar på området.

Satsningarna skall alltså göras genom ett särskilt organ inom ramen för Sveriges exportråd, nämligen Svensk bygg- och energiexport. Det förtjänar noteras att man inte bygger upp ett nytt byråkratiskt organ, utan detta organ verkar inom ramen för Sveriges exportråd. Vi tycker inte – det vill jag säga med adress till Per Westerberg – att det här skapas en onödigt byråkrati. Jag tror inte det är praktiskt möjligt att bara ta ett antal utredningar som kommer med olika förslag och överlämna hela rasket till Sveriges exportråd och säga: Var så god, välj vad ni vill satsa på.

Det är enligt min uppfattning rimligt att riksdagen har vissa övergripande och principiella synpunkter på den statliga exportfrämjande verksamhet som man satsar pengar på. Det är också rimligt, om man skall få några resultat, att riksdagen fattar beslut i frågor, därför att andra organ också är involverade och måste spela med i frågor där Exportrådet inte automatiskt har någon kommandorätt. Jag tänker på den ökade roll som vi vill att Sveriges Investeringsbank skall spela i dessa sammanhang.

Moderaterna gör det nog litet lätt för sig när de förordar en ny teknik för hur riksdagen skall behandla budgetanslaget framöver.

När det gäller det ökade generella stödet till exportfrämjande åtgärder för små och medelstora företag, kan det finnas anledning att säga några ord. Förslaget innebär att man går vidare på det ganska framgångsrika småföretagsprogram som Sveriges exportråd sedan flera år tillbaka har och förstärker detta genom bl. a. anslag till exportchef och hyra samt ytterligare resurser för den uppsökande verksamheten. Detta är viktiga insatser för att få ut flera mindre företag på exportmarknaden. Därmed gör man en initialsatsning som kommer att ha betydelse för exporten också i framtiden.

Den andra delen i detta mera generella exportfrämjande stöd till småföretagen är satsningen på underleverantörernas export. Man kan konstatera att det finns en tendens att de svenska underleverantörerna blir för små om de enbart skall försörja den svenska marknaden med sina produkter. De måste gå samman i större system och söka sig ut på den

internationella marknaden. Tendensen är klar och otvetydig, och därför är det viktigt att denna satsning nu kommer till stånd, med 3 milj. kr. under det första året. Jag är övertygad om att det kommer att satsas ytterligare pengar från statens sida längre fram.

Jag vill också ta upp det som Per-Ola Eriksson nämnde i sitt inlägg om betydelsen av Exportrådets samordnande roll när det gäller statens exportfrämjande stöd till företagen. Det är viktigt att det finns en instans som kan ge riktlinjerna och som kan vara ett samlande organ, där staten och näringslivet kan mötas och diskutera dessa frågor. Därför är det naturligt att vi från näringsutskottets sida starkt har understrukit den samordnande roll som Sveriges exportråd har i dessa sammanhang. Vi noterar också att de regionala replipunkterna när det gäller exportfrämjandet, där man i första hand möter småföretagen, även fortsättningsvis bör vara de regionala utvecklingsfonderna. Vi understryker alltså att det måste finnas smidiga och informella samarbetsformer mellan Exportrådet och de regionala utvecklingsfonderna.

Herr talman! Jag vill ta upp ytterligare en intressant sak som kommit fram genom propositionen och som vi i näringsutskottet ställer oss bakom. Det gäller de första steg som vi tar – genom regeringens förslag och utskottets ställningstaganden – för att stötta riskfyllda marknadsinvesteringar och mera ambitiösa satsningar utomlands från de mindre företagens sida. De har många gånger tvekat därför att det har varit stora risker förknippade med sådana satsningar. Vi menar att det nu bör finnas möjligheter för de regionala utvecklingsfonderna att satsa hårdare på marknadsinvesteringar genom det utvecklingskapital som de redan har till sitt förfogande.

Vi vill också att Investeringsbanken satsar och är beredd att ta risker som på sikt kan ge stora exportinkomster. I enstaka fall kan också Sveriges exportråd gå in och göra riskåtaganden, dels i form av lån på mjuka villkor, dels i form av rent aktieägarkapital, i första hand i minoritetsposter. Däremot avvisar utskottet tanken på renodlade, statligt helägda handelshus.

Låt mig även peka på ett nytt intressant område som mer och mer fokuseras, inte minst i regeringens proposition, och det gäller den målmedvetna satsning som nu görs inom regeringskansliet under utrikeshandelsministerns ledning för att främja exporten av tjänster. Vi har i betänkandet tagit upp möjligheterna till en utökad export från kommuners och landstings sida. Jag tror att det är en viktig framtida satsning som regeringen här föreslår. Tjänsteexporten är redan och kommer än mer i framtiden att bli en allt viktigare del av den svenska exporten. Det finns alltså en marknad också för offentliga tjänster och system vid sidan av de privata tjänsterna. Det är därför som det föreslås att Exportrådet nu skall få i uppdrag att tillsammans med Landstings- och Kommunförbundet utveckla ett handlingsprogram på detta område och att stimulera kommunernas och landstingens samarbete med näringslivet, så att man kan gå ut på exportmarknaden och erbjuda hela system med produkter, ledning, drift och underhåll. Detta tror jag, och det tror också utskottet, är en viktig satsning där man nu tar de första stegen. Det är vår förhoppning att regeringen skall göra ytterligare satsningar på detta område.

Till slut, herr talman, kan jag bara konstatera – och det har väl också framgått av de inlägg som gjorts från talarstolen i dag – att det föreligger ett stort mått av enighet i riksdagen när det gäller dessa ytterligare satsningar på exportfrämjande åtgärder som regeringen har föreslagit och som tas upp i näringsutskottets betänkande 40.

Jag vill betona att oppositionspartierna har så till den grad funnit det hela väl avvägt att man i sina motioner inte har föreslagit vare sig anslagsökningar eller anslagsminskningar jämfört med regeringsförslaget.

I Övrigt, herr talman, vill jag beteckna oppositionens ändringsförslag, som nu i korthet har redovisats från talarstolen, som mycket hovsamma. Jag anser det därför inte nödvändigt att mera i detalj gå in på reservationerna i detta inlägg utan vill avsluta med att yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande.

Anf. 85 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Det kanske inte i alla delar är så stora skillnader i våra olika uppfattningar. Det framgår även när det gäller de allmänna riktlinjerna för frihandelspolitiken eller handelspolitiken – och jag tycker att det är positivt. Jag tycker att man kan se en linjeförändring i det socialdemokratiska agerandet på detta område.

När det gäller Sveriges exportråd menar vi moderater att vi skall ange de allmänna riktlinjerna för hur Exportrådet skall agera, men inom de budgetramar som vi drar upp och fattar beslut om här i kammaren skall Exportrådet, precis som Lennart Pettersson säger, ha den samordnande rollen. Men vi vill inte låsa Exportrådet genom diverse pekpinnar. Vi tycker inte att det behövs någon detaljstyrning av detta slag. Vi anser att kompetensen på detta område finns inom Exportrådet. Det är Exportrådet som behöver kunna göra en snabb anpassning, ha stor flexibilitet och förmåga att anpassa sig i trängda lägen – och det tror jag att även Lennart Pettersson innerst inne anser.

Anf. 86 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson säger att socialdemokraterna tillmäter de mindre företagen stor betydelse. Dess värre finns det ett och annat som talar emot att det är så, om vi ser det rent generellt. Detta har framgått inte minst av den debatt vi har haft tidigare på förmiddagen, då vi har kunnat konstatera vilka stora kostnadsökningar som småföretagen har fått genom olika pålagor sedan hösten 1982. Om man försvarar för de mindre företagen rent allmänt genom ökade skatter är det klart att man även försvarar exportsatsningarna – det finns ett direkt samband.

Annars har Lennart Pettersson naturligtvis helt rätt i att vi i stor utsträckning är överens om dessa satsningar. Det faktum att detta regeringsförslag har många förtjänster – och i stor utsträckning är en fortsättning på de insatser som påbörjades 1981–1982 – kan väl i och för sig inte vara något hinder för att ytterligare poängtera det vi anser kan bli bättre. I detta fall gäller det några konkreta åtgärder för småföretagens exportmöjligheter.

Min erfarenhet från detta område säger mig att det krävs mycket stor lyhördhet från de exportfrämjande myndigheternas sida för att övervinna den tveksamhet som finns. Ute i våra mindre företag finns det en stor rädsla för det okända som det ofta innebär att gå ut på en exportmarknad, och man drar sig i det längsta för det. Det fordras en hel del finkänslighet från de inblandade tjänstemännens sida för att klara av kontakterna.

När det gäller utbildningsfrågorna har vi fogat en reservation till betänkan- det. Det finns ett avsnitt om detta i propositionen, men det är inte omfattande, och vi har i vår motion utvecklat något mer vad vi anser att man bör göra på detta område.

Anf. 87 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Per Westerberg: Det gläder mig att höra att Per Westerberg är nöjd med den politik som socialdemokratin för när det gäller frihandelsfrågor och liknande. Men försöken att påvisa en skillnad mellan ett tidigare läge och nuläget faller platt till marken, när man med historieboken i hand kan konstatera att det är under socialdemokratins tid vid regeringsmak- ten som Sveriges deltagande i frihandeln har byggts upp. Det var socialdemo- kratin som spelade en ledande roll när det på sin tid gällde EFTA:s grundande. Det var den socialdemokratiska regeringen som drev frihandels- förhandlingarna med EG till ett mycket framgångsrikt slut. På punkt efter punkt har vi i alla lägen stått för frihandel. Sedan måste vi naturligtvis i speciella situationer också ta hänsyn till vissa andra intressen. Det har då gällt bl. a. beredskapssynpunkter och liknande som kommer in beträffande den omfattande tekoimporten.

Sedan vänder jag mig till Christer Eirefelt, som kritiserar det förhållandet att vi har ett visst skydd kvar när det gäller tekoimporten. Jag kan inte se att det i praktiken – jag bortser alltså från vad som förs fram i tal – finns några större skillnader mellan partierna. Jag har inget minne av att folkpartiet under sin regeringstid tog några krafttag på det här området. Om det är något som hänt sedan folkpartiet försvann från regeringsställningen är det väl att tekoimporten ökat ytterligare. Den här kritiken kan alltså knappast vändas mot oss.

När det sedan gäller talet om att man från Sveriges exportråds sida har anledning att vara speciellt lyhörd för småföretagens behov har folkpartiet skrivit en reservation. Det är ju att slå in öppna dörrar, för detta är just vad utrikeshandelsministern betonar i den proposition i ämnet som han signerat. Det är också någonting som utredningarna bakom propositionen har strukit under. Vi har också av den utvärdering som skett av Exportrådets verksam- het när det gäller småföretagen kunnat finna att man har varit ganska duktig på att successivt anpassa sin verksamhet efter småföretagens behov.

På flera av de punkter där ni har skrivit reservationer tror jag att ni har gjort det bara för att det skulle vara några reservationer. Til syvende og sidst är det glädjande att vi är så överens om behovet av att satsa på småföretagen när det gäller deras möjligheter att komma in på exportmarknaden.

Anf. 88 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! I regeringsställning har socialdemokraterna kämpat för frihandel. I opposition har detta inte alltid varit det främsta kännetecknet för dem på utrikeshandelsområdet. Mer udda saker, typ IDB, tekoimport och annat har då kommit att dominera politiken. Det är en återgång till vaktsländet om frihandeln som jag noterar med tillfredsställelse.

Sedan tycker Lennart Pettersson uppenbarligen att vi har en näraliggande, närmast identisk reservation jämfört med majoritetens förslag. Då kanske jag kan hoppas att Lennart Pettersson uppmanar sina sympatisörer att rösta på reservationen. Det tror jag skulle vara till gagn för svensk export och för Exportrådet, som vi har stor tilltro till.

Anf. 89 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Nu tycker jag Per Westerberg krånglar till det ytterligare i sin frihandelsdiskussion om vem som möjligen är mer eller mindre frihandelsvänlig. Han hänvisar till socialdemokratins inställning till IDB, Interamerikanska utvecklingsbanken, och den diskussion som fördes om huruvida Sverige skulle vara medlem eller inte. Om Per Westerberg erinrar sig fakta i målet, inser han att IDB inte har något med frihandel att göra. Vad det var fråga om vid ett medlemskap i IDB var just att som medlem få speciella förmåner som man inte fick om man inte var medlem. Ur frihandelssynpunkt är det förhållandet att beklaga, att man måste gå in i olika slag av banker för att kunna åtnjuta de förmåner som borde vara naturliga om frihandeln gällde generellt sett.

Man kan diskutera IDB ur många olika synpunkter, och det har vi förvisso gjort i den här kammaren. Men den argumentation som Per Westerberg för tror jag inte att jag hört tidigare.

Tredje vice talmannen anmälde att Per Westerberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 90 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det går nu bra för svensk exportindustri, vilket även den diskussion visar som pågått här. Men vi får inte slå oss till ro efter de framgångar vi haft. För att vi skall kunna återställa balansen i affärerna med utlandet räcker det ju inte att bara bryta den utveckling mot större underskott och en större upplåning som varit. Under en följd av år behöver vi ett överskott i betalningarna med utlandet, om vi verkligen skall möjliggöra en minskning av utlandsskulden. Det är den verklighet vi lever i.

Hittills har utvecklingen visat att vi när det gäller utrikeshandeln är på rätt väg. Utvecklingen i fråga om handelsbalansen har vänts, från ett underskott på ungefär 6 miljarder år 1982 till ett överskott på drygt 10 miljarder förra året. För de fyra första månaderna i år visar handelsbalansen på ett nästan lika stort överskott som hela förra årets överskott, eller 9,8 miljarder.

Kommerskollegium har nyligen presenterat uppgifter som visar att svensk industri faktiskt fortsätter att ta marknadsandelar, tvärt emot vad en del

olyckskorpar ville göra gällande för något halvår sedan när man i debatten hävdade att det var slut med marknadsandelsoökningarna. Glädjande nog visar färskta siffror att jämfört med fjärde kvartalet förra året så ökade den svenska exportvolymen beträffande bearbetade varor med 11,5 % under det fjärde kvartalet i år. Det skall jämföras med endast 0,5 % i exportvolym för våra viktigare konkurrenter – det är alltså fortfarande fråga om en kraftig ökning av marknadsandelarna. Det är speciellt glädjande att det nu är exporten av bearbetade varor – främst från verkstadsindustrin – som ökar snabbast.

Alla gläder vi oss uppenbart åt den här utvecklingen. Men vi får inte bortse från att vi har en bra bit kvar innan vi uppnår ett beständigt överskott, som möjliggör en återbetalning av utlandsskulden. Vi måste hålla i minnet att den fördelaktiga konkurrenskraft som vi uppnått i svensk industri lätt kan urholkas, eller försvinna. Den måste i stället konsolideras. Den viktigaste insatsen i det sammanhanget är att slå vakt om och att ytterligare förbättra vår internationella slagkraft. Det gör vi genom att bekämpa inflationen.

Regeringen har fastslagit en ambitiös målsättning för inflationsutvecklingen i år och nästa år. Utvecklingen i avtalsrörelsen har ingett oro när det gäller förutsättningarna att fullt ut klara det uppsatta målet under innvarande år. Regeringen sätter därför tilltro till möjligheterna att i första hand genom överläggningar mellan parterna etablera sådana förutsättningar för löne-, pris- och inkomstbildningen under 1985 och framöver att inflationsmålet kan uppnås och att grunden kan läggas för en varaktig nedgång i fråga om inflationen.

Under alla förhållanden kommer regeringen inte att acceptera en inflationsutveckling i det här landet som äventyrar sysselsättning och välfärd. Det är viktigt att framhålla detta nu, när vi ser resultatet av våra exportframgångar. Vi måste konsolidera den förbättring av konkurrenskraften som vi har uppnått, om framgångarna skall bli bestående. Och framgångarna måste bli bestående om vi i Sverige skall klara våra balansproblem och om vi på lång sikt skall klara sysselsättningen.

Inflationsbekämpningen är alltså en hörnsten – tillsammans med vad som föreslås i den exportfrämjande propositionen och de insatser som samhället gör vid sidan av företagets insatser. Detta är helt avgörande, som framhålls i denna debatt och som nämns i vår proposition. Jag skall inte närmare gå in på propositionen. Den har ordentligt presenterats av andra talare i samband med behandlingen av detta betänkande.

Sedan en fundering kring den moderata reservationen, vilken förbryllar mig litet grand. Moderaterna talar där om att vi föreslår en detaljstyrning av Exportrådets verksamhet. Möjligen riktar man sig i reservationen mot mittenpartiernas reservation, som onekligen innebär längre gående detaljförslag om hur de små företagen skall främjas, jämfört med regeringens förslag. Jag har väldigt svårt att inse att propositionens förslag på något sätt skulle kunna karakteriseras som förslag till detaljstyrning. Egentligen handlar det om det som moderaterna själva säger sig vilja uppnå. De vill ju ha en koncentration av exportfrämjandet till Exportrådet, och det tycker jag är

riktigt. Men då måste man också se till att få en lämplig organisation, när det nu finns pengar på olika områden. Vi har byggsektorn, och vi har energisektorn. Om de utredningar som Per Westerberg talade om bara hänförs till Exportrådet, finns det inte möjlighet där att åstadkomma denna koncentration.

Vi har nu föreslagit ett bygg- och energiexportråd knutet till Sveriges exportråd. Den graden av detaljering är nödvändig för att se till att pengarna från bygg- och energisektorn förs till Exportrådet, så att man inte, utan någon form av samordning, ena veckan är ute i ett land från en viss bransch och nästa vecka från en annan och kanske skapar förvirring när man säger sig företråda det svenska samhället.

Den koncentration som moderaterna har önskat uppnå kan man inte uppnå på annat sätt än genom att se till att pengarna från bygg- och energisektorn på något sätt kommer Exportrådet till del. Jag tror snarast att den moderata reservationen bygger på ett missförstånd. Det moderaterna själva önskar – en koncentration – är ju vad regeringen föreslår. Den uppdelning som vi föreslår är nödvändig för att nå denna koncentration och en ökad slagkraft.

Som det står i propositionen behövs det både en ökad bredd i exportfrämjandet – det gäller framför allt småföretagen, nya branscher och områden såsom tjänsteexport, där det inte finns någon stark tradition – och en ökad slagkraft, en ökad koncentration. Man kan då fråga sig hur de två begreppen ökad bredd och ökad slagkraft kan gå ihop. Jo, helt enkelt genom att det mesta av vad Exportrådet gör är initialstöd – det gäller att få i gång ny verksamhet, inte en verksamhet som blir bestående, utan företagen skall sedan ta ansvar för att klara verksamheten. Exportrådet kan därefter gå över från ett område till nästa med initialstöd. På det sättet uppnår man både den nödvändiga bredden på nya områden och den koncentration som vi uppenbarligen alla eftersträvar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 91 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 40 behandlas regeringens proposition 1983/84:168 om exportfrämjande verksamhet.

Ökade insatser för att främja exporten av produkter inom bygg- och energisektorn är en nödvändighet. Svenska trähusfabriker har under flera år arbetat fram metoder för att producera trähus av mycket god kvalitet i moderna och ändamålsenliga anläggningar.

I motionerna 2799, 2800 och 2802 tar vi socialdemokratiska ledamöter från Småland och Östergötland upp behovet av kraftfulla åtgärder för att öka exporten av trähus och andra produkter som hör till boendet. För att klara sysselsättningen inom husfabrikationen samt bibehålla den nuvarande kompetensen är det nödvändigt att öka exporten.

Vi motionärer föreslår ett ökat samarbete mellan producenter, säljare,

fackliga organisationer och olika samhällsorgan, regionala och nationella lika väl som internationella, i syfte att bedriva en aktiv information och öka kunskapen i internationell marknadsföring. Det gäller att informera om importländernas kultur inom boendet för att därmed kunna skapa den profil beträffande husprodukter som resp. lands målgrupper efterfrågar.

För att kunna genomföra detta i initialskedet behövs ett stöd från samhället både organisatoriskt och ekonomiskt, bl. a. för de projekt som framtagits av LO-distrikten i Småland och Östergötland.

Herr talman! Näringsutskottet har, som vi motionärer ser skrivningarna i betänkande 40, på ett positivt sätt anslutit sig till de intentioner och förslag som framförts i motionerna, varför vi ställer oss bakom betänkandet och tackar för välvilligheten i utskottsskrivningen.

Jag yrkar därmed bifall till hemställan i utskottets betänkande 40.

Anf. 92 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara göra ett kort inlägg med anledning av Bengt Kronblads anförande.

Jag vill understryka det Bengt Kronblad har förmodat när det gäller näringsutskottets syn på trähusexporten, att det är av vikt att Exportrådet satsar starkt. Det står f. ö. också i propositionen, där man uttryckt sig så, att inriktningen skall vara att trähusexporten skall ha högsta prioritet under den inledande perioden. Problemen med, men också möjligheterna för, trähusexporten är stora. Det gäller att ta itu med frågorna så snabbt som möjligt.

Jag vill ännu en gång understryka att vår uppfattning är helt klar. Det nybildade organet Svensk bygg- och energiexport har fått en beställning från riksdag och regering att så snabbt som möjligt ta itu med de angelägna frågor som rör trähusexporten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 42

Mom. 1 (industripolitikens inriktning)

Först biträdades reservation 2 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson med 50 röster mot 17 för reservation 3 av Jörn Svensson. 245 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl. med 98 röster mot 49 för reservation 2 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson. 163 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 151 röster mot 97 för reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl. 64 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (läkemedelsindustrins förstatligande)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Tage Sundkvist m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (småföretagspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 145 för reservation 5 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 4 (industripolitikens organisation)

Utskottets hemställan, som ställdes mot dels reservation 6 av Staffan Burenstam Linder, dels reservation 7 av Tage Sundkvist m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 (avveckling av industristödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (regionala utvecklingsbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (kommunal näringspolitik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (nordiskt samarbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (forskningsavdrag)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 142 för reservation 12 av Tage Sundkvist m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (förmögenhetsskatt på arbetande kapital)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 145 för reservation 13 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 13 (återlån av socialavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (löntagarägda företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (andel-i-vinst-system)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (industriell utveckling inom mikroelektroniken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Nr 161

**Måndagen den
4 juni 1984**

Mom. 19 (främjande av teknikupphandling m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 18 av Staffan Burenstam Linder m. fl.,
dels reservation 19 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson,
dels reservation 20 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Mom. 21 (underleverantörer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (avveckling av Industrifonden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (anslag till Industrifonden)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels hemställan i reservationerna 23 av Erik Hovhammar m. fl. och 25 av Christer Eirefelt,
dels hemställan i reservation 24 av Tage Sundkvist och Olof Johansson,
bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 25 (bilindustrin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (teknikbaserade småföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (industriverkets utredningsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (avveckling av branschprogrammen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (den manuella glasindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 49 för reservation 30 av Tage Sundkvist och Olof Johansson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 30 (branschfrämjande åtgärder)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 31 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 32 av Tage Sundkvist och Olof Johansson,
dels reservation 33 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Mom. 31 (flexibla tillverkningsystem)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 34 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 35 av Tage Sundkvist och Olof Johansson;
bifölls med acklamation.

Mom. 32 (finansiellt stöd till företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (utvecklingsfondernas företagservice)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (personlig borgen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (utvecklingsfondernas målgrupp)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 40 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 41 av Tage Sundkvist m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 37 (central instans för hantverket)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 65 för reservation 42 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 38 (medel till hantverket)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som ställdes mot

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 43 av Erik Hovhammar m. fl. anförda motiveringen,
dels reservation 44 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

Mom. 39 (länsstyrelsernas ansvar för hantverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Christer Eirefelt – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (kvinnor som företagare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (utvecklingsfondernas styrelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (strategisk företagsutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (industridesign)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 49 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 50 av Tage Sundkvist och Olof Johansson,
bifölls med acklamation.

Mom. 45 (småföretagsutveckling)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 51 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 52 av Tage Sundkvist och Olof Johansson,
dels reservation 53 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Mom. 46 (treårsram för industriverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 54 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (riktlinjer för Investeringsbanken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (överföring av medel till småföretagsfond)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 142 för reservation 56 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 60 (utvecklingscentrum i Söderhamn)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 19 för reservation 57 av Jörn Svensson.

Mom. 61 (transportmaterielindustrin i Gävleborgs län)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 18 för reservation 58 av Jörn Svensson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 28

Mom. 3 (prospektering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 80 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 5 (program för utökad prospektering)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 3 av Tage Sundkvist och Ivar Franzén,
dels reservation 4 av Hugo Bergdahl,
bifölls med acklamation.

Mom. 7 (plan för gruvnäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 16 för reservation 5 av Jörn Svensson.

Mom. 8 (plan för industrimineral)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Jörn Svensson –
bifölls med acklamation.

Mom. 9 (brytning av vanadin i Gävleborgs län)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 20 för reservation 7 av Jörn Svensson.

Mom. 10 (brytning av nickel i Hälsingland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Jörn Svensson –
bifölls med acklamation.

Mom. 16 (avskaffande av inmutningssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Jörn Svensson –
bifölls med acklamation.

Mom. 17 (samhälleligt ägande av nya mineralfyndigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Jörn Svensson –
bifölls med acklamation.

Mom. 18 (regler i gruv- och minerallagstiftningen om hänsyn till naturvårdens krav)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 20 för reservation 11 av Hugo Bergdahl.

Nr 161

**Måndagen den
4 juni 1984**

Mom. 20 (förbud mot uranprospektering och uranbrytning)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 64 för reservation 12 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 23 (nationalisering av privatägda mineralförekomster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (upplåtelse av kronoandel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (åtgärder för att förhindra utländska engagemang inom gruvnäringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (samarbetet mellan LKAB och Svenska BP Mineral AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 38

Mom. 4 (börsstyrelsens sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 142 för reservation 1 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 5 (fondkommissionärs innehav av aktier m. m. för egen räkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (börsföretags inbördes ägarförhållanden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (börsföretags information till allmänheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

*Anmälan till talar-
listorna för åter-
stående ärenden*

Mom. 9 (viss reglering av värdepappersmarknaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (regler för börsintroduktion m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 40

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för exportfrämjandet)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 81 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 5 (exportfrämjande stöd till små och medelstora företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (utbildningsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Christer Eirefelt – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (nämnden för fartygskreditgarantier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Anmälan till talarlistorna för återstående ärenden

Anf. 93 TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats förteckningar över de ärenden som kan behandlas vid sammanträdena tisdagen den 5, onsdagen den 6 och torsdagen den 7 juni. Motsvarande förteckning för fredagen den 8 juni kommer att utdelas senare i dag.

För att jag skall få en överblick över arbetssituationen under riksmötets slutskede vore jag mycket tacksam om de ledamöter som avser att delta i de kommande debatterna ville anmäla sig på talarlistorna snarast möjligt.

6 § Avgifter på gödsel- och bekämpningsmedel

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

Föredrogs ånyo skatteutskottets betänkande 1983/84:47 om avgifter på gödsel- och bekämpningsmedel (prop. 1983/84:176) (förnyad behandling; ärendet bordlagt 1984-06-01 på grund av lika röstetal).

*Avgifter på gödsel-
och bekämpnings-
medel*

Anf. 94 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Åberopande fredagens debatt yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4 i skatteutskottets betänkande nr 47.

Anf. 95 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt som vi hade i fredags yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 96 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Med hänvisning till tidigare debatt yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 97 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Vid fredagens behandling av detta betänkande framkom inte några hållbara erinringar mot det yrkande som framförs i motionen 2895. Enligt vad jag vet har det inte heller under helgen inträffat någonting som skulle motivera ett annat ställningstagande. Jag vill därför yrka bifall till motion 2895.

Anf. 98 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag framförde i debatten sistlidna fredag i denna fråga vill jag yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande och avslag på reservationerna samt nämnda motion.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (avgift på gödselmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (avgift på bekämpningsmedel)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del,
dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2895 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Uppskov med be-
handlingen av visst
ärende*

Mom. 3

Användningen av inkomsterna av avgifterna för andra ändamål än kompensation till jordbruket

Först biträdtes reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. med 145 röster mot 17 för motion 2895 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 149 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. med 161 röster mot 151 för utskottets hemställan.

Kompensation till jordbruket

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 129 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1983/84:54 Tullfrihet under viss tid för oraffinerade vegetabiliska fetter och feta oljor (prop. 1983/84:198)

Lagutskottets betänkande

1983/84:37 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkande

1983/84:34 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1984/85

Kulturutskottets betänkande

1983/84:26 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkande

1983/84:33 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

8 § Uppskov med behandlingen av visst ärende

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1983/84:39 om uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Anf. 99 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet eftersom jag tillsammans med två andra centerpartister har en motion som berörs av förslaget att uppskjuta behandlingen av ärendena i föreliggande betänkande till hösten. Från

centerpartiets sida anser vi att motionen hade bort behandlas redan i vår. Det gäller motion 2339 om ett trygghetspaket för skogsbrukare. Det är anmärkningsvärt att man försöker ytterligare skjuta fram denna fråga. Det finns nämligen redan ett system för hur ett sådant här trygghetspaket skall kunna genomföras. Vad som fattas är ett beslut. Det hade alltså varit naturligt att ta upp motionen redan nu och fatta beslut om att införa det föreslagna systemet. Det har inte varit möjligt att hos övriga partier få någon förståelse för denna synpunkt, varför jag inte tänker yrka på att motionen skall tas upp till behandling. Jag vill emellertid till protokollet anmäla att vi reserverade oss när utskottet behandlade frågan om uppskov.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Sysselsättningskapande åtgärder

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:24 om sysselsättningskapande åtgärder (prop. 1983/84:150 delvis).

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Anf. 100 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag brukar normalt inte från denna talarstol meddela kammaren huruvida tidpunkten är sen eller inte, huruvida sinnestillståndet är tillfredsställande eller inte eller huruvida jag hade tänkt gå upp i debatten eller inte. Den ende som gläds åt sådant är en viss chefredaktör för Sveriges enda månatliga veckotidning. Jag får en hel del stoff i det här huset, brukar han säga förnöjt.

Men, herr talman, under den här veckan är det inte normala förhållanden. De mest angelägna frågorna för löntagarna är om man skall få behålla vårt arbete, eller om man som arbetslös skall få ett nytt arbete. I en hektisk och pressad slutspurtsvecka får en sådan här debatt inte ta för lång tid.

I morgondagens tidningar kommer det förmodligen inte att stå särskilt mycket om vad vi säger och beslutar beträffande arbetslösheten. Press- och tryckeritekniska faktorer samt den stora mängden av ärenden lägger hinder i vägen även för den allra ambitiösaste riksdagsjournalisten.

Som förste talare i den här debatten har jag alltså med detta lämnat en förklaring till att debatten blir kort och "predikastisk".

Riksmötet avslutas om några dagar. Vi i arbetsmarknadsutskottet avslutade sitt arbete för ca tio dagar sedan. Vad är resultatet av vårt arbete?

Regeringen och utskottsmajoriteten slår sig för bröstet. Man pekar på en hel del siffror och visar att det blivit bättre. Konjunkturuppgången har varit, och är, en hjälpare i nöden. Men är inte de goda siffrorna, som man säger,

kortsiktiga? Har ni utnyttjat konjunkturuppgången i tillräcklig grad? Svaret är tyvärr nej. Både i detta avseende och vad gäller löneutvecklingen går ni dess värre mot ett misslyckande.

I april i år var antalet arbetslösa 15 000 fler än vid samma tidpunkt för ett år sedan. Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökade med 40 000. Vad har det blivit av löftena? Ni framställde er som en garant för en snabb förbättring av sysselsättningen. Men den totala arbetslösheten ökar. Och dess värre bedriver regeringspartiet, med stöd av kommunisterna, en politik som långsiktigt förvärrar situationen på arbetsmarknaden i stället för att förbättra den.

Jag förutsätter att ordföranden i arbetsmarknadsutskottet och tillika företrädaren för utskottsmajoriteten Frida Berglund ger en förklaring till den ökade arbetslösheten. Hur förklarar ni att den ökar när vi samtidigt har en konjunkturuppgång? Här är oppositionen enig om hur den ekonomiska politiken bör utformas för att långsiktigt trygga sysselsättningen.

I den första reservationen vid detta betänkande har de viktigaste delarna i denna politik angivits.

I den första punkten säger vi att de offentliga utgifterna måste reduceras. I en artikel i Dagens Nyheter för en tid sedan meddelade finansministern glatt att budgetunderskottet minskar. Min kommentar är att minskningen inte på långt när är tillräcklig. Finansministern pekade inte på det verkligt onda – nämligen ränteutgifterna på 50–60 miljarder för in- och utländska lån. Nog skulle väl åtskilliga av dessa miljarder kunna användas på ett mycket mera produktivt sätt i stället för att skickas till bankirer, som en f. d. finansminister brukade säga.

Den andra punkten gäller skattetrycket. När människor nästan inte kan leva på sin lön är det allvarligt. Ytterligare skattehöjningar kan inte accepteras. Ja, nu får vi t. o. m. stöd av finansminister Kjell-Olof Feldt. Det framgår av hans senaste utspel. Men inte bara det, han vill t. o. m. sänka skatterna. Han tycks mer och mer likna ett slags papperstiger som är väl medveten om vad varenda svensk tänker och drömmer om men som saknar mandat att genomföra det.

I den tredje punkten slår vi på nytt fast att de kollektiva löntagarfonderna skall avskaffas.

I den fjärde punkten betonas vikten av att marknadsekonomi stärks. Inte minst måste sådana åtgärder vidtas som innebär att arbetsmarknadens funktionssätt förbättras.

Med tillfredsställelse pekar jag på att vi i den gemensamma borgerliga reservationen särskilt understryker vikten av en ekonomisk politik som ger de mindre och medelstora företagen möjligheter att utvecklas och som medverkar till livskraftiga nyetableringar. Därigenom skapas nya arbetstillfällen, s. k. riktiga jobb.

Till arbetsmarknadsutskottets majoritetsyttrande är fogat 45 reservationer och 5 särskilda yttranden – hälften är moderata. Även om en del reservationer dels beror på s. k. utskottsteknik, dels handlar om detaljer, är det stora

antalet ett uttryck för att vi på flera punkter skulle vilja ändra arbetsmarknadspolitiken.

Det som vi i moderata samlingspartiet bl. a. oroas över är att sysselsättningsproblemen trots högkonjunkturen inte är på väg att lösas utan tycks förvärras. Därtill kommer att utsikterna för kommande år ser mörka ut. Regeringens misslyckande med att få till stånd en återhållsam avtalsrörelse är ett annat problem. Arbetskraftskostnadsökningarna blir mycket större än vad man räknat med. Näringslivets konkurrenskraft försämras.

Som jag tidigare sagt ökar den totala arbetslösheten i stället för att minska. Visserligen har antalet öppet arbetslösa, exempelvis ungdomar, minskat, men det är tyvärr konstlade jobb som ungdomarna har. Vi vet att detta inte kan fortgå så länge till.

Samtidigt är det betecknande för den svenska arbetsmarknadssituationen i dag att det saknas arbetskraft. Det gäller tekniker och personer i nyckelställning. Rörligheten är inte tillräcklig. Vi måste acceptera och inrätta oss efter att arbetslivet förändras snabbt. Nya arbetsuppgifter kommer, samtidigt som arbetsuppgifter försvinner. Här krävs en rörlighet som inte bara är geografisk. Den måste också vara yrkesmässig. Men tyvärr hindras rörligheten av en hel del andra faktorer, inte minst av skattepolitiken.

I en av reservationerna, nr 16, ifrågasätter vi om det nuvarande systemet för flyttningsbidrag är effektivt. Regeringen bör göra en utvärdering och översyn av flyttningsstödet. Jag vill gärna säga att när vi talar om flyttningsstöd över huvud taget menar vi att man självfallet inte skall stimulera till överdrift. När vi således stöder regeringens förslag om höjning av den s. k. starthjälpen är vår motivering, vilket vi anför i ett särskilt yttrande, nr 4, att ingen skall hindras flytta från arbetslöshet till ett arbete på grund av höga flyttningskostnader.

Däremot kan vi inte acceptera, vilket vi framför i reservation 20, regeringens förslag om ett särskilt lönebidrag för anställning av medflyttande. Det kan ju nämligen innebära att det blir en sned konkurrens på orten. De som redan bor på orten kan på detta sätt komma att missgynnas.

Vidare tar vi i reservation 21 avstånd från bidrag till sökanderesor för jugoslaviska medborgare. Det låter i och för sig positivt med bidrag till s. k. sökanderesor. Utskottsmajoriteten säger att försöksverksamhet av detta slag redan förekommer, i form av sökanderesor mellan Sverige och Finland. Jag måste få fråga Frida Berglund: När redovisades resultaten av den försöksverksamheten? Nog borde vi väl först ha tagit del av de erfarenheterna innan vi går vidare? Eller skall vi fortsätta på den inslagna vägen utan att vi vet vad sökanderesorna mellan Sverige och Finland har gett för resultat?

Slutligen vill jag anförda ett par synpunkter i anslutning till reservationerna om arbetsmarknadsutbildningen, nr 24–28. Vi menar att utbildningen har stor betydelse när det gäller möjligheterna att få arbetsmarknaden att fungera. Här är det inte bara samhället som skall ta ansvaret. Ansvaret för utbildningen, vare sig det gäller fortbildning eller vidareutbildning, bör åvila både de enskilda individerna och arbetsgivarna. Statsmakernas roll skall vara att stimulera arbetsgivare och arbetstagare att investera i utbildning.

Det finns många exempel på att företag och anställda skulle ha klarat sig bättre om man i tid hade satsat på utbildning. Att över huvud taget satsa på utbildning stärker företagets konkurrenskraft och gör den offentliga verksamheten effektivare. Från ett japanskt företag berättas det att den som anställs i företaget inte endast får den eller den arbetsuppgiften. Hon eller han deltar också ständigt i en egenutbildning, kanske livslång. Ju mer man satsar på utbildning i takt med förändringarna i och utanför företaget, desto större beredskap har man inför eventuella kriser i företaget eller i branschen. Självfallet kan inte arbetsmarknadsutbildningen ersättas av denna typ av utbildningsverksamhet i arbetslivet. Men den kan kompletteras, och den kan begränsas.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till alla de reservationer som moderater här avgett.

Anf. 101 KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall ärligt erkänna att jag är litet illa ställd. Avsikten var, som framgår av talarlistan, att Arne Fransson skulle ha deltagit i denna debatt, som vi litet felaktigt hade räknat med skulle komma något senare. Arne Fransson är förhindrad att vara här vid den här tidpunkten, och därför har det fallit på min lott att säga några ord. Jag kommer att mycket kortfattat beröra de reservationer som centern har fogat till utskottsbetänkandet.

Man kan inte underlåta att påtala att vi, trots att vi nu är inne i en högkonjunktur, har en så hög arbetslöshet – en högre arbetslöshet än vi hade förra året. Vi hade i april i år 137 000 arbetslösa, och det är 15 000 fler än vid samma tidpunkt i fjol. Under denna tid har antalet personer sysselsatta med hjälp av arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökat med 40 000.

Det är ganska uppseendeväckande att man inte från regeringens sida har lyckats föra en politik som har lett till att arbetslösheten har kunnat minska, att man inte har kunnat utnyttja högkonjunkturen. Det är i regel då det är lättast att få ned arbetslösheten. Det tyder på att den politik som regeringen för inte är den rätta ur arbetsmarknadssynpunkt. Den ger inte det resultat som jag är övertygad om att regeringen också vill uppnå, dvs. att så många som möjligt har sysselsättning. Det är alltså uppenbart att den politik som förs inte ger de avsedda resultaten.

Vi har sagt i den reservation som samtliga icke-socialistiska partier står bakom att den övergripande ekonomiska politiken, som vi vill föra på annat sätt, vilket också står angivet i reservationen, måste förenas med en aktiv näringspolitik som inriktas på de mindre och medelstora företagen. Det kanske framför allt är där som man går miste om sysselsättningseffekterna. Det är i de mindre och medelstora företagen man har lättast att öka sysselsättningen – det är den mest sysselsättningsintensiva delen av näringslivet. Vi efterlyser alltså en näringspolitik som ger företagen bättre förutsättningar.

Jag skall ta upp en fråga som jag anser vara mycket viktig och som också diskuterades förra veckan i samband med regionalpolitiken. Det gäller stödet för geografisk rörlighet. Centern har alltid varit negativ till att ge ett

ekonomiskt stöd till dem som flyttar från hembygden. Vi anser att man i stället bör satsa på att bygga ut näringslivet i de delar av landet, där sysselsättningen f. n. är svag och att flyttning inte bör stimuleras. Här har vi alltså en helt annan uppfattning än moderata samlingspartiet, vars talesman alldeles nyligen pläderade för en ökning av den geografiska rörligheten. Självfallet accepterar vi rörlighet mellan olika yrken, där detta leder till en ökning av sysselsättningen, men vi tycker att det är viktigt att slå fast att sysselsättning skall skapas i de bygder där människor bor. Däremot skall man inte använda resurserna för att stimulera människor att flytta. Vi vet vilka konsekvenser det blir både för glesbygderna och tätorterna. Jag som har varit verksam i Storstockholm i många år känner väl till de negativa konsekvenser som flyttlasspolitiken på 1960-talet ledde till, inte minst i den här regionen. Framför allt drabbades naturligtvis glesbygderna, vilkas befolkningsunderlag tunnades ut, det befolkningsunderlag som är nödvändigt för att en social service skall kunna upprätthållas.

Vår reservation 26 handlar om utbildningen inom dataområdet. Det kan kanske tyckas vara en onödig reservation, men med tanke på vad vi känner till fann vi det angeläget att klart säga ut att utbildningen skall kunna meddelas av samtliga studieförbund och inte knyts upp, så att bara ett studieförbund kommer i fråga för utbildningen. Det är mycket viktigt att det finns frihet på detta område och att alla har samma möjligheter.

Herr talman! Vi har också en reservation beträffande ungdomsföretagande i Malmöregionen. Enligt vår åsikt är det angeläget att föra över något av de outnyttjade medlen för att stimulera ungdomsföretagandet i Malmöregionen, som ju har en mycket svår arbetsmarknadssituation. Därför har vi föreslagit 5,5 milj. kr. för detta ändamål. Förslaget redovisas i reservation 40.

I reservation 13 ber vi om ett tillkännagivande till regeringen beträffande ungdomsarbete hos enskilda arbetsgivare vid försöksverksamheten i Örebro. Vi tycker att det är viktigt att ungdomsarbete skall kunna ordnas hos enskild arbetsgivare, och vi har också tidigare drivit frågan i olika sammanhang.

Herr talman! Med dessa något knapphändiga kommentarer ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer där centern finns med.

Anf. 102 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det har här antytts att detta varken skulle vara platsen eller tiden för att göra någon stor arbetsmarknadspolitisk exposé. Dels har vi en pressad arbetssituation i kammaren, dels har vi haft olika genomgångar av arbetsmarknadspolitiken, främst den 11 april då vi diskuterade arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:21, men också på tisdagen i förra veckan då vi diskuterade regionalpolitik, 1983/84:23. Vid de tillfällena redovisades utförligt vilka slutsatser utskottet dragit och var de olika partierna står. Därför kan också jag begränsa mig väsentligt i de synpunkter som jag nu skall framföra.

Låt mig erinra om att det inför den här sommaren känns som om man skulle vilja skicka med den ångslan och oro som utskottet känner – även om utskottsmajoriteten inte vill uttrycka det så tydligt som reservanterna i

reservation 1 gör – nämligen att vi visserligen har en högkonjunktur och en god aktivitet, men ändå har en hög arbetslöshet som också stigit under det senaste året. Det erinras om att antalet arbetslösa ökat med 15 000, och det är naturligtvis allvarligt.

Parallellt med den ökningen har vi också fått ca 40 000 flera i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Detta inger både funderingar och ängslan. I den mån departementet hade varit företrätt här i kammaren skulle jag ha velat skicka med en hälsning att det bör vara ett angeläget sommararbete för regeringen att fundera på detta. Vilken strategi skall man ha inför kommande höst och vinter och inför den senare delen av 1980-talen? Mycket talar för att vi på nytt får en fallande konjunktur och att vi kommer att släpa med oss en hög arbetslöshet in i en lågkonjunktur!

Denna oro borde finnas också inom arbetsmarknadsdepartementet, och jag hoppas att så är fallet, eftersom läget är allvarligt.

På några punkter gör utskottet korrigeringar i det förslag som fanns i kompletteringspropositionen. Jag vill nämna bara det som vi uttalar i betänkandet på s. 22–23 vad gäller ungdomslagen. Lagen om ungdomslag antogs ju dagarna före jul, efter stor vända och ett intensivt arbete, och vi gjorde redan då rejäla ingrepp i lagförslaget. Som jag ser det var de viktigaste förändringarna att vi gav lagen en mera handikappvänlig inriktning och även sade ifrån att den även skulle beröra de enskilda arbetsgivarna. På den senare punkten har det inte fungerat så som vi hade hoppats, vilket av och till har tagits upp här i riksdagen.

Utskottet har nu med anledning av en motion från folkpartiet, centern och moderaterna utformat en anpassning av lagen som stämmer med den träffade uppgörelsen, och detta föreslås också bli intaget i lagtexten. Innebörden är att ungdomarna skall beredas en hygglig möjlighet att komma ut också i det enskilda näringslivet. Motiven härför anges av utskottet vara att ungdomarnas egna intressen härigenom skulle tillgodoses bättre och att de får ett större utbyte av praktikperioden. Från den utgångspunkten ställer sig utskottet bakom motionskravet, som kommer att tas in i lagtexten. Jag tror, herr talman, att detta är bra.

Det föreslås vidare en förändring vad gäller möjligheterna till heltidsarbete, f. ö. en fråga där regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning i höst, i samband med en samlad utvärdering av effekterna och erfarenheterna av ungdomslagen.

En annan punkt som jag vill nämna är de särskilda insatserna för glesbygderna. Under förra veckan tillfördes på utskottsmajoritetens förslag, men mot vad socialdemokraterna i utskott och kammare önskade, glesbygd-sinsatserna ytterligare 100 milj. kr. Vi fick med oss bl. a. moderaterna i den satsningen. I dag har vi det omvända förhållandet: moderaterna går emot det anslag om 25 miljoner som regeringen föreslår, men socialdemokraterna tillstyrker det. Det innebär att mittenpartierna, folkpartiet och centern, får huvudparten av de önskemål som vi har haft under nästan ett års tid uppfyllda, nämligen att det ges ett större anslag för insatser i glesbygden.

Vi har för vår del talat om 150 milj. kr., och det ser ut som om riksdagen kommer mycket nära det beloppet. Ena gången fick vi stöd från konservativt och kommunistiskt håll, och nu får vi också stöd från socialdemokraterna i kammaren. Fattas bara annat när regeringen har tänkt sig samma sak på denna punkt! Jag tror alltså att detta anslag är så viktigt att det är värt den förstärkning som utskottet föreslår.

Det samlade anslaget framgår väl av sammanfattningen på första sidan i utskottets betänkande. Där framgår också att folkpartiet med undantag för ROT-programmet föreslår samma anslagsvolym som regeringen.

Som framgår av reservation 6 har centern och folkpartiet inte kunnat finna lika många farligheter "uppmålade" på väggen som moderaterna finner. Moderata samlingspartiet talar, tycker vi, alltför ofta om en konstlad sysselsättning. Men ser man till de exempel som anförs blir man litet överraskad över att Alf Wennerfors m. fl. pekar ut åtgärder för 16-17-åringar, ungdomslagen m. m. Vad gäller just insatser för ungdomsgrupperna 16-17-åringar och 18-19-åringar har ju moderaterna tidigare varit med om att tillstyrka särskilda insatser. Jag vill fråga på vilket ben moderaterna står, eftersom de visar upp en så avvisande hållning beträffande insatser för unga arbetssökande.

Jag yrkar således bifall till reservation 6.

I reservation 8 kommer folkpartiet med ett uppslag, som vi även har framfört tidigare. Vårt förslag, som gäller sänkta arbetsgivaravgifter för ungdomar, har riksdagen visserligen avslagit tidigare, men vi tror ändå att det skulle vara ett bra försök att stärka de yngres ställning på arbetsmarknaden. Jag yrkar bifall också till det förslaget.

Reservation 13, som handlar om det försöksprojekt som genomförs i Örebro, har redan kommenterats. Folkpartiets förslag går ut på att denna försöksverksamhet även skall bedrivas hos enskilda arbetsgivare. Jag noterar med tillfredsställelse att även centerpartiet i utskottet ställer sig bakom det förslaget. Det hade dock varit angeläget med ett än bredare uppslutning. Jag yrkar bifall till reservation 13 och hoppas att kammaren ger sitt stöd åt den.

Jag yrkar, herr talman, vidare bifall till återstående reservationer i vilka folkpartiet har medverkat. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 24.

Anf. 103 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 104 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Den negativa utvecklingen på arbetsmarknaden förstärks. Trots att vi nu, som det sägs, har en högkonjunktur ökar inte antalet fasta jobb. Orsaken är naturligtvis att finna hos industrin, som är inne i en period av kraftig omställning. I de större industrierna har elektroniken definitivt tagit över, och det får märkbara effekter för hela samhället. Den strukturomvandling som pågår och får till följd genomgripande förändringar av industrin kommer inte att skapa några fler jobb. Den offentliga sektorn får inga

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Sysselsättnings-
skapande åtgärder*

resurser, och de privata tjänsterna ökar alltför litet för att kompensera allt detta. Därför har vi en arbetsmarknad där många människor inte har ett fast arbete.

Ser vi till arbetslöshetens storlek, finner vi samma bild år för år. Det allvarliga är att vi nu har mellan 137 000 och 146 000 arbetslösa beroende på hur vi räknar. Samtidigt har vi 226 000 människor i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Skulle vi, som jag sade tidigare i den regionalpolitiska debatten, ta bort ungdomslagen, skulle vi öka den s. k. öppna arbetslösheten med 0,7 % och komma upp i 4 %. Vi skulle då få en helt annan politisk bild av arbetslöshetssituationen. Det är viktigt att komma ihåg att vi i vårt land har en stor reservarmé med sämre villkor än andra. De insatser som nu görs är inte i proportion till vad de borde vara. Den nuvarande situationen är negativ för hela arbetarklassen. Den får en sämre ställning. De fackliga organisationerna får svårigheter i sitt dagliga arbete på arbetsplatserna. De får arbetsuppgifter som de egentligen inte borde ha. De har en motståndare som hänsynslöst utnyttjar situationen.

Den ekonomiska politiken är inriktad på export och på att befrämja höga vinster. Detta har i sin tur lett till en väldig omfördelning till de rika företagen. Det har dock inte medfört någon nämnvärd sysselsättningsökning, kanske på något område. Man frågar sig nu om det mål på 2 % arbetslöshet som skisserades upp inom arbetsmarknadspolitiken är ett slutmål. Är arbete åt alla utom åt 2 % vad man skall arbeta för? Vi är ju långt ifrån där i dag med gängse statistik. Skulle man räkna alla som egentligen saknar fast jobb, kommer man över 10 %.

Alla kalkylerar med en konjunkturnedgång framöver. Den som vill vara stygg mot regeringen säger att nedgången kommer ganska snabbt, och vad händer då? De borgerliga frågar: Vad gör regeringen? Ja, men vilka förslag har de borgerliga? Jo, de har ungefär samma recept som regeringen i fråga om arbetsmarknadspolitik och sysselsättning. Efter vad jag kan förstå ger det inte några flera fasta jobb, kanske tvärtom.

Vad man osökt kommer att tänka på, när Elver Jonsson tar upp denna fråga, är: Kanske det är fel på systemet, när det skapar 20–30 miljoner arbetslösa i den värld som vi lever i och handlar med. Det kommer ju ständigt konjunkturnedgångar som vi skall leva med. Det allvarliga är att vi i en s. k. högkonjunktur inte gör någonting. Alltså kommer vi att få det ännu sämre. Då måste man fråga om det inte är systemet som det är fel på.

En skendebatt, som gäller arbetsmarknadspolitik och sysselsättning i allra högsta grad, handlar om de arbetandes löner. Regeringen har ju utnämnt löneökningarna till den största boven. De är inflationsdrivande. Såsom Jörn Svensson påpekade i en tidigare debatt i dag diskuteras ingenstans, varken på socialdemokratiskt eller borgerligt håll, den enorma monopolprissättningen och den prisökning som sker där. Man inriktar hela sin aktionskraft mot de arbetande.

Det har sagts att avtalsrörelsen kan hota jobben. Alf Wennerfors anförande här i dag andades litet av den inställningen. Men vad det handlar

om är att de arbetande nu efter sju års reallönesänkningar får en litet större del av produktionsresultaten. Då blir det ett ramaskri bland ansvariga politiker. Men ökar man lönerna, stärker man den offentliga sektorns ekonomi. Det har visat sig att en löneökning på 6–10 % på ett år skapar en inkomstförstärkning för den offentliga sektorn med 7 miljarder kronor, vilka kan användas för att skapa arbete.

Vad som nu håller på att hända är att man skapar en gigantisk Saltsjöbadsanda. Det heter numera Rosenbadsanda. Den skall kanske komma till stånd på onsdag, Svenska flaggans dag. Efter vad jag förstår skall utgångspunkten då vara att de arbetandes löner skall attackeras. I stället borde man erkänna att de arbetande måste ha en köpkraft så att även de kan leva. Det skulle skapa arbete och framför allt en rättvisare fördelning. I dagens läge är det faktiskt enbart lönekamp och löneökningar som rättar till de orättvisor riksdagen beslutar om eller som man inte gör någonting åt från riksdagens sida.

Vpk har i sin motion till kompletteringspropositionen tagit upp två saker som har mycket med arbete att göra. Det gäller bl. a. det stora övertidsuttag som nu äger rum. Både frågan om övertidsuttaget och frågan om arbetstiden är uppskjutna till hösten. Vad som är anmärkningsvärt i dag är att en stor del av den s. k. högkonjunkturen blir övertid. Om regeringen inte funderar över den här frågan och under sommaren kommer fram ett förslag, är jag rädd för att övertidsuttaget kommer att öka ytterligare under hösten.

Övertiden belastar i dag vissa grupper och personer inom industrin. Här skulle i stället kunna skapas flera arbeten. Jag vill påpeka att det även inom fackföreningsrörelsen finns tongångar i denna riktning. Man säger att det nu måste bli ett stopp för övertidsuttaget. Vi måste se till att förhandla om att det skall bli nya arbetstillfällen i stället för att förhandla om dispenser för övertid. I Västtyskland pågår en strejk för kortare arbetstid – 35 timmar. Det visar att detta krav här i Sverige inte är taget ur luften. Den diskussion som förs är i högsta grad angelägen. Nu kämpar nu de flesta politiker och fackföreningsledningar emot. Jag och vpk tror emellertid att man inte kommer undan den här frågan. Den är framför allt socialt betingad – också på det sättet att man härigenom kan skapa arbete. Då gäller det att se till att genomföra en arbetstidsförkortning i sådana former att den också ger sysselsättning.

Hela arbetsmarknadspolitikerna som den nu utformas är oerhört kortsiktig. Vi har därför återigen krävt ett flerårsprogram, en sysselsättningsbudget där det slås fast att vi skall ha fasta arbeten. Det är ju detta som är det stora problemet i dag. På den offentliga sektorn blir det inte fasta arbeten, utan ungdomslag och beredskapsarbeten som icke är fasta.

Samtidigt som den här arbetsmarknadspolitikerna med tillfälliga arbeten frodas försöker man återigen göra flyttlasspolitiken gångbar genom att öka bidragen. I Örebro vill man som en försöksverksamhet låta ungdomar få en hel arbetsdag. Man vill ta alla åldersgrupper upp till 24 år, samla de ekonomiska tillgångar som finns för dessa grupper och se till att de kommer i meningsfull verksamhet – genom både arbete och utbildning. Vi tycker att det här är bra och har haft det som förebild när det gäller ungdomslagen. Vi

tycker att flera kommuner måste skaffa sig erfarenhet av detta. Det är ett billigt sätt att låta ungdomarna komma i verksamhet. Det är ett billigt sätt att komma ifrån fyratimmarsdagen och upp till åtta timmar om dagen. Dessutom kan det på sikt också skapa en sluss till fasta arbeten, genom att verksamheten ger goda erfarenheter.

I detta betänkande behandlas också förslag om ökning av ersättningen till dem som är arbetslösa. Regeringen föreslår en uppräknig av dagpenningens högsta belopp till 300 kr. Vi föreslår 340 kr., vilket är Arbetslöshetskassornas samorganisations förslag. Vi tycker att detta är rimligt. Vi tycker också att det är rimligt med 170 kr. i KAS, som har släpat efter i många år. Vi anser vidare att de som inte har kassaersättning när de är i utbildning skall få 240 kr. om dagen. Detta är också en höjning utöver regeringens förslag.

Det är tydligen så, att när det gäller den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken – trots att moderaterna här har en mängd reservationer – drar den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken i dagens läge åt moderaternas håll, eller skall vi säga åt ett borgerligt håll. Man satsar på en hänsynslös exportinriktning, höjda vinster i företagen och därmed följande omfördelning i samhället. Vi har därför i vår första reservation sagt att när vi avstyrker de borgerliga reservationerna kan vi inte göra det med den motivering som socialdemokraterna har, att hylla regeringens politik som i stort sett är ett hurrarop för en politik som i och för sig också är borgerlig.

Med det här, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i detta betänkande.

Anf. 105 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Vi har gjort den arbetsfördelningen i mitt parti att Erik Johansson senare kommer att kommentera avsnitten arbetsmarknadsservice förutom flyttningsstöd, arbetsmarknadsutbildning. Dessutom kommer han att ta upp frågan om arbetslöshetsersättning.

Som Elver Jonsson påpekade har vi den 11 april utförligt behandlat utvecklingen på arbetsmarknaden och åtgärder på det arbetsmarknadspolitiska området. Dessutom har vi behandlat regionalpolitiken den 29 maj. Med den utgångspunkten kan man inte säga att de sysselsättningspolitiska frågorna blivit styvmoderligt behandlade under denna vår.

Om man ser på de 45 reservationer som fogats till betänkandet och om man lyssnat till de tidigare inläggen kan man göra den bedömningen att partierna står fast vid sina tidigare ställningstaganden, dvs. att de borgerliga partierna är eniga i sin kritik av den regeringspolitik som förts. Moderaterna yrkar dessutom i allt väsentligt avslag på de framställningar som gjorts, medan centerpartiet, folkpartiet och vpk i stora drag stödjer de framlagda förslagen.

Herr talman! Om man ser på utvecklingen under de senaste åren kan man notera att vi åter fått en framtidstro i svensk industri. Svenska varor efterfrågas i ökande omfattning på världsmarknaden, och våra marknadsandelar växer. Orsaken till detta är främst den förbättrade konkurrenskraften, som är en direkt följd av de åtgärder som regeringen vidtagit och dessutom av

en begynnande internationell konjunkturuppgång som ytterligare förstärker utvecklingen.

Förändringar i den allmänna konjunkturen får effekter på arbetsmarknaden med en förhållandevis lång eftersläpning. Behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder påverkas av denna situation. Dessutom tillkommer att i en tid när människor känner framtidstro vaknar också förhoppningarna om att få ett arbete. Man söker sig ut på arbetsmarknaden. Men om man inte ser några möjligheter att få arbete, går man inte heller till arbetsförmedlingen utan blir passiv.

Antalet personer i arbetskraften ökade under förra året med ca 19 000. Utbudet av arbetskraft steg mer än antalet sysselsatta. Det dåliga utgångsläget inom industrin är förklaringen till att arbetslösheten har ökat och behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser är stort. Till Alf Wennerfors skulle jag vilja lämna en kort och enkel förklaring att det arbete som ni lämnade efter er var mycket dåligt att bygga vidare på.

Industrin kan i en konjunkturuppgång öka sitt kapacitetsutnyttjande utan nyanställningar, t. ex. genom att arbetsinsatsen höjs via större övertidsuttag. Antalet övertidstimmar för industriarbetarna har sedan 1983 legat klart över antalet föregående år. I januari i år var antalet övertidstimmar 33 % större än i januari i fjol. Det är en av förklaringarna till att efterfrågan är mindre.

Det finns flera tecken på en förbättring av arbetsmarknadsläget. Exempelvis var antalet industrissysselsatta högre under första kvartalet i år än för ett år sedan. Det skedde också en kraftig ökning inom den privata tjänstesektorn under samma tid. Dessutom ökar antalet nyanmälda lediga platser till arbetsförmedlingarna.

I det förslag som regeringen har lagt fram fortsätter man att skjuta över de arbetsmarknadspolitiska insatserna från den offentliga sektorn till näringslivet. Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att hävda arbetslinjen även i fortsättningen.

De borgerliga partierna förordar en mera restriktiv finanspolitik än den som förs f. n. och föreslår bl. a. stora budgetneddragningar. De största utgiftsminskningarna krävs av moderata samlingspartiet, vars förslag innebär att arbetslösheten skulle öka med ca 35 000 personer. Den sammanlagda skillnaden mellan regeringens förslag och moderata samlingspartiets förslag när det gäller medel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder är en minskning med drygt 25 % om man undantar sysselsättningsåtgärder för handikappade.

För både individ och samhälle är det bättre att det ordnas arbete eller utbildning än att människor tvingas till öppen arbetslöshet.

Även den ekonomiska politik som centerpartiet och folkpartiet förordar skulle sannolikt leda till något ökad arbetslöshet, men till skillnad från moderaterna accepterar mittenpartierna i stort sett de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Vpk vill enligt sin motion utöka den offentliga sektorn. Enligt de bedömningar som utskottsmajoriteten har gjort är det inte f. n. möjligt att göra detta. Vi betalar en stor del av vår gemensamma sektor med lånade pengar. Det är en nödvändig och svår balansgång att väga utgiftsökningar

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

---

*Sysselsättnings-
skapande åtgärder*

mot finansieringsmöjligheter, så att inte budgetunderskottet ökar och därmed äventyrar hela sysselsättningspolitiken.

Herr talman! Moderaterna beskriver både i sin kommittémotion och i reservation 4 arbetsmarknadsläget som närmast katastrofalt. De menar att den egentliga arbetslösheten uppgår till 600 000 personer. Detta hävdade också Alf Wennerfors nyss. För att komma upp i denna nivå räknar man in, förutom den redovisade öppna arbetslösheten, även dem som är i beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning och ungdomslag; också dem som är anställda med rekryteringsstöd och lönebidrag, de anställda i Samhällsföretagsgruppens företag och slutligen alla kategorier av förtidspensionärer.

Jag förmodar att denna beskrivning av arbetsmarknadsläget har ett syfte, och detta måste rimligen vara att den skall tjäna som utgångspunkt för förslag till åtgärder för att avhjälpa detta enligt moderaternas katastrofala sysselsättningsläge.

Vad gör då moderaterna? De föreslår minskningar i de aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärderna med ca 2,5 miljarder och hänvisar i reservation 1 till ett stärkande av marknadsekonomi som den främsta insatsen och botemedlet. Denna förstärkning av marknadsekonomi skulle alltså rimligen åstadkomma 600 000 nya jobb – de flesta redan under nästa budgetår, eftersom moderaterna anser sig kunna dra ned de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna så kraftigt redan då.

Erfarenheterna från de länder som styrs av moderaternas broderpartier visar vad som händer i verkligheten. Ett exempel: Mrs Thatcher i Storbritannien är nu inne på sin andra ämbetsperiod och har efter vad betraktare i omvärlden kan konstatera under denna tid inte åstadkommit annat än ökad arbetslöshet. Enligt vad man kan läsa i dagens tidningar har arbetslösheten – om man rensar värdena från säsongvariationer – ökat sedan föregående arbetslöshetsräkning och uppgår nu till 12,6 % av arbetskraften, mot våra 3,2 %.

Slutsatsen av det jag här sagt är att det inte finns något som helst samband mellan moderaternas problembeskrivning när det gäller arbetsmarknadsläget och de åtgärder de föreslår för att komma till rätta med problemen. Självklart är att de sysselsättningsskapande åtgärderna är ett led i att skapa en efterfrågan på arbetsmarknaden som inte skulle komma till stånd annars. Alternativet är öppen arbetslöshet. Eller vilka jobb som inte är konstlade tänker moderaterna ge de ungdomar som inte i dag får jobb på den öppna arbetsmarknaden?

Moderaterna har också tagit upp inlåsnings effekterna på arbetsmarknaden. Jag vill bara kort kommentera det. De som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder gör det därför att deras arbetskraft inte tas i anspråk på den reguljära arbetsmarknaden. Omsättningen bland de arbetslösa är fortfarande hög, ca hälften av dem har kortare arbetslöshetstid än tre månader, och huvuddelen av dem som går på arbetsmarknadsutbildning får anställning efteråt. Alternativet för en stor del är arbetslöshetsunderstöd och en sådan politik tar vi bestämt avstånd ifrån.

Moderaterna har också kallat insatser för ungdomar för en terapikedja.

Anledningen till ungdomsarbetslöshet är bl. a. den sysselsättningssituation som vi har i landet. Under en lång följd av år hade vi en minskad industrissysselsättning och dessutom en stuktuumvandling som bl. a. innebar att människor med ofta lång arbetslivserfarenhet skulle konkurrera med ungdomar utan arbetslivserfarenhet på samma arbetsmarknad. De flesta svenska ungdomarna har en mycket bra utbildning, men saknar arbetslivserfarenhet. Därför är det viktigt att arbetsmarknadspolitiska insatser ger ungdomarna arbetslivserfarenhet och förbättrar deras konkurrensförmåga.

I många år diskuterades ungdomsgaranti. Så småningom beslutades med stor majoritet om medel till s. k. ungdomsplatser, det var Elver Jonsson inne på, och också ungdomslag för att ge ungdomar en chans att få in en fot på arbetsmarknaden.

Moderata samlingspartiet har en övertro på att låga ungdomslöner löser alla problem. Ett exempel: Ungdomsplatserna kostar den enskilda arbetsgivaren väldigt litet ändå måste skolöverstyrelsen driva speciella kampanjer för att försöka få fram ungdomsplatser. Varför står inte företagen i kö för att ta emot ungdomarna på s. k. ungdomsplatser om det är lönen det hänger på?

Vänsterpartiet kommunisternas förslag om att ungdomar skall få arbeta full tid i ungdomslag avstyrks med hänvisning till att lagstiftningen skall utvärderas och att arbetstidens längd är en av de frågor som kommer att diskuteras i det sammanhanget.

Utskottet tillstyrker enhälligt att i 2 § lagen om ungdomslag skall införas texten "Efter medgivande av offentliga arbetsförmedlingen får kommunen låta ungdomar i ungdomslag utföra arbetsuppgifter åt enskilda arbetsgivare" etc. Detta innebär ingen förändring av sakinnehållet, utan det är bara en anpassning till arbetsmarknadskungörelsen och den motivtext som kompromissen innebär. Bakom utvidgningen av ungdomslagets verksamhetsområde i kompromissen ligger omtanken om ungdomarna och de berättigade krav man kan ställa på arbetsuppgifter som passar deras intresse och yrkesinriktning. Denna förutsättning för hela verksamheten måste tillämpas strikt så att inte verksamheten kommer att bli ett sätt att tillhandagå arbetsgivare, offentliga och privata, med billig arbetskraft. Det är inte avsikten med lagen. Lagen kom till för ungdomarna. Det är också bra om motivtexten till den kompromissen som gjordes införas i lagen. Då blir det lättare, för kommunerna exempelvis, att handha lagstiftningen.

I betänkandet behandlas förslag om höjning av starthjälp. Centerpartiet reserverar sig mot förslaget och hänvisar till att detta befrämjar flyttningspolitiken.

Sett över en längre period har antalet flyttande med starthjälp varierat mellan högst ca 24 000 och lägst 19 000 per år. Ett normalvärde de senaste åren har varit drygt 20 000. Det betyder att det är en relativt liten del av den totala befolkningsomflyttningen i landet som sker med starthjälp. Tar vi flyttningen över länsgränser som mått på den långväga flyttningen finner vi att den utgör drygt 10 %.

De variationer i antalet flyttande som uppträder år från år beror mer på

konjunkturväxlingar än på förändringar i starthjälpens storlek. Det finns i själva verket ett mycket klart samband mellan antalet lediga platser och antalet fall som beviljats starthjälp. Det är därför inte mycket som talar för centerpartiets påstående att starthjälpen stimulerar till ökad utflyttning. Det är inte heller flyttningsbidragens syfte. Syftet är främst att göra det möjligt för dem som i brist på sysselsättning i en region flyttar till andra delar av landet att kunna göra detta utan alltför stora ekonomiska uppoffringar. Ett lågt flyttningsbidrag skulle inte minska befolkningsomflyttningen, men det skulle ge dem som flyttar en sämre start på den nya orten och därmed också försvåra deras anpassning där.

Karin Andersson kunde ge exempel på hur folkomflyttningen hade påverkat hennes region. Jag har också erfarenheter av utflyttning och flyttningsrörelser, och det är från den tiden då man inte hade flyttningsstöd, inte hade mat för dagen eller bostad och icke heller möjlighet att betala det lån man måste ta för att köpa tågbiljett till Stockholm. Det var inte heller en dans på rosor.

Detta är också en kommentar till vpk:s reservation nr 19.

Moderaterna motsätter sig också förslaget om en tidigareläggning av offentliga investeringar. Vi anser att det i det arbetsmarknadsläge vi har, bl. a. på byggarbetsmarknaden, är viktigt att man ger möjligheter att starta dessa prioriterade byggen, för det ger också positiva sekundäreffekter inom andra branscher.

Jag vill också kommentera moderaternas yrkande om avslag på förslaget om 25 miljoner till glesbygdsinsatser. Det är märkvärdigt att moderaterna, som i den allmänna debatten går ut och säger att det skall göras insatser där de bäst behövs, i dag går emot dessa riktade insatser för glesbygden.

Avslutningsvis, herr talman: Vi har tidigare i dag beslutat om den framtida industripolitiken, som är mycket viktig. Arbetsmarknadspolitiken är ett komplement bl. a. till den ekonomiska politiken och näringspolitiken. Situationen i vårt land har ljusnat sedan regeringsskiftet, och det har tänts förhoppningar hos väldigt många om att få arbete. Om vi skall kunna tillfredsställa de nya gruppernas krav på arbete, måste det ställas stora krav på arbetsmarknadspolitiska insatser även i framtiden. Vi måste ha en hög beredskap för att kunna göra dessa insatser.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på alla reservationer.

Anf. 106 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag vill för det första, i likhet med Elver Jonsson, uttala tillfredsställelse över att utskottet uppnått enighet kring förslaget i den borgerliga flerpartimotionen om att göra vissa ändringar i ungdomslagen. Ändringarna innebär ju att möjligheten att placera ungdomar i ungdomslag hos enskilda arbetsgivare får stöd i lagen, och det är tillfredsställande.

För det andra noterar jag att jag inte fick något särskilt fylligt svar – om jag ens fick något svar – när det gäller sökanderesorna. Frida Berglund kanske kan komma till den frågan senare.

När jag ställde frågan varför arbetslösheten ökar trots att vi har en högkonjunktur, svarade Frida Berglund med att skylla på vad som tidigare har hänt i politiken. Men, Frida Berglund, ni lovade ju faktiskt i valrörelsen 1982 att om ni bara fick majoritet i valmanskåren och ni fick bilda regering skulle det bli en snabb förändring, och ni skulle snabbt lösa sysselsättningsproblemen. Så har icke skett, och då måste väl Frida Berglund nu ändå erkänna att det där löftet i valrörelsen var förhastat.

Vi beskylls från den socialdemokratiska majoriteten för att våra förslag till utgiftsminskningar skulle öka arbetslösheten, jag tror t. o. m. att siffran 35 000 personer har nämnts. Jag vänder mig alldeles bestämt mot detta sätt att argumentera.

För det första menar vi att de åtgärder som behövs kan vidtas, och det finns utrymme inom anslagsramarna.

För det andra måste man se till helheten i politiken. Sysselsättningsproblemen kan ju inte lösas bara med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Sysselsättningspolitiken påverkas av både den ekonomiska politiken, näringspolitiken och skattepolitiken. Man måste alltså se till de olika delarna i politiken och också till helheten i de samlade politiska ansträngningarna. Vi vill föra en politik som skapar möjligheter till tryggare jobb och som skapar nya och riktiga jobb. Med vår samlade politik, alltså inte enbart arbetsmarknadspolitiken, kommer arbetslösheten att minska.

Anf. 107 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Man fick nästan uppfattningen av Frida Berglunds anförande att det f. n. inte var så farligt med arbetslösheten. Det tror jag faktiskt inte att hon menar. Men det är klart att det inte är så lätt att försvara regeringen när arbetslösheten har ökat med 15 000 under det senaste året.

Som Alf Wennerfors sade gick socialdemokraterna till val med det bestämda löftet att man skulle lösa problemet med sysselsättningen i landet, och man kritiserade starkt den tidigare regeringen för att det var hög arbetslöshet då.

Under den tid som gått har regeringen haft hjälp av en begynnande internationell högkonjunktur, vilket Frida Berglund mycket riktigt påpekade. Trots detta ökar arbetslösheten. Då måste det väl ändå vara något fel på den politik som förs. Man kan inte skylla allt på den politik som fördes för två år sedan och dessförinnan. Det kunde man kanske göra i början och låta trovärdig, men det kan man inte göra hur länge som helst.

Frida Berglund säger att om man skall välja mellan öppen arbetslöshet och att människor är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, väljer man det senare. Självklart! Vi har från centerns sida också ställt upp på kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Men det viktigaste är att ge varaktiga jobb, det viktigaste är inte att placera människor så att de omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, även om det är viktigt i nuet. Det viktigaste är att se till att näringslivet fungerar på så sätt att det ger varaktiga jobb. Vi har från centerns sida ständigt hävdad att man måste försöka klara det genom att stimulera näringslivet, inte minst när det gäller de mindre och

medelstora företagen, och att man skall föra en regionalpolitik som ger jobb där jobben behövs bäst.

Vi från centern tar avstånd från den flyttlasspolitik som regeringen nu är i färd med att införa på nytt. Vi vill inte stimulera människor till att flytta från sina hembygder när vi vet att de helst vill stanna kvar. Vi vill i stället öka resurserna för de regionalpolitiska insatserna så att dessa människor kan få sysselsättning i sina hembygder.

Anf. 108 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande säger i sin beskrivning av partiernas agerande att mittenpartierna i stort sett accepterar regeringens förslag. Jag skulle vilja påstå att vi för vår del t. o. m. gör anspråk på att ha varit med och drivit på dels i opposition, dels under den regeringsperiod då folkpartiet under sex år hade ett särskilt ansvar för arbetsmarknadspolitiken och då det faktiskt hände en hel del. Jag skall inte upprepa vad som då gjordes, men när det gäller vad som hänt under senare tid med socialdemokraterna i kanslihuset vill jag peka på ungdomslagen, där vi medverkat till förbättringar. I mitt anförande nämnde jag särskilt det regionalpolitiska glesbygdsstödet, där socialdemokraterna på s. 42 i det betänkande vi nu behandlar säger: "Genom förstärkta regionala insatser av detta slag kan projekt i glesbygden tas till vara och därmed bestående arbetstillfällen skapas. Som en följd härav minskar också behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i skogslänen."

Det var till de insatserna vi i förra veckan mötte ett motstånd från socialdemokratiskt håll, då vi ville förstärka anslaget med 100 milj. kr. mer än socialdemokraterna föreslagit. Riksdagen biföll som väl var vårt förslag, som socialdemokraterna i dag berömmar. Jag tror att den socialdemokratiska kamplusten ibland, ideologiskt färgad, tar ett och annat snedsprång men också kan leda till kramp.

Frida Berglund säger förnöjt att utbudet av arbetstillfällen är stort, att det håller på att förskjutas från offentlig verksamhet till den privata sektorn. Det är naturligtvis bra. Jag vill bara stillsamt erinra om att det var just till den offentliga sektorn som socialdemokratin satte sin lit alltför länge. Jag hälsar med tillfredsställelse att man ändå erkänner att det är inom den enskilda och tillverkande sektorn som expansionen måste komma.

Frida Berglund trodde att regeringsskiftet hade tänt ett hopp, men jag tror att det snart kan släckas, om det inte inträffar en förbättring på arbetsmarknaden. Nu har vi nämligen den historiskt sett högsta arbetslösheten i vårt land. Jag anser att socialdemokraterna mer har satsat på den monetära politiken. Även om man inte skall göra någon jämförelse med den anglosaxiska politiken, så befinner vi oss i de gränstrakterna, för den framtidstro, ökade export m. m. som Frida Berglund talar om har ju högt betalats med en devalvering som alla – inte minst löntagarna – har fått bidra till.

Anf. 109 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det är en ganska bedrövlig debatt om sysselsättningen så till vida att ingen tar arbetslösheten på allvar. Om vi gör en analys kan vi konstatera att det finns ungefär en halv miljon människor som inte har ett fast arbete. Socialdemokraterna erkänner inte detta utan säger att arbetslösheten ligger på 3,2 %. Därför vidtar de inga mer omfattande åtgärder för att lösa problemet. Dessutom har de låst sin ekonomiska politik, så de kan inte göra någonting. Moderaterna å andra sidan ser hur det förhåller sig, men de har inga medel att sätta in. För de arbetslösa är detta en ganska hopplös situation.

Man blir litet beklämd när man hör att utskottets ordförande har upptäckt att det förekommer övertid men att hon inte ens har en tanke på att övertiden måste begränsas. Det måste göras någonting för att skapa sysselsättning. Den offentliga sektorn drivs med lånade pengar. Jag kan ge ett tips: Vi behöver inte låna pengar. Vi kan faktiskt ändra vår beskattning. Vi kan omfördela resurserna åt andra hållet jämfört med vad som sker nu. Det är fullt möjligt – det är bara fråga om politisk vilja.

Sedan kan jag inte undgå att lägga märke till hur regeringen i dagens debatt, från debatten om industripolitiken till den här om sysselsättningen, säger att vi är på rätt väg, vi har strukturomvandlingen bakom oss, vi har gjort det värsta, vi har kastat ut Åsling och hans politik. Men man var ju överens om den politiken. Man var ju överens om stödet till företagen på den tiden, om strukturomvandlingen i basindustrierna. Nu fortsätter man ju på den grunden och driver en industripolitik med en ny strukturomvandling, som skapar ännu större arbetslöshet. Man skyller bara på varandra i stället för att verkligen komma till skott. Jag tycker att man från både socialdemokratiskt och borgerligt håll i dag visar ett direkt förakt för de arbetslösas situation, när man inte kan peka på att industrin ger arbete. Man säger att det är för dyrt att satsa mer på den offentliga sektorn. Och man har inget annat att komma med. Ja, då erkänner man att man skall ha arbetslöshet. Då är vi tillbaka till diskussionen på 1940- och 1950-talen, då Bertil Ohlin sade att det är bra för det här samhället att ha en viss form av arbetslöshet. Jag tror att han hade 5 % som norm. Vi börjar närma oss den siffran t. o. m. i öppen arbetslöshet.

Anf. 110 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Alf Wennerfors nämnde något om vår valrörelse. Han sade att vi hade lovat att sanera ekonomin, och det är faktiskt vad vi började med. Den första åtgärden var att devalvera. När det gäller devalveringseffekterna säger många förespråkare för denna politik, inte bara socialdemokrater, att det var ett bra grepp för svenskt näringsliv.

Den andra åtgärden som vi talade om i valrörelsen gällde att hejda den snabbt ökande arbetslösheten, för från 1981 till 1982 ökade arbetslösheten med 50 %. Alla statistikkurvor visade att den öppna arbetslösheten skulle fortsätta att öka. Vi som arbetade ute i landet sade att det måste till kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska insatser för att hejda den snabba ökningen av arbetslösheten. Det arbetet påbörjade vi redan hösten 1982. Dessutom tog vi beslut om långsiktiga investeringsprogram och en tidigare-

läggning av statliga investeringar som innebar att många av våra industrier, åtminstone till en början, kunde få sina orderböcker fyllda. Det skulle räcka ungefär två år.

Alf Wennerfors säger att budgetneddragningarna inte påverkar sysselsättningen. Men då kan jag säga att för några dagar sedan var jag med på ett möte med representanter för Kommunalarbetsareförbundet. Man diskuterade vad en halvering av det statliga anslaget till den psykiatriska vården skulle innebära för de anställda och även för vårdnadstagarna. Det skulle innebära att av dem som var med på nämnda möte skulle mer än hälften bli arbetslösa. Det är verkligheten bakom de här siffrorna.

Sedan något om vikten av att ha ett fast jobb, Karin Andersson, inom det fria näringslivet. Det är faktiskt så att situationen har blivit bättre efter regeringsskiftet när det gäller det fria näringslivet. Dessutom har den privata service- och tjänstesektorn, som är den sektor som ökar snabbast f. n., fått luft under vingarna efter regeringsskiftet.

Elver Jonsson säger att vi har lovat det och det. Men nu ligger arbetslösheten på 3,2 %, att jämföra med hur det var tidigare. Människorna kan själva bedöma sin situation. F. n. bedömer faktiskt många människor sin situation som betydligt ljusare än de gjorde hösten 1982.

Anf. 111 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Frida Berglund svarade inte riktigt på min fråga. Men vi politiker brukar ju vara bra på att inte svara på ställda frågor. Frida Berglund säger att ni socialdemokrater sade i valrörelsen att ni bara skulle hejda den allt ökande arbetslösheten. Nej, Frida Berglund, det gjorde ni verkligen inte. Ni sade faktiskt att bara ni fick regeringsansvaret, skulle det bli en förbättring snabbt. Ni skulle lösa sysselsättningsproblemen. Ni var en garant för ökad sysselsättning.

Men hur ser det ut i dag? Ja, arbetslösheten har aldrig varit så omfattande som nu. I LO-tidningen härförleden räknade man med att arbetslösheten totalt omfattade 600 000 människor. Vi har tidigare talat om hur mycket den har ökat under det senaste året. Det framgår vid en jämförelse mellan april månad förra året och april månad i år.

Jag skulle dessutom i denna replik vilja kommentera Frida Berglunds angrepp gentemot vårt sätt att uttrycka oss beträffande ungdomsarbetslösheten. Frida Berglund vänder sig mot uttrycket "terapijedja", och jag kan hålla med om att det kanske är litet tillspetsat. Men jag tror att det kan vara nyttigt med en larmsignal, för hur är det egentligen med de ungdomar som inte får jobb? Fler och fler tvingas börja sitt vuxenliv som understödstagare. Det börjar med ungdomsplatser och fortsätter med ungdomslag, och sedan blir det den s. k. Örebromodellen – allt i syfte att pressa ned den öppna arbetslösheten bland ungdomarna så mycket som möjligt. Det är i och för sig väl, men detta får naturligtvis konsekvenser, och det är därför som vi vill peka på att det är ett slags terapijedja som inte är lycklig.

Jag och mina kolleger har åtskilliga gånger här i kammaren talat för ett program som kan lösa problemen med ungdomsarbetslösheten. Vi har pekat

på flera olika åtgärder som kunde vidtas. Bl. a. har vi framfört förslag om att bygga ut lärlingsutbildningen. Jag önskar att ni skulle ha nappat på det förslaget och sjösat ett lärlingsutbildningssystem i enlighet med vad man har i andra länder, som vi redovisat i olika sammanhang. Vi hade för många år sedan ett lärlingsutbildningssystem som fungerade och som sög upp ungdomar på ett helt annat sätt än vad som sker i dag.

Jag menar inte att användningen av ungdomsplatser och ungdomslag kan uteslutas helt, men vi måste ha en mängd olika åtgärder som kompletterar varandra.

Slutligen, herr talman, noterar jag att jag inte heller fått svar på frågan om sökanderesorna och den försöksverksamhet som vi haft med sökanderesor mellan Sverige och Finland och som jag tycker vi borde ha fått en redovisning för.

Anf. 112 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Frida Berglund säger att näringslivet har fått luft under vingarna nu. Jag undrar vad den luften består av, när arbetslösheten har ökat med 15 000 sedan i fjol och antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder är 40 000. Det verkar som om det var fel sorts luft.

Frida Berglund kom in igen på att det är viktigt med kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder och att det var vad man genomförde omedelbart när man kom i regeringsställning – det verkade nästan som om det var något helt nytt. Men det har genomförts arbetsmarknadspolitiska åtgärder redan tidigare, och som jag sade har centern i stort sett ställt upp på de kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, för vi tycker att det är viktigt att människor har sysselsättning, inte minst ungdomarna. Centern har också varit pådrivande när det gäller att ge utbildning och sysselsättning till alla ungdomar, och på den punkten har vi enats.

Frida Berglund är väl ändå inte nöjd med den arbetslöshet som vi har i dag – det vore ganska hemskt om så vore fallet. Jag har i och för sig förståelse för att det kan vara svårt att försvara regeringens politik på det här området, men jag tycker att Frida Berglund kunde erkänna att arbetslösheten är oacceptabelt hög.

Anf. 113 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är betecknande att utskottets socialdemokratiska talesman i denna arbetsmarknadspolitiska debatt gör en stor poäng av devalveringen. Den var naturligtvis lyckosam för tillverkningsindustrin i stort och inte minst exportindustrin. Men jag sade att den har fått betalas av alla, inte minst de inkomstsvaga – och på den punkten polemiserade inte heller Frida Berglund mot vad jag sade.

Regeringen har naturligtvis arbetat energiskt med den ekonomiska politiken, och även om man inte klarade inflationsmålet har man gjort aktningvärda insatser. Men det är naturligtvis att beklaga att man har så grundligt misslyckats när det gäller arbetsmarknadspolitiken, och därför tror jag inte riktigt på att Frida Berglund är så nöjd som hon låter. Det måste vara

med oro och ängslan som Frida Berglund erinrar sig inte bara de socialdemokratiska vallöften utan också de många människor som trodde på dem och som nu i en verklighetsgranskning ser att det inte stämmer. Därför skulle jag vilja fråga: Är Frida Berglund å regeringens och socialdemokratins vägnar nöjd med dagens situation?

Frida Berglund talar om vad regeringen har gjort och redovisar tidigare-läggning av de statliga byggena. Det är naturligtvis nödvändigt till viss del. Men visst är det ett bekymmer att detta är satt i system under en högkonjunktur. Att vi i en högkonjunktur har den högsta arbetslösheten i modern historisk tid måste väl ändå oroå regeringens företrädare här i kammaren.

Jag vill betrakta det som mycket olyckligt att regeringen drog in de förutsättningslösa direktiv som arbetsmarknadskommittén hade fått för att se över den framtida arbetsmarknadspolitiken. Jag tror att det är mycket farligt att göra den begränsning som regeringen har gjort när det gäller det framtida arbetet. Vi minns tidigare debatter när dåvarande vice ordföranden i arbetsmarknadsutskottet, Anna-Greta Leijon, varnade för att öka toleransen beträffande arbetslösheten. Nu kan vi konstatera att den socialdemokratiska politiken hitintills har ökat arbetslösheten. Dessutom har den socialdemokratiska toleransen ökat, och det vill jag, herr talman, varna för.

Anf. 114 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det kortsiktiga målet för socialdemokraterna vid valet 1982 var att hejda arbetslöshetsökningen. Och inte har det varit något större fel på insatsernas omfång vad gäller det kortsiktiga målet. Insatserna kunde kanske varit större i vissa lägen, men problemet med dem är att de inte har någon koppling till framtiden. De ger inga nya jobb. De är tillfälliga och löser inte de strukturella problem som vi har i dag när en halv miljon människor inte har ett fast arbete. Det är problemet.

Därför skulle jag vilja fråga Frida Berglund, medan hon har någon replikrätt kvar: Sedan då, var det stopp där? Gällde det bara att kortsiktigt stoppa ökningen? Vilka resultat har ni nått? Fonderna har inte blivit något. Thage Peterson kunde inte på förmiddagen i dag säga att den industriella förnyelsen skulle ge några nya arbeten. Man funderar över vad det skall bli framöver med den politik ni nu bedriver. Vad är målet egentligen?

Någonstans har det formulerats att den öppna arbetslösheten skulle komma ner till 2 %. Hur många beredskapsarbeten skall det finnas samtidigt? Hur många ungdomar skall ingå i ungdomslag? Vilken är den totala målsättningen med sysselsättningspolitiken i stort? Det måste man kunna få ett svar på.

Tyvärr är det den privatpraktiserande politikerdoktorn Feldt som nu ställer diagnos och bestämmer åtgärder. Det finns en tydlig tendens hos regeringen och socialdemokraterna att vilja föra sin ekonomiska politik från full sysselsättning och en rättvis inkomstfördelning till ökade företagsvinster, ökad förmögenhetsbildning och en satsning på duktigt folk – sådana som

skall få nytta av marginalskattesänkningar. Det är tydligen ledstjärnan för den socialdemokratiska politiken.

Nr 161

Måndagen den
4 juni 1984

Anf. 115 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag skall klart uttrycka att ingen socialdemokrat är nöjd med arbetslöshetssituationen. Det är också anledningen till att vi i dag kommer med kompletterande förslag. Vi behandlade arbetsmarknadspolitiken så sent som i början av april, och vore man nöjd skulle man låta saken bero.

Det vi talade om i valrörelsen, Alf Wennerfors, var att man måste ha en ekonomisk politik, en näringspolitik, som på lång sikt löser sysselsättningsfrågorna. Men vår uppgift i arbetsmarknadsutskottet är att tala om de kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska frågorna. Därför sade jag också att man måste använda de kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska lösningarna för att hejda arbetslöshetens snabba ökning. Jag tycker att det är att underskatta socialdemokraternas sinne för realiteter, om ni tror att man på mycket kort tid kan arbeta upp den industri som ni tillät läggas i träda och ändra den ekonomiska situation som vi ärvde av er.

Alf Wennerfors kallade ungdomarna för understödstagare, och det upprör mig. Ungdomslagen kom ju till för att ungdomarna inte skulle bli understödstagare. De skulle göra en prestation och få lön för denna. Många av ungdomarna upplever sin situation som betydligt gynnsammare i dag, då de har meningsfulla uppgifter. Det gäller många verksamhetsområden. Jag har träffat ungdomar som har arbetat med åldringar, och ungdomarna har tyckt att arbetet har gett dem väldigt mycket. Sådana ungdomar kallar Alf Wennerfors för understödstagare.

Sedan några ord till Karin Andersson. Vår industri har faktiskt fått luft under vingarna, men som jag sade i mitt inledningsanförande tas det nu ut mycket mera övertid. Övertiden har ökat med 33 % på ett år, vilket medför att folk inte anställs i samma utsträckning som om arbetstiden vore den normala.

En annan faktor som gör att färre människor kommer till den offentliga sektorn är vårt budgetunderskott. Jag vill inte dra i gång någon ny debatt om orsakerna härvidlag, men vi är väl medvetna om att man med dagens budgetunderskott inte kan öka den offentliga sektorn. Det finns väldigt många arbeten som skulle kunna utföras, men man måste balansera mellan finansieringen av arbetstillfällena och budgetunderskottet.

Till Lars-Ove Hagberg skulle jag vilja säga att vi nu i dag diskuterar de kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska insatserna. Jag vill framhålla, vilket jag också underströk i mitt inledningsanförande, att det är viktigt att den ekonomiska politiken fungerar och att näringspolitiken gör det möjligt för arbetsmarknadspolitiken att vara ett komplement. Arbetsmarknadspolitiken kan aldrig ersätta näringspolitiken, men den kan vara ett bra komplement för att undvika den öppna arbetslösheten och dessutom underlätta strukturomvandlingarna inom industrin.

Tal mannen anmälde att Alf Wennerfors och Karin Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

---

*Sysselsättnings-
skapande åtgärder*

Måndagen den
4 juni 1984

*Sysselsättnings-
skapande åtgärder*

Anf. 116 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar talas det om behovet av olika åtgärder som påverkar arbetskraftsutbudet och underlättar anpassningen samt om behovet av fortsatt satsning på de olika faktorer som påverkar arbetskraftsutbudets sammansättning och arbetskraftens rörlighet.

Man uppfattar arbetsmarknadspolitiken som en aktiv och integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken. Den bör, menar man, underordnas och anpassas till den ekonomiska politikens målsättningar, där arbetsmarknadspolitiken blir ett instrument för att dämpa konflikter mellan olika mål för den allmänna ekonomiska politiken. Därför understryks behovet av insatser när det gäller frågor om samordning mellan å ena sidan arbetsmarknadspolitiska åtgärder, å andra sidan generella ekonomisk-politiska insatser samt insatser inom industri-, regional-, social- och utbildningspolitik. Och det gör man på ett sätt som innebär inte bara att man underlåter att ifrågasätta den nuvarande ekonomiska maktstrukturen och dess negativa utvecklingstendenser, utan också att man strävar till att genom en intensifierad satsning på området stimulera och påskynda den nuvarande utvecklingen.

Man bortser helt från den industriella strukturomvandlingen och dess negativa utvecklingstendenser, som i vissa avseenden inte bara kommer i direkt motsättning till vitala samhällsintressen, utan i väsentliga delar starkt begränsar det politiska handlingsutrymme som är en förutsättning för kampen mot arbetslösheten.

I propositionen konstaterar man att målen för arbetsmarknadspolitiken främst är att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Men samtidigt som det är allmänt bekräftat att arbetslösheten numera är strukturellt betonad och nästan opåverkad av konjunkturella svängningar, föreslår man i propositionen intensifierade insatser för att underlätta individens anpassning till nya strukturella krav, med avseende på yrkesutbildning, arbetstider och rörlighet.

Arbetsmarknadspolitiken blir ett instrument som underlättar och påskyndar en utveckling inom industrin som bygger på och utgår från enbart företagsekonomiska lönsamhetskalkyler. De olika arbetsmarknadsmyndigheterna blir direkta serviceorgan för det privata näringslivet, som i sina utvecklingsplaner inte kan ta hänsyn till samhällsintressena, eftersom de saknar de nödvändiga mekanismerna för det.

Man vägrar konsekvent att diskutera de alltmer oroväckande signaler som kommer från olika experter och utredningar om industriutvecklingens negativa effekter. Tvärtom karakteriseras de smärtsamma strukturella förändringarna som nödvändiga, och regeringens initiativ och aktiva insatser används till att med olika former av subventioner, bidrag och stimulansåtgärder påskynda och underlätta den medvetna och enbart av företagsekonomiska kalkyler dikterade strukturella anpassningen av landets industri till den internationella marknadens krav.

Herr talman! Ett av de viktigaste dragen som kännetecknar den svenska strukturomvandlingen är den alltmer tilltagande multinationaliseringen av den svenska industrin, med avgörande effekter på sysselsättningen.

Genom beslut den 30 juni 1977 tillsatte den dåvarande regeringen en kommitté med uppgift att utreda de näringspolitiska effekterna av företagens internationella investeringar. Kommittén, som antog namnet direktinvesteringskommittén, lade fram ett betänkande i mars 1983. I detta betänkande redovisas att en rad negativa och ur samhälls- och sysselsättningssynpunkt hämmande effekter blir följden av den ökande multinationaliseringen av svensk industri. Det framgår att de olika ländernas möjligheter att bedriva självständig ekonomisk politik minskas i takt med multinationaliseringen.

Kommittén framhåller "att det internationella samarbetet förutsätter att en del intressekonflikter mellan länderna kan biläggas genom förhandlingar, som leder fram till avtal som reglerar ländernas framtida handlande. Ju mer omfattande dessa internationella överenskommelser blir desto mindre utrymme finns för självständiga politiska beslut i de enskilda länderna. Självständigheten kan emellertid också beskåras trots att inga formella avtal slutits. Det förhållandet att den svenska industrin avsätter en stor del av sin produktion utomlands fungerar som en restriktion för vissa beslut."

Direktinvesteringskommittén framhåller vidare att möjligheterna att bedriva en självständig finanspolitik minskar och att man kan "konstatera att samtidigt som de samhällsekonomiska problemen blivit större och kräver mer insats av penningpolitiska åtgärder så har det blivit svårare att använda dessa därför att det växande internationella kapitalet är känsligt för ränteskillnader mellan länder och förväntningar om växelkursförändringar. Följden av detta blir att självständigheten när det gäller att uppnå interna mål för stabiliseringspolitiken gradvis reducerats för de enskilda länderna. Uppkomsten av multinationella företag är en betydelsefull faktor bakom denna förändring." Möjligheter att bedriva en effektiv industripolitik minskas.

I kommitténs betänkande sägs också: "Vidare betyder företagets internationella verksamhet att det kan ske en utspädning av de positiva effekterna av industripolitiska satsningar i form av investeringsstöd. I en nationell ekonomi kommer varje investering att leda till en betalning för ett annat företag, som i sin tur kan betala mer i löner eller göra ytterligare investeringar. I en internationaliserad ekonomi utgörs en stor del av industrins insatsvaror av importerade produkter."

Multinationaliseringen är också hämmande för regionalpolitiken. Under främst det senaste decenniet har möjligheterna att bedriva regionalpolitik ytterligare försvagats genom att flera länder börjat införa olika former av subventioner, vilka i praktiken är riktade mot utländska investerare. Det betyder att det vid sidan av de naturliga skillnaderna mellan olika regioner, i fråga om exempelvis transport- och produktionskostnader, tillkommit politiskt beslutade investeringsstimulanser. Därmed kan man inte utesluta att lönsamhetsskillnaden mellan en investering i det svenska stödområdet och motsvarande i utlandet ökar, vilket i sin tur betyder att de regionalpolitiska insatserna i Sverige måste bli ännu större.

Den oro som direktinvesteringskommittén uppenbarligen hyser för den

framtida utvecklingen av svenska investeringar i utlandet har dock inte närmare behandlats i det framlagda betänkandet. Direktinvesteringskommittén nöjer sig med att här göra vissa antaganden och säger: "De långsiktiga effekterna vid olika omfattningar av företagens utlandsproduktion påverkas sannolikt till stor del av den ställning det utländska dotterföretaget får i koncernen." Man anser det rimligt att anta att ju mer självständig och betydande verksamhet dotterbolaget har i form av forsknings- och utvecklingsarbete samt tredjelandsexport, desto större blir sannolikheten att de svenska exportmöjligheterna beskärs och att sambandet mellan de svenska och utländska enheterna blir svagare.

En fortsatt tillväxt av de redan stora multinationella svenska företagen betyder att vi blir alltmer beroende av dessa. Vidare kan den beslutskoncentration som följer vara betänklig. Vi kan således här se ett framtida dilemma, nämligen hur internationell konkurrenskraft, som kräver allt större företag i förhållande till den svenska marknaden, skall gå att förena med önskemål om industriell bredd, minskad ekonomisk sårbarhet och undvikande av maktkoncentration. Mot bakgrund av de risker som föreligger för att tyngdpunkten i de stora privata företagens verksamhet förläggs utom landet finner direktinvesteringskommittén att samhället bör ha ett starkt intresse av att kunna följa och vid behov påverka utvecklingen av företagens utlandsetableringar.

Herr talman! Kooperativa förbundet, som har varit ett remissorgan för direktinvesteringskommitténs betänkande, säger i sitt remissvar: "Enligt KF:s mening är det en brist att inte tänkbara framtida risker för det svenska samhället utförligt diskuterats och analyserats."

Nu riskerar också Kooperativa förbundet att i likhet med vpk karakteriseras såsom en radikal samhällsomstörtande organisation med krav, som inte går att förverkliga inom ramen för marknadsekonomin. Men jag tror inte att det finns möjligheter i dag att avfärda det aktuella problemkomplexet så lättvindigt som utskottet och regeringen gör och samtidigt ha ambitionen att bekämpa arbetslösheten och öka sysselsättningen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

10 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1983/84:33 Uppskov till 1984/85 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

1983/84:34 Vissa arvoden, m. m. (förs. 1983/84:23)

Skatteutskottets betänkanden

1983/84:50 Vissa familjebeskattningsfrågor med anledning av bl. a. kompletteringspropositionen (prop. 1983/84:150 delvis)

1983/84:51 Den framtida skattepolitiken m. m.

1983/84:53 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkande

1983/84:35 Ekonomiskt stöd till barnfamiljer (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:150 delvis)

Nr 161

**Måndagen den
4 juni 1984**

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1983/84:25 Uppskov med behandlingen av vissa motioner

Bostadsutskottets betänkanden

1983/84:32 Bostadsbidrag m. m. (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:150 delvis)

1983/84:33 Lag om hyresstopp samt om vissa åtgärder avseende bostadsförsörjningen m. m. (prop. 1983/84:150 delvis)

1983/84:34 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

11 § Kammaren åtskildes kl. 17.45.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert